

Pressens videregående citatret

- En analyse af retsgrundlaget og retspraksis for mediernes særlige citatret

The media's extended right to quote

- An analysis of the legal foundation and case law behind this wider reproduction right

af BIRGITTE THUSING

Medierne låner og genbruger hinandens journalistiske produktioner i stadig stigende grad. Den menige mediemedarbejder, som arbejder under konstante deadlines, investerer sjældent energi på nøjere overvejelser om den ophavsretslige legalitet og krediteringsbetingelser, når et hurtigt copy/pastet citat flytter fra konkolllegaens artikel over i hans eller hendes egen artikel. Ofte kender mediemedarbejderen ikke de retslige rammer for brugen af citater, eller har svært ved at finde hoved og hale i gældende ret.

Dette speciale dissekterer OHL § 22 med fokus på at kortlægge de retslige rammer for den i teorien antagede videregående citatret for pressen. Selve ordlyden af § 22 er tavs om mediernes særlige citatret. Men det er Bernerkonventionens art. 10 og art. 10bis(1) ikke. Ud fra konventionsteksten og historiske udgaver af OHL fra 1933 og 1961 redegør specialet for presselånsreglens udvikling og fusion med nuværende OHL § 22. En gennemgang af retspraksis viser, at pressens videregående citatret efter sin forsvinden som selvstændig bestemmelse i OHL er blevet videreudviklet igennem domstolens afgørelser. En udvikling, der på visse områder synes at skærpe betingelserne for at anvende den særlige citatret og at lempe på andre områder.

For at OHL § 22 overhovedet finder anvendelse, skal der være et værk involveret. Derfor begynder specialet med at etablere, om journalistiske produktioner - med alt hvad de indeholder af nyheder og fakta - er beskyttede værker i medfør af OHL § 1.

The press borrows and recycles each others' journalistic productions more than ever. Most media workers, experiencing constant deadlines, invest little time and energy into deeper reflections about copyright regulation and rules of crediting. Especially when a quote swiftly is copy/pasted from one journalists' article to another. Often the media worker doesn't even know the rules for using quotes nor has difficulties overlooking the existing law and case law.

This thesis examines OHL § 22 with focus aimed at establishing the legal frames for the media's - in theory - extended right to use quotes. The wording of § 22 is not specific about this special right. But the Berne Convention is in article 10 and article 10bis (1). On the basis of the Convention and earlier versions of OHL from 1933 and 1961 this thesis describes the development of the "press loan rule" and how it has melted together with the existing OHL § 22 of today. Case law reveals the Medias right to quote has developed through court cases, since the regulation on Medias extended right to quote was taken out of OHL. This is a development which seems to have in some areas tightened and in others loosened the basis for when media can make use of the extended right to quote.

It must involve a work before OHL § 22 can be taking into use. The thesis therefore begins by establishing whether journalistic productions – with all it involves of news and facts – are protected works according to OHL § 1.

Indholdsfortegnelse

Indledning

Del 1

1. Den ophavsretsrlige beskyttelse af journalistiske produktioner	5
1.1 Retskilder der regulerer den ophavsretlige beskyttelse af journalistiske produktioner	5
1.1.1 Ophavsretsloven	5
1.1.2 Bernerkonventionen	5
1.2 Bernerkonventionens undtagelse af dagsnyheder og presseinformation	6
1.2.1 Afgrænsningen af dagsnyheder	8
1.2.2 Afgrænsningen af presseinformation	8
1.2.3 Opsummering	9
1.3 Er der en ophavsmand bag?	10
1.3.1.1 - U1982.179/2H DBU v. DR	10
1.4 Beskyttet form og ubeskyttet indhold	10
1.4.1 Dobbeltkabelskriteriet	11
1.4.2 Højesteret statuerer værkshøjde til sætninger af 11 ord	12
1.4.3 Landsret afviser værkshøjde til en naturkalenders dagsaktuelle	1
2	
..... naturbegivenheder	
1.4.3.1 - U1980.689Ø Naturlommekalenderen	12
1.5 Konklusion: Hvilke journalistiske produktioner er beskyttet som værker?	14

Del 2

2. Citatreglens juridiske fundament	16
2.1 Retskilder	16
2.1.1 Bernerkonventionens art. 10	16
2.1.2 Ophavsretsloven § 22	16
2.1.3 Bevist lighed i ordlyd	16
2.1.4 Sætningens uklare budskab	17
2.2 Citater skal krediteres med både forfatternavn og kilde	18
2.2.1 Retspraksis vedrørende kildeangivelse	19
2.2.1.1 - U1980.689Ø Naturlommekalenderen	19
2.3 Citat eller referat	20
2.4 Konklusion: Betydelige forskelle mellem OHL § 22 og Bernerkonventionens art. 10	20

Del 3

3. Pressens videregående citatret	21
3.1 Pressens låneret	21
3.1.1 Hjemlen bag den videregående citatret	21
3.1.2 Formålet med pressens lånerregel	23
3.1.3 Fusionen med ophavslovens citatregel	23
3.2 OHL § 22's ordlyd er også hjemmel for pressens videregående citatret	23
3.2.1 Ikke en hel artikel	24

3.2.2 Kravet om aktualitet: Gælder det artiklen eller spørgsmålet?	25
3.2.3 Om økonomiske, politiske eller religiøse spørgsmål.....	26
3.2.4 Ingen omtale af citarettens omfang ift. citat i og fra radio- og TV-udsendelser	26
3.2.5 Nyere teori om pressens videregående citatret	27
3.3 Retspraksis vedrørende pressens videregående citatret.....	29
3.4 Østre Landsrets dom af 28.06.1991	29
3.4.1 Den kvantitative grænse	30
3.4.2 Kravet om aktualitet	30
3.4.3 Aktuelle spørgsmål eller aktuel begivenhed.....	31
3.5 U1999.1462Ø Billed Bladet	32
3.5.1 Den kvantitative afvejning.....	32
3.5.2 Krav om selvstændig bearbejdning og diskussion af det citerede	33
3.5.3 I det omfang, der betinges af formålet.....	34
3.5.4 Pressens ytringsfrihed.....	35
3.5.5 Alternativ-vurderingen	35
3.5.6 Aviser, tidsskrifter og nu også bøger.....	36
3.6 Konklusion: Den videregående citatret findes stadig, men på nye betingelser	36

Del 4

4. Retspraksis afgrænsning af mediernes citatret	38
4.1 Retspraksis omhandlende trykte publikationer.....	38
4.1.1 U1978.901H Politikens journalist v. Herning Folkeblad	38
4.1.2 Utrykt dom afsagt af Frederiksberg Byret 29.11.2012	39
4.1.3 U1987.204Ø DR's undervisningshæfte.....	40
4.2 Retspraksis omhandlende citatklip i elektroniske medier.....	41
4.2.1 U2012.2063H Den danske filmskat.....	41
4.2.2 U2010.60Ø Spot	42
4.2.3 U1993.180Ø Isabel Allende	42
4.2.4 U1991.774Ø Handicap-billeder.....	42
4.3 Konklusion: Retspraksis ligestiller adgangen til at citere	43
Sammenfatning.....	43
Litteraturliste	45
Bilag.....	49

Indledning

I den juridiske teori er det fastslået, at der i pressen eksisterer en særligt vidtgående citatret. Hvilke betingelser, der knytter sig til denne udvidede citatret, og hvor meget mediemedarbejdere, til forskel fra andre ophavs-mænd, må citere ekstra, er kun sporadisk behandlet i den juridiske litteratur om OHL § 22.

Selve ophavsretsloven er i sin ordlyd tavs om pressens videregående citatret. Hjemlen til denne låneregel forsvandt efter pressens eget ønske fra OHL med 1961-loven og endte, efter en fusion med nuværende OHL § 22, med at være indeholdt i dennes ordlyd. Men presselånsreglen står stadig i Bernerkonventionen og har fået tilføjet nyt indhold, siden Danmark ophævede sin udgave af reglen. Konventionen indeholder også flere andre ophavsretlige bestemmelser af betydning for mediernes brug af beskyttede værker.

Dette speciale har til hensigt at redegøre for retsgrundlaget og rammerne for pressens videregående citatret. Med udgangspunkt i Bernerkonventionen og de historiske, danske lovtekster kombineret med retspraksis analyserer specialet sig frem til gældende citatret for journalistiske produktioner.

To nyere domme medvirker til at opstille hegnspælene for pressens videregående citatret. Et grundigt eftersyn af disse domme afslører, at de har videreudviklet den særlige citatret i forhold til de oprindelige intentioner, lovgiver havde.

Retspraksis, der tager stilling til citatkrænkelser i sager udenfor den særlige citatrets anvendelsesområde, er inddraget for at perspektivere spændvidden mellem den videregående citatret og den generelle citatret. Formålet er, vha. empiriske eksempler, at illustrere de særlige betingelser, der skal være opfyldt for at pressens videregående citatret kommer i spil.

En analyse af pressens videregående citatret kan kun gennemføres, når det er afklaret, hvilken ophavsretslig status der omgærer journalistiske produktioner. De er fyldt med nyheder og fakta, som ifølge den juridiske teori er undtaget fra ophavsretslig beskyttelse. Det efterlader umiddelbart journalistisk i et ophavsretsligt ingenmandsland. Specialet begynder derfor med at udrede omfanget af den ophavsretslige beskyttelse ift. journalistiske produktioner.

Del 1

Den ophavsretslige beskyttelse af journalistiske produktioner

Citatreglen i OHL § 22 skal kun iagttages, når en person citerer fra et ophavsretsligt beskyttet værk¹. Det hersker der enighed om i den juridiske teori. Derfor er det nødvendigt at zoome ud fra citatreglen og begynde med at undersøge, om alle typer af journalistiske produktioner er omfattet af ophavsretslovens (OHL) beskyttelse.

Er eksempelvis bøger, artikler, kronikker, notitser, interviews, nyhedsindslag i radio og TV, speaks, ”breaking news”-opdateringer på netaviser, tweets på Twitter og statusopdateringer på Facebook alle sammen værker?

Koktvedgaard konstaterer, at;

”journalistik anses i vore dage for beskyttede værker uden særlig drøftelse herom”².

Den juridiske teori har diskuteret, om værksbeskyttelsen også favner notitser. Notitser er fællesbetegnelsen for kortfattede og typisk nyhedsbærende meddelelser; eksempelvis en meddelelse i en lokalavis om en forestående generalforsamling i gymnastikforeningen. Men diskussionen vedrørende den ophavsretlige beskyttelse af journalistiske produktioner er mere omfattende end ”notits eller ej”.

Diskussionen rummer dels de ovenfor nævnte overvejelser omkring, hvilke former for journalistiske produktioner, der er beskyttet af OHL, og dels nogle mindst lige væsentlige, men betydeligt mere komplicerede overvejelser om, hvilke kommunikerede budskaber, der er beskyttet: Kan f.eks. en hel eller del af en avisartikel være undtaget fra OHL’s beskyttelse på grund af sit indhold? Disse spørgsmål vil blive behandlet senere her i Del 1. Men først en gennemgang af de retsregler, der danner grundlaget for en afgørelse af, om journalistiske produktioner er ophavsretsligt beskyttet:

Retskilder der regulerer den ophavsretlige beskyttelse af journalistiske produktioner

Ophavsretsloven

Det er formuleringen i ophavsretslovens § 1, stk. 1, der formelt afgrænser værksbegrebet. Også for journalistiske produktioner. De falder hhv. ind under kategorierne litterære og kunstneriske værker. Bestemmelsen er ikke udtømmende. I sidste instans er det derfor domstolene, der fastlægger, hvad der har værkshøjde og dermed er omfattet af OHL’s værksbegreb.

De retskilder, som er relevante at inddrage i en redegørelse om citatrettens juridiske rammer for journalistiske produktioner, er - udover ophavsretsloven, de til loven knyttede motivudtalelser og betænkninger samt retspraksis - også den konventionstekst, som loven er funderet i.

Bernerkonventionen

¹ Immaterialret, Schovsbo/Rosenmeier, 2011, s. 188 og Ophavsret, Torben Lund, 1961, s. 147

² Lærebog i Immaterialret, Mogens Koktvedgaard, 2005, s. 68

Ophavsretsloven har sine rødder i Bernerkonventionen af 1886³, senest revideret i 1971⁴. Danmark tiltrådte konventionen i 1903⁵. Den første danske forfatterlov, der siden blev til ophavsretsloven, udspringer af Bernerkonventionens bestemmelser. Historisk har ophavsretsloven fulgt konventionens ordlyd tæt og gør det stadig pba. lovgivers udtrykkelige ønske⁶.

Bernerkonventionen er en folkeretlig forpligtelse, som Danmark har indgået på det ophavsretslige område. Derved bliver Danmark som nation - og ikke den enkelte danske borger – pligtsubjekt for konventionen. En mediemedarbejder er derfor kun forpligtet til at følge OHL, og ikke Bernerkonventionen, selv om der måtte være uoverensstemmelse mellem konventionsteksten og ordlyden i OHL.

Konventionen opstiller et sæt mindstekrav til den danske (og de øvrige konventionslandes) lov om ophavsret. Enkelte af konventionens bestemmelser medvirker til at afgrænse det ophavsretslige beskyttelsesområde. Art. 2, stk. 8, der fritager landene fra at skulle beskytte dagsnyheder og presseinformation, hører til disse afgrænsende bestemmelser.

De fleste af konventionens bestemmelser er fakultative, men enkelte – deriblandt art. 10 om citatretten – er obligatoriske. Det vil sige, at Danmark i sin ophavsretslov skal have en undtagelsesbestemmelse til eneretten, der tillader citat fra ellers beskyttede værker.

Konventionstekstens ordlyd rummer, i modsætning til OHL, specifikke traktatbestemmelser, der afgrænser den ophavsretslige beskyttelse af journalistiske produktioner. Deriblandt ovennævnte art. 2, stk. 8 og art. 10. Derfor er det relevant at dykke ned i konventionsteksten for at indkredse OHL's beskyttelse af journalistiske produktioner. Dels fordi OHL både historisk og stadigvæk læner sig tæt op af konventionens ordlyd⁷ og dels fordi, at Danmark ved tiltrædelsen af Bernerkonventionen har forpligtet sig til at indføre en lovgivning, der tillader ophavsmænd m/k uden forudgående samtykke at citere fra andres beskyttede værker - inklusiv fra de journalistiske produktioner, der er omfattet af værksbegrebet jf. art. 10⁸.

Denne forpligtelse har Danmark i hvert fald påtaget sig over for udenlandske ophavsmænd⁹¹⁰. Danske værker og danske ophavsmænd er antageligt også omfattet af konventionstekstens ordlyd grundet to retslige principper. For det første gælder der i dansk ret en formodningsregel¹¹, dvs. at dansk lov medmindre andet bliver tilkendegivet fra lovgivers side, anses for at være i overensstemmelse med de konventioner, som Danmark ratificerer. For det andet indeholder Bernerkonventionen et princip om national behandling, dvs. at Danmark retligt skal behandle værker fra andre konventionslande på samme måde som værker, der umiddelbart er reguleret af OHL¹². På baggrund af disse to principper må retstilstanden være den, at konventionstekstens ordlyd også finder anvendelse på værker, som er skabt af ophavsmænd m/k, der er beskyttet af og forpligtet til at overholde dansk lov.

Bernerkonventionens undtagelse af dagsnyheder og presseinformation

³ Loven om Forfatterret og Kunstnerret, Torben Lund, 1933, s. 13-23

⁴ BKI nr 112 af 19/11/1981 - www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=49680

⁵ BKI nr 157 af 14/10/1903 - www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=47221

⁶ Slutbetænkningen 1197/1990, s. 163

⁷ Slutbetænkningen 1197/1990, s. 163

⁸ WIPO, Standing Committee on Copyright and Related Rights, Ninth Session, Geneva, June 23 to 27, 2003 (fremefter benævnt WIPO), s. 11 ff.

⁹ BEK nr. 218 af 09/03/2010 – Bekendtgørelse om anvendelse af ophavsretsloven i forhold til andre lande § 2, nr. 1 - www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=130589

¹⁰ Internasjonal opphavsrett – En Innføring, Birger Stuevold Lassen, Institut for Privatret, Universitetet i Oslo, 1995, s. 15

¹¹ Retsfilosofi, Retsvidenskab og Retskildelære, Evald & Schaumburg-Müller, s. 332

¹² Lærebog I Immaterialret, Mogens Koltvedgaard, 2005, s. 32

Siden Bernerkonventionens ikrafttræden i 1886 har det været fastslået, at såkaldte ”dagsnyheder” og ”pressemeddelelser” ikke er ophavsretligt beskyttet. Det fremgår af den nugældende konventionsteksts art. 2, stk. 8;

“The protection of this Convention shall not apply to news of the day or to miscellaneous facts having the character of mere items of press information.”¹³

Den danske oversættelse af bestemmelsen har fået følgende ordlyd i sin nugældende version fra 1979:

”Beskyttelsen efter denne konvention finder ikke anvendelse på dagsnyheder eller blandede meddelelser, som har karakter af almindelige pressemeddelelser”¹⁴

Bemærk at der er en sproglig nuanceforskel i den engelske og danske version. En direkte oversættelse af den engelske udgave ville antageligt i den danske udgave føre til formuleringen ”presseinformation” frem for det valgte ”pressemeddelelser”. Den danske udgave har kun status som en oversættelse og i tvivlstilfælde vil de engelske og franske (med forrang) tekster danne grundlag for den retslige vurdering¹⁵.

Mens Bernerkonventionens øvrige bestemmelser om ophavsretslig beskyttelse af og brugsret til journalistiske produktioner har ændret sig meget i løbet af 1900-tallet, har konventionsteksten konsekvent fra sin første version undtaget ”dagsnyheder” og ”presseinformation” fra ophavsretslig værksbeskyttelse, hvilket fremgår af den første konventionsteksts art. 7¹⁶.

Ordlyden i den danske ophavsretslov har med nogen forsinkelse fulgt de løbende ændringer af konventionsteksten på dette område. I hvert fald i den første halvdel af sidste århundrede. Ophavsretsloven indeholdt en tilsvarende formulering om ”dagsnyheder” og ”presseinformation” i 1933-lovens § 15¹⁷. Men med 1961-loven synes Danmark at ændre kurs og på det punkt lægge afstand til konventionstekstens ordlyd. Den specifikke undtagelse af ”dagsnyheder” og ”presseinformation” fra værksbeskyttelsen udgik i den reviderede danske ophavsretslov af 1961¹⁸. Siden har OHL været tavs omkring nyheders og presseinformations ophavsretslige status og overladt det til betænkninger, motivudtalelser og den juridiske teori at redegøre for deres retsstilling.

Af den ophavsretslige teori fremgår, at konventionens artikel 2, stk. 8 medfører, at konventionslandene ikke er forpligtede til at give ophavsretslig beskyttelse til ”dagsnyheder” og ”presseinformation”. Det står dem frit for, idet Bernerkonventionen kun hjemler en minimumsbeskyttelse og ikke en maksimumsbeskyttelse¹⁹.

I dansk retsteori er det dog fast antaget, at nyheder ikke kan beskyttes ophavsretsligt som værker. Rosenmeier begrundet undtagelsen af nyheder fra ophavsretslig beskyttelse med, at;

”nyheder ikke er skabt af en ophavsmand”²⁰.

Denne holdning til nyheders og blandede meddelelseres retslige status var også argumentet for at skrive dem ud af 1961-loven. Fra lovgivers side anså man det for oplagt, at de ikke var omfattet af OHL’s beskyttelse, fordi de hverken var litterære eller kunstneriske værker²¹. Imidlertid tager nyheder ofte bolig i journalistiske

¹³ Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Work, Paris Act of July 24, 1971 as Amended on September 28, 1979, WIPO Database of Intellectual Property Legislative Texts – art. 2, nr. 8, s. 5 – www.wipo.int/export/sites/www/treaties/en/ip/berne/pdf/trtdocs_wo001.pdf

¹⁴ BKI nr 112 af 19/11/1981 - www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=49680

¹⁵ Internasjonal opphavsrett – En Innføring, Birger Stuevold Lassen, Institut for Privatret, Universitetet i Oslo, 1995, s. 13-14

¹⁶ BKI nr 157 af 14/10/1903 - www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=47221

¹⁷ Loven om Forfatterret og Kunstnerret, Torben Lund, 1933, s. 142

¹⁸ Lov nr. 158 af 31.05.1961 - www.logir.fo/foldb/lov/1961/0000158.htm, og Ophavsret, Torben Lund, 1961, s. 20

¹⁹ Internasjonal opphavsrett – En Innføring, Birger Stuevold Lassen, Institut for Privatret, Universitetet i Oslo, 1995, s. 17

²⁰ Værkslæren i ophavsretten, Morten Rosenmeier, 2001, s.155

²¹ Udkast til Lov om Ophavsretten til litterære og kunstneriske Værker, Torben Lund, 1951, s. 123

produktioner, der er litterære værker, som nyder ophavsretlig beskyttelse. Derfor er problemstillingen ikke helt så lige til, hvilket vil fremgå af analysen i afsnittet ”Beskyttet form og ubeskyttet indhold”.

Et spørgsmål må imidlertid afklares for overhovedet at kunne afgrænse omfanget af undtagelsen. Er det nutidige ord ”nyheder” identisk med konventionstekstens ”dagsnyheder”?

Afgrænsningen af dagsnyheder

Når den danske lov ikke længere direkte nævner ”dagsnyheder” og ”presseinformation”, vil konventionsteksterne være relevante retskilder til at fortolke, hvordan citatretten ift. værker, der indeholder dagsnyheder og presseinformation, skal bedømmes og i det hele taget, hvad begreberne ”dagsnyheder” og ”presseinformation” omfatter.

I det forløbne halve århundrede, hvor OHL ikke eksplicit har forholdt sig til ”dagsnyheder” og ”presseinformation”, har både nyhedsbegrebet, nyhedsformidlingen og formidlingen af presseinformation forandret sig radikalt. Sådanne forandringer giver ofte retslige udfordringer, når de konventioner og love, der regulerer journalistiske produktioner, forbliver uændrede. Det er netop situationen omkring ordet ”dagsnyheder”. Det er ikke et ord, der bliver brugt i dag. Et opslag i en historisk ordbog fra 1750-1900 uddyber, at begrebet dækker over ”nyheder om dagens begivenheder”²². Dvs. ifølge en snæver anvendelse af dette nyhedsbegreb er der et aktualitetskrav knyttet til de ubeskyttede nyheder, der efter en ordlydsfortolkning kun er af 24 timers varighed.

I dag er ordet ”dagsnyheder” erstattet af ”nyheder”, der formentligt bliver brugt i en bredere kontekst. Wikipedias korte definition af en nyhed er:

”En nyhed er en meddelelse, som bibringer modtageren ny viden”.

En nyhed kan inden for fagsproget i mediebranchen også omfatte historiske hændelser, der bliver gravet frem, publiceret og derigennem opnår status af ny information. Ligesom en nyhed godt kan være levedygtig i mere end 24 timer og ikke nødvendigvis er en begivenhed. En nyhed kan også fremkomme som en udtalelse eller en kommentar²³.

En nyhed er heller ikke bare en nyhed. Mens ordet ”dagsnyheder” er forsvundet, er nye nyhedsbegreber til gengæld opstået: Deriblandt ”breaking news”, der dækker over, hvad man kan kalde højaktuelle nyhedsmeddelelser, der bryder ind i den normale sendeflade. Også ordet ”rånyhed” er en sproglig nyskabelse brugt i begrænset omfang fra 1970’erne. Ordet har til formål at adskille nyhedsdelen fra baggrundsinformationen. Ordet er observeret skrevet i Politiken og Information²⁴. ”Udviklingsnyhed” er en tredje nyskabelse i nutidens mangfoldige nyhedsbegreb. Begrebet beskriver en nyhed, der hele tiden forandrer sig, fordi nye aktører regerer på nyhedens budskab. Disse reaktioner dækkes og opdateres løbende. I princippet slutter en udviklingsnyhed aldrig. Eksempelvis kan en udviklingsnyhed være en kommentar til en tidligere kommentar til en begivenhed²⁵.

Disse forskellige definitioner og forståelser af begrebet ”nyhed” må nødvendigvis influere på en nutidig retslig afgrænsning af nyhedsbegrebet ift. OHL, og derfor er de relevante ift. at afgøre, hvad der er omfattet af hhv. konventionen og OHL’s værksbeskyttelse.

Afgrænsningen af presseinformation

Også ordet ”press information” i den autoritative engelske version af Bernerkonventionen giver på dansk anledning til begrebsforvirring og retsusikkerhed. Som nævnt anvender den danske oversættelse ordet ”pressemeddelelser”. Det er uklart, hvad der baggrunden for denne valgte oversættelse. Men til forskel fra en direkte

²² <http://ordnet.dk/ods/ordbog?query=dagsnyheder>

²³ Nyheder på nettet, Jannie Møller Hartley, 2012, s. 166

²⁴ <http://www.nyeordidansk.dk/noid/noid.htm?q=nyhed>

²⁵ Nyheder på internettet, Jannie Møller Hartley, 2012, s. 164-166

oversættelse til "presseinformation" er ordet "pressemeddelelser" i dag et tvetydigt begreb, der både kan referere bredt til; alle nyhedsmeddelelser, som medierne modtager. Det kan også tolkes indskrænkende til kun at omfatte; en tekst, som har karakter af en mere eller mindre færdigt skrevet nyhedsartikel med værkshøjde. Disse tekster bliver typisk skrevet af virksomheders og organisationers kommunikationsmedarbejdere og mailt til medierne, som frit kan copy/paste fra teksten eller bringe den i sin helhed som en "egenproduceret" artikel publiceret i mediemedarbejderens - og ikke den oprindelige forfatters - navn. Denne type pressemeddelelser vil i en engelsk oversættelse blive betegnet som "press releases".

Bernerkonventionen undtager efter en nutidig naturlig læsning af den danske oversættelse også sidstnævnte slags "pressemeddelelser". En ordlydsfortolkning vil umiddelbart føre til den konklusion, at undtagelsen også omfatter pressemeddelelsernes sproglige formuleringer, hvilket vil være ensbetydende med, at mediemedarbejderen kan genanvende og publicere hele det litterære værk "pressemeddelelsen" uden at skulle oplyse den oprindelige forfatters navn og uden at skulle indhente dennes samtykke, sådan som kutymen også er i mediebranchen. Men den konklusion – at pressemeddelelser falder uden for OHL's beskyttelse - hersker der delte meninger om, fremgår det af kommentarerne til OHL § 72.

I OHL § 72 er ordet "pressemeddelelser" også anvendt. Det fremgår af Kommenteret Ophavsretslov, at begrebet "pressemeddelelser" i relation til § 72 skal forstås som "nyhedsinformation" og "nyhedsmeddelelser" og derfor ikke er identisk med den gængse, ovenfor beskrevne, forståelse af begrebet "pressemeddelelser". Sidstnævnte slags "pressemeddelelser" er ifølge bemærkninger i Kommenteret Ophavsretslov beskyttede værker;

*"ligesom nyhedsartikler og lign. - normalt beskyttede som litterære værker"*²⁶.

Da OHL § 72 ikke udspringer af Bernerkonventionen, er lovgivers ordvalg uafhængigt af denne.

Definitionen af en "pressemeddelelse" i OHL § 72 sammenholdt med den anvendte oversættelse af den engelske konventionstekst efterlader et stort spørgsmålstejn omkring den retslige, såvel som den for mediemedarbejderen praktiske, håndtering af "pressemeddelelser" i relation til samtykkekravet i OHL § 2, kravet om kildeangivelse i OHL § 3 og ift. citatretten i OHL § 22. Efter den danske oversættelse af Bernerkonventionen er de antageligt undtaget fra værksbeskyttelse, mens de ifølge kommentarerne til OHL § 72 skulle være beskyttet som værker.

Opsummering

Den beskrevne begrebsforvirring omkring, hvad der er omfattet af det engelske begreb "press information", skaber ligesom det forældede ord "dagsnyheder" usikkerhed omkring, hvad der reelt falder uden for konventionens og lovens beskyttelse. Set fra mediemedarbejdernes ståsted har det den konsekvens, at han eller hun dagligt kommer i tvivl om, hvorvidt videreformidlingen af en pressemeddelelse under eget navn udgør en krænkelse af en anden forfatters journalistiske værk eller er en fuldt ud lovlig anvendelse af ubeskyttet information.

Heller ikke et opslag i WIPO's redegørelse om artikel 2, stk. 8 giver en endelig afklaring. Men af dokumenterne ifm. konventionslandenes konference i Stockholm i 1967 fremgår, at selv om "press information" i form af nyheder og diverse fakta er ubeskyttede, vil journalistiske artikler og andre journalistiske værker, der rapporterer nyheder, være beskyttede, i det omfang de er litterære og kunstneriske værker.²⁷ Denne udlægning synes at understøtte den tolkning, at "pressemeddelelser" vil være at betragte som beskyttede værker, hvis de er formuleret på en måde, der gør det muligt at copy/paste dem direkte over i en nyhedsartikel, der vil blive bragt i en avis eller på en webside. En sådan konklusion vil også stemme overens med indholdet af kommentaren til OHL § 72.

²⁶ Ophavsretsloven med Kommentarer, Peter Schønning, 2011, s. 629

²⁷ WIPO, s. 10-11

Uheldigt er det imidlertid, at det valgte ord ”pressemeddelelser” både i relation til den danske oversættelse af Bernerkonventionens artikel 2, stk. 8 og til OHL § 72 - som retsligt begreb - betyder noget andet end det, der i nutidig sprogbrug umiddelbart forstås ved ordet.

Er der en ophavsmand bag?

Et redskab til at afgrænse konventionens og lovens beskyttelsessfære ift. nyheder og presseinformation er at tage udgangspunkt i Rosenmeiers oven for nævnte ræsonnement:

Nyheder er ikke skabt af en ophavsmand²⁸.

Trykt retspraksis indeholder kun få sager, der berører problematikken omkring beskyttelsen af nyheder relateret til OHL og Bernerkonventionen. I en af disse sager kan man skimte Rosenmeiers ræsonnement.

U1982.179/2H

DBU v. DR

Sagen vedrører DR's påståede ret til at formidle stillingsresultater fra fodboldkampe i radioen, før kampene var fløjtet af. DR anfører i sine anbringender, at:

”Det principielle udgangspunkt ved sagens pådømmelse må være den på gammel retstradition byggende adgang for pressen, herunder sagsøgte nyhedsafdeling, til frit at viderebringe nyheder, når de foreligger. Det er ikke kun offentlige begivenheder, der kan betegnes som nyheder. Hver gang der scores et mål i en fodboldkamp, foreligger der en begivenhed med nyhedsværdi. Sportsbegivenheder har en meget høj nyhedsværdi, og denne er størst, når begivenheden er friskest”

DBU imødegår i sine anbringender DR's argument med en konstatering, der falder i tråd med Rosenmeiers ræsonnement:

”Ophavsretsloven beskytter ikke fodboldspillerens indsats, men det må være i strid med principperne i markedsføringsloven, at sagsøgte uden betaling påfører sagsøgeren konkurrence, der kan bevirke nedgang i entréindtægterne.”

Der er ganske rigtigt ikke nogen ophavsmand til informationen om, at 1-0 er blevet til 1-1. Medmindre man vil påstå, at den scorende spiller har status af ophavsmand. Men den betragtning er uden for kontekst.

Ophavsretsloven er som illustreret ikke omdrejningspunkt for sagens afgørelse. Men relevant for sammenhængen er, at både landsretten og Højesteret fastslår, at et stillingsresultat er en oplysning af nyhedsværdi og dermed medvirker til at afklare, hvad der er omfattet af nyhedsbegrebet.

Ligeledes relevant er, at retterne i overensstemmelse med den retslige teori fastslår, at nyheder kan nyde beskyttelse – ikke efter OHL – men ud fra andre retslige principper, hvilket senere er blevet bekræftet af U2003.1063Ø Newsbooster-sagen. Denne ellers interessante problematik bliver pga. pladshensyn ikke behandlet videre her.

Kriteriet om informationens tilknytning til en ophavsmand løser dog ikke problematikken omkring de journalistiske produktioner, der netop er skabt af ophavsmænd m/k, og som samtidig er bygget op omkring ubeskyttede nyheder og fakta. Her er det nødvendigt at bruge andre metoder til at afklare, om de er omfattet af den ophavsretlige værksbeskyttelse.

²⁸ Værkslæren i ophavsretten, Morten Rosenmeier, 2001, s.155

Beskyttet form og ubeskyttet indhold

Når det gælder værksbeskyttelsen af især nyhedsbærende journalistiske produktioner, vil det ofte være nødvendigt at sondre mellem det journalistiske produkts indhold og dets form. Behovet for denne sontring er understreget i både Lunds, Koktvedgaards og Rosenmeiers værker²⁹. Det, der nødvendiggør sontringen, er, at informationer i en journalistisk tekst typisk både indeholder ubeskyttede nyheder og faktuelle oplysninger af almen karakter, som falder uden for værksbeskyttelsen. Sontringen vil være nødvendig, uanset, hvordan den journalistiske produktion bliver offentliggjort.

Lund beskrev tilbage i 50'erne sontringen mellem de ubeskyttede nyheder/pressemeddelelser og de beskyttede artikler sådan:

”Den personligt prægende udformning gør artikler til artikler, mens det centrale ved nyheder/meddelelser er den oplysning, der gives - ikke den sproglige ikklædning”³⁰.

Også Koktvedgaard sontrer mellem form og indhold. Ifølge ham må en nyhed;

”...frit videregives af enhver, dog med respekt af den konkrete form, som nyhedsstoffet må være ikklædt af vedkommende formidler, typisk vedkommende journalist, dersom denne konkrete form har karakteren af et beskyttet værk, hvilket normalt vil være tilfældet.”³¹.

Opgaven for mediemedarbejderen, hvis han eller hun bruger Lunds eller Koktvedgaards sontringer som fremgangsmåde til at adskille nyheder fra værker, må være at dissekere tekstens grundlæggende formål og dens konkrete formuleringer. Det kan i den proces være relevant at inddrage overvejelser vedrørende; emnet for teksten, tekstens længde, journalistens formodede arbejdstid, de sproglige formuleringer, valg af publiceringsplatform (papiravis eller gratis internetmedie), omstændighederne ved videreformidlingen f.eks. om det er ”breaking news” eller sammenligne tidspunktet for offentliggørelsen af teksten med tidspunktet for andre mediers offentliggørelse af tilsvarende historier. Mere om dette i Del 3 om pressens videregående låneret.

Dobbeltskabeskriteriet

En anerkendt juridisk metode til at afgøre, om en sammenstilling af ord har værkshøjde og dermed falder ind under OHL's beskyttelse, er dobbeltskabeskriteriet³². Kriteriet bygger på den antagelse, at hvis en idé kun kan udtrykkes på få måder, vil det være vanskeligere at leve op til kravet om originalitet og dermed værks-højde³³. Dobbeltskabeskriteriet kan være et brugbart værktøj, netop når det drejer sig om journalistiske produktioner, der indeholder en vis portion nyheder og fakta, da disse ubeskyttede elementer også vil optræde i andre artikler og tekster til brug for nyhedsproduktion. Jo større andelen er af nyhedsinformation og fakta i teksten, des mere indskrænkes mediemedarbejderens valgmuligheder ift. alternative sproglige formuleringer. Valgmulighederne vil især være begrænsede, hvis teksten er meget kort eller blot består i en overskrift. Ved længere artikler eller speak vil der typisk altid være alternative måder at formulere og vinkle informationer. Kriteriet for, hvor stor risiko der skal være for dobbeltskabelse, er i teorien uafklaret³⁴. Ifølge Peter Schønning, der tilhører de mere moderate³⁵, vil det være et indicium for manglende værkshøjde, hvis der foreligger en vis sandsynlighed for, at to personer uafhængigt af hinanden vil nå frem til sammen resultat.

Dermed ikke sagt, at en enkelt sætning – en overskrift eller en sætning inde i brødteksten - aldrig kan have selvstændig værkshøjde og dermed nyde selvstændig beskyttelse som et værk. To domme fastslår, at selv

²⁹ Lærebog i Immaterialret, Mogens Koktvedgaard, 2005, s. 93-94, Immaterialret, Morten Rosenmeier, 2011, s. 103, Ophavsret, Torben Lund, 1961, s. 147

³⁰ Journalistens ophavsret, Torben Lund, Særtryk af Journalisten, 1955

³¹ Lærebog i Immaterialret, Mogens Koktvedgaard, 2005, s. 93-94

³² Værkslæren i ophavsretten, Morten Rosenmeier, 2001, s. 132ff

³³ Ophavsretsloven med kommentarer, Peter Schønning, 2011, s. 108

³⁴ Værkslæren i ophavsretten, Morten Rosenmeier, 2001, s. 137

³⁵ Ophavsretsloven med kommentarer, Peter Schønning, 2011, s. 108

meget korte og faktuelle sammenstillinger af ord kan have værkshøjde. Det er U1980.689H og Infopaq-dommen³⁶ fra 2013.

Højesteret statuerer værkshøjde til sætninger af 11 ord

Som en sidebemærkning til Højesterets afgørelse om, hvorvidt en sætning på 11 ord kan være et selvstændigt værk, tager Infopaq-dommens præmisser også stilling til betingelserne for, hvornår sammenstillinger af ord opnår værkshøjde. I præmisserne 45-46 er sondringen formuleret lidt anderledes end Lunds og Koktvedgaards og med et anstrøg af underlæggende varemærkeretslig tankegang. Her står, at ord ikke i sig selv kan opnå ophavsretsligt beskyttelse:

”Det er først i kraft af valget, placeringen og kombinationen af disse ord, at ophavsmanden...kan skabe et resultat, der har karakter af en intellektuel frembringelse³⁷.”

Denne formulering synes at støtte teorien om dobbeltskabelseskriteriet, forstået på den måde, at mængden af valgmuligheder har indflydelse på, om værket er tilstrækkeligt originalt til at have værkshøjde.

Samtidig fastslår dommen, at et begrænset antal, hver for sig, ubeskyttede ord kan bibringe én enkelt sætning (på 11 eller færre ord) i en journalistisk produktion den fornødne originalitet til at være et selvstændigt værk³⁸. Er sætningen i sig selv original - dvs. uafhængigt af det værk, den indgår i – vil den være ophavsretligt beskyttet som et selvstændigt værk. Konsekvensen, som den umiddelbart ser ud for mediemedarbejderen, er, at han eller hun ikke må citere denne sætning uden først at indhente samtykke. For ifølge kommentarerne til citatreglen i OHL § 22³⁹, er det som hovedregel ikke tilladt at citere et helt værk. Mere om den problematik i Del 2, 3 og 4 om citatretten i OHL.

Infopaq-dommen henviser desuden i sin præmis 34 til Bernerkonventionens artikel 2, stk. 8, som grundforudsætning for værksbeskyttelse⁴⁰. Dermed understreger den nyeste retspraksis vedrørende ophavsretlig beskyttelse af journalistiske værker, at nyheder og presseinformation ikke er omfattet af beskyttelsen, og at den ovenfor nævnte sondring mellem indhold og form er nødvendig på linje med en konkret vurdering af ophavsmandens ordvalg og kombination af ordene. Dommen illustrerer også, at sondringen mellem beskyttet værk og ubeskyttet nyhed kan være en hårfin balancegang inden for rammen af en enkelt linje på 11 ord.

Højesteret når til slut frem til, at en sætning på 11 ord fra tid til anden kan udgøre et selvstændigt værk⁴¹.

Landsret afviser værkshøjde til en naturkalenders dagsaktuelle naturbegivenheder

En tidligere sag medvirker også til at illustrere sondringen mellem form og indhold. Dog ikke specifikt i forhold til nyhedsinformationer, men derimod ift. sammenstillinger af faktuelle oplysninger. Dommen er taget med her, fordi faktuelle oplysninger også i høj grad indgår i journalistiske produktioner.

Naturlommekalenderen, U1980.689Ø, tager konkret stilling til, om nogle bestemte sætninger, hvoraf de korteste er på 3 ord, er originale eller ej. Dermed tager dommen også stilling til, om de pågældende sætninger på 3-12 ord hver for sig er selvstændigt beskyttede værker.

U1980.689Ø Naturlommekalenderen

³⁶ Vedlagt som bilag A

³⁷ Sag 97/2007 – Højesterets Dom afsagt 15. marts 2013 (Infopaq-dommen), EU-domstolens præmis 45-46, dommens s. 8, bilag A

³⁸ Sag 97/2007 – Højesterets Dom afsagt 15. marts 2013 (Infopaq-dommen), Højesterets begrundelse, dommens s. 21, bilag A

³⁹ Ophavsretsloven med Kommentarer, Peter Schønning, 2011, s. 337

⁴⁰ Sag 97/2007 – Højesterets Dom afsagt 15. marts 2013 (Infopaq-dommen), EU-domstolens præmis 34, dommens s. 7, bilag A

⁴¹ Sag 97/2007 – Højesterets Dom afsagt 15. marts 2013 (Infopaq-dommen), dommens s. 21, bilag A

DR havde 27 gange i løbet af et halvt år i radioen læst højt fra en naturlommekalender. Ophavsmændene til kalenderen havde ud for hver dato - med få ord - beskrevet en for den konkrete dag aktuel naturbegivenhed.

Eksempelvis stod der i kalenderen ud for datoen 1. maj:

"Gøgen kommer til Danmark".

Og ud for 2. maj;

"Kastanjetræerne springer ud".

I DR's børneradioprogram blev der 2. maj sagt;

"efter vores Naturkalender kom gøgen til Danmark i går, jeg ved ikke om nogen af jer har hørt den, og i dag springer kastanjetræerne ud – stadig efter naturkalenderen".

Et andet eksempel nævnt i dommen er fra 10. maj:

I Naturkalenderen ud for den dato stod:

"Slåen springer ud. Den grønbrogede tudses fløjtende trillen høres på stille aftener."

I radioudsendelsen samme dag siger værten;

"Slåen springer ud i dag, og den grønbrogede tudses trillen høres på de stille aftener, og vi skal stadigvæk minde om, at det er Naturkalenderen, der giver de oplysninger."

Et tredje eksempel fra 15. november. Den dag oplyser kalenderen, at;

"Fiskeungerne trækker væk fra det lave vand ved kysten."

I radioudsendelsen samme dag bliver sagt;

"...og fiskeungerne trækker væk fra det lave vand ved kysten, og solen står op."

Som nævnt falder naturkalenderens oplysninger næppe ind under nyhedsbegrebet, men vil muligvis være omfattet af Bernerkonventionen § 2, stk. 8's undtagelse af "blandede meddelelser". Dommen, der dog ikke direkte tager stilling til, om konventions undtagelsesbestemmelse finder anvendelse på sætningerne, bruger betegnelsen "dagsaktuelle naturbegivenheder" om kalenderens sætninger.

Som det ses, er visse af kalenderens observerbare fakta på skrift blevet krydret med beskrivende adjektiver. Eksempelvis;

"Den grønbrogede tudses fløjtende trillen høres på stille aftener".

Spørgsmålet er, om de tilsatte adjektiver i denne konkrete eller tilsvarende sætninger har betydning for, om en ellers observerbar oplysning om, at "en bestemt tudsearts kvækken under visse vejrforhold på et bestemt tidspunkt af døgnet" opnår værkshøjde og dermed er beskyttet af OHL. Ifølge teorien står det helt fast, at enkelte

sætninger kan opfylde originalitetskravet og dermed være beskyttet af OHL. Det er senest fastslået i Infopaq-dommen⁴².

Men helt konkret; hvor meget, eller hvor lidt, skal der til, for at statuere originalitet og værksbeskyttelse for tekststykker, hvis bærende del er ubeskyttede fakta? Det kan denne dom medvirke til at afklare.

Østre Landsret nævner i sin domsbegrundelse, at naturlommekalenderen ”*under hensyn til indholdet af de enkelte oplysninger*” ikke kan nyde beskyttelse som et litterært samleværk jf. OHL § 5, men kun som et værk jf. OHL § 1. Denne afvisning af at anvende OHL § 5 på kalenderen, må ud fra et opslag i den ophavsretslige teori⁴³ betyde, at dommerne afviser, at samtlige sætninger i kalenderen - hver for sig - er originale nok til at være selvstændige værker. Kun når sætningerne er sat sammen til et værk, opnår værket som helhed tilstrækkelig originalitet til at være beskyttet af OHL.

Afvisningen af at yde selvstændig værksbeskyttelse til de enkelte sætninger kan enten tolkes som en fra domstolens side fastlagt undergrænse for originalitetskravet, og dermed for værksbeskyttelsen, eller som en uvilje imod at værksbeskytte den blotte skriftlige *konstatering* af en dagsaktuel naturbegivenhed, såsom; ”*Kastanje-træerne springer ud*”.

Rosenmeier er uenig i, at originalitetskravet - for visse af sætningerne i kalenderen - ikke er opfyldt. Han mener derfor, at dommen på det punkt er ukorrekt⁴⁴. Samme sted nævner han også, at kravet til værkshøjde for samleværker er sænket i nyere tid.

Konklusion: Hvilke journalistiske produktioner er beskyttet som værker?

Spørgsmålet om, hvilke journalistiske produktioner der er beskyttet som selvstændige værker jf. OHL § 1, har relevans for, hvordan mediemedarbejderen skal agere, hvis han eller hun ønsker at genbruge en hel eller dele af en journalistisk tekst, lydoptagelse eller billedsekvens. Eksempelvis stiller OHL § 2 og § 3 hhv. krav om, at mediemedarbejderen skal indhente forudgående samtykke fra ophavsmanden for at kunne videreformidle fra hans eller hendes værk og krav om kreditering af ophavsmanden. Også anvendelsen af OHL § 22 – citatreglen – er influeret af dette spørgsmål, idet reglen stiller krav til mediemedarbejderen om at iagttage god skik og begrænser hans eller hendes muligheder for at citere fra kollegers journalistiske produktioner, hvis disse er beskyttede værker.

Hvis teksten, som mediemedarbejderen genbruger, ikke er et selvstændigt værk, enten fordi indholdet er omfattet af undtagelsesbestemmelsen i Bernerkonventionens art. 2, stk. 8 eller fordi teksten ikke er tilstrækkelig original, er der ikke – i hvert fald ikke i medfør af OHL - nogen legale hensyn at tage.

For at kunne afgrænse citatretten jf. OHL § 22 ift. mediernes brug af citater, sådan som dette speciale har til hensigt, er det en forudsætning først at fastlægge, hvad der er et selvstændigt værk, og hvordan man v.h.a dobbeltskabelseskriteriet, sondringen mellem form og indhold samt retspraksis kan afgøre, om en given sætning eller tekst er et værk.

Som beskrevet skaber konventionstekster af ældre dato kombineret med udviklingen i mediebranchen uklarheder omkring omfanget af Bernerkonventionens undtagelse af ”dagsnyheder” og ”pressemeddelelser”. Uklarheder der hverken kompenseres for i ophavsretslovens bestemmelser, de bagvedliggende betænkninger eller i den retslige teori.

⁴² Immaterialret, Jens Schovsbo og Morten Rosenmeier, 2011, s. 71 og Sag 97/2007 – Højesterets Dom afsagt 15. marts 2013 (Infopaq-dommen), dommens s. 21, bilag A

⁴³ Immaterialret, Jens Schovsbo og Morten Rosenmeier, 2011, s.92 og Lærebog i Immaterialret, Mogens Kocktvedgaard, 2005, s. 59

⁴⁴ Immaterialret, Jens Schovsbo og Morten Rosenmeier, 2011, s.93

Den juridiske teori fastslår ganske bredt, at journalistik er beskyttede værker⁴⁵, men tilkendegiver samtidigt at alt indhold i de journalistiske værker ikke nødvendigvis er omfattet af beskyttelsen, og at det derfor er nødvendigt at sondre mellem form og indhold.

Konkret medvirker to domme til at afdække, hvad der inden for mediebranchen må antages at være den nedre grænse for et selvstændigt værk. U1980.689Ø og Infopaq-dommen beskæftiger sig begge med, hvorvidt enkelte sætninger bestående af faktuel information kan udgøre selvstændige værker. I U1980.689Ø er spørgsmålet centreret om naturvidenskabelige fakta beskrevet som dagsaktuelle naturbegivenheder. Her afviste Østre Landsret, at sætninger som "Kastanjetræerne springer ud" kan have selvstændig værkshøjde. Et resultat der hersker uenighed om blandt teoretikere.

Til gengæld har Højesteret for nyligt fastslået at en sætning i en journalistisk artikel bestående af 11 ord fra tid til anden kan være et selvstændigt værk. I de tilfælde, hvor sætninger af 11 ord opfylder originalitetskravet og dermed er beskyttede værker, melder spørgsmålet sig, om et citerende medie skal indhente ikke blot mediets men også ophavsmandens – typisk journalistens samtykke - før end sætningen gengives.

Højesteret bruger formuleringen "fra tid til anden". Sådan et ordvalg synes at være et signal om, at Højesteret ønsker at lægge den linje, at det hører mere til undtagelsen end til reglen, at sætninger på 11 ord i avisartikler er selvstændige værker. Men samtidig tilkendegiver Højesteret, at det i hvert enkelt tilfælde vil være op til en konkret vurdering, og at der, i en større mængde sætninger bestående af 11 - eller færre end 11 jf. ordvalget "sætningsled" – ord, vil befinde sig en vis mængde selvstændige værker. Dette bliver bestyrket ved, at Højesteret i sine præmisser nævner, at 11-ords-sætningerne i sagen var kopieret fra "et betydeligt antal avissider"⁴⁶.

Når 11 ord i en avisartikel kan være et selvstændigt værk, hvor meget plads efterlader det til citatretten jf. OHL § 22? Og hvordan påvirker dommen retstilstanden for brug af citater i mediebranchen. Infopaq-sagens ene part, Danske Medier, vil nødtigt generalisere dommen ift. andre krænkelssituationer, men siger samtidig, at:

"Det er klart, at man i fremtidige sager vil skele til Infopaq-dommen, når man skal vurdere, hvorvidt et tekstuddrag er beskyttet, men det er jo samtidig et faktum, at betydeligt længere uddrag kan udgøre lovlige citater, såfremt betingelserne i § 22 i øvrigt er opfyldt⁴⁷."

Ovenstående, Del 1, har haft som sit formål at redegøre for en række problemstillinger af betydning for den ophavsretslige omgang med værker, der indeholder nyheder og faktuelle informationer. Ligeledes har det været hensigten at beskrive, hvilke redskaber og pejlemærker mediemedarbejderen kan benytte sig i afgørelsen af, om videreformidling andres journalistiske produktioner kræver samtykke.

Nedenfor i Del 2, 3 og 4 vil citatreglen i OHL § 22, dens fundament i Bernerkonventionen og den i teorien antagede videregående citatret for medierne blive gennemgået og analyseret i lyset af retspraksis.

⁴⁵ Lærebog om Immaterialret, Mogens Koktvedgaard, 2005, s. 68

⁴⁶ Sag 97/2007 – Højesterets Dom afsagt 15. marts 2013 (Infopaq-dommen), dommens s. 21, bilag A

⁴⁷ Udtalelse fra chefjurist Holger Rosendal, Danske Medier

Del 2

Citatreglens juridiske fundament

Retskilder

Bernerkonventionens art. 10

Bernerkonventionen er fundamentet for OHL's bestemmelse om citater. Konventionsteksten lyder i sin danske oversættelse:

Artikel 10

1) Det er tilladt at citere fra værker, som lovligt er gjort tilgængelige for almenheden, under forudsætning af, at citaterne er i overensstemmelse med god skik, og at de med hensyn til deres omfang ikke går ud over, hvad der berettiges af formålet; også lån fra artikler i aviser og tidsskrifter i form af presseoversigter anses som citater.

2) I unionslandenes lovgivning eller i sådanne særlige aftaler, der er truffet eller måtte blive truffet mellem dem, kan det bestemmes, at litterære eller kunstneriske værker i den udstrækning, som retfærdiggøres af formålet, må benyttes i publikationer, radioudsendelser og lyd- eller billedoptagelser som illustration ved undervisning, forudsat at benyttelsen sker i overensstemmelse med god skik.

3) Når værker bruges i overensstemmelse med denne artikels foregående stykke, skal værkets kilde angives ligesom ophavsmandens navn, hvis dette er angivet i kilden.

Artikel 10 er en af de få obligatoriske bestemmelser i konventionen. Det betyder, at der i konventionslandenes love om ophavsret skal indgå en citatregel, som undtager citater, der opfylder art. 10's kriterier, fra dén ophavsretlige beskyttelse, som Bernerkonventionen ellers har tildelt medlemslandenes ophavsmænd⁴⁸.

Ophavsretsloven § 22

Sammenlignet med ordlyden af OHL § 22 er den danske version af konventionens art. 10 skåret ind til benet. Men kernen synes ved en umiddelbar læsning at være den samme:

"Af et offentligt værk er det tilladt at citere i overensstemmelse med god skik og i det omfang, som betinges af formålet."

Bevist lighed i ordlyd

De danske lovgivere har helt bevidst søgt at formulere den danske bestemmelse tæt op af Bernerkonventionens ordlyd. Af Slutbetænkningen fremgår, at ønsket om sproglig lighed med konventionsteksten vejer tungt, og det synes at være et væsentligt argument imod at præcisere den danske bestemmelse, sådan som et flertal ønskede for at øge ophavsmændenes retslige beskyttelse mod overdrevet brug af deres værker under dække af at citere⁴⁹.

Fælles for konventionsteksten og den danske citatregel er, at citaterne skal være i overensstemmelse med "god skik", (som er oversat fra "fair practice"), og kun må være af et omfang, som "betinges af formålet". Disse retlige standarder vil blive inddraget i analysen af pressens videregående citatret i Del 3.

⁴⁸ WIPO, s. 10-14

⁴⁹ Slutbetænkningen 1197/1990, s. 163

Som det fremgår af en sammenligning af ordlyden i de to bestemmelser, er der i den danske citatregels ordlyd undladt en for medieverdenen relevant passage. I art. 10, stk. 1 sidste led står:

”; også lån fra artikler i aviser og tidsskrifter i form af presseoversigter anses som citater”

Fraværet af dette appendiks til Bernerkonventionens citatregel i OHL § 22, rejser spørgsmålet: Om denne passage i art. 10, stk. 1, som er obligatorisk, rummer bestemte krav til den danske tolkning af citatreglen i relation til citater fra aviser og tidsskrifter? Eventuelt også andre trykte medier?

I så fald må det være relevant at notere sig, at den engelske autoritative udgave bruger ordet ”press summaries”, mens den danske oversættelse anvender ordet ”presseoversigter”.

Ordet ”presseoversigt” er ligesom de tidligere omtalte ”dagsnyheder” ikke et almindeligt anvendt ord i nutidens fagsprog inden for medieverdenen. Ophavsretsloven med kommentarer anvender i den nyeste udgave da også begrebet ”citatrubrikker”⁵⁰, mens Slutbetænkningen bruger ordet ”citatspalte”⁵¹. Disse er velkendte elementer på avissider. Karakteristisk for dem er, at de ikke er tilføjet nogen selvstændig skabende indsats ud over, hvad der foregår ifm. udvælgelsen af citaterne og layoutet af dem på avissiden.

Spørgsmålet er imidlertid om ”citatrubrikker” indholdsmæssigt betyder det samme som ”press summaries”? Denne relevante overvejelse vil blot blive noteret her, men ikke analyseret videre.

Sætningens uklare budskab

Sætningen er analyseret af WIPO’s Standing Committee on Copyright and Related Rights, som når frem til, at sætningen ikke giver mening. Konventionstekstens tidligere udgave havde en anden ordlyd, der omhandlede korte citater helt generelt. Heraf fremgik, at sådanne citater også kunne anvendes i ”presse resuméer” (presseoversigter). Komiteen fastslår, at den nye formulering ikke skal læses på samme måde, men giver ikke noget bud på, hvordan sætningen så skal læses. Komiteen hæfter sig derimod ved, at formuleringen ”i form af” og pointerer, at det at lave et ”citat” ikke er det samme som at lave en ”oversigt”⁵².

En måde at tolke sætningen er, at det generelle krav om, at citatet skal indgå i et nyt værk, ikke gælder for denne type af citater. Ved den læsning skal ”i form af” forstås sådan, at det generelle formkrav til det nye værk, hvori citatet indgår, er lempet til også at omfatte ”presseoversigter”, som ikke er selvstændige værker.

Det er formentligt også den måde, Lund har tolket sætningen. Han nævner i sine kommentarer til ophavsretslov af 1961, at den nye citatregels ordlyd er tavs omkring, hvorvidt citatet skal indgå i et nyt værk for at være lovligt. Lund giver ikke meget hjælp til at afklare, hvorvidt det hidtidige, eksplicitte krav om, at citatet skal implementeres i et nyt værk, stadig gælder. Han skriver blot, at motiverne til 1961-loven nu også tillader citater i form af mottoer og avisernes presseoversigter. I den forbindelse henviser han til Bernerkonventionens artikel 10, stk.1⁵³.

Senere forfattere har dog fastslået, at kravet om, at citatet som hovedregel skal indgå i et nyt værk, stadig består⁵⁴. I hvert fald som en hovedregel med de ovenfor omdiskuterede citatspalter som en mulig undtagelse⁵⁵.

Men pointen er, at siden Lunds henvisning til konventionen har det været svært at finde andre forfattere, der tager stilling til, hvorvidt hjemmelsgrundlaget for den danske praksis med lempelige krav til den sammenhæng, som citater fra aviser og tidsskrifter indgår i, har sit udspring i Bernerkonventionens citatregel art. 10, stk. 1.

⁵⁰ Ophavsretsloven med Kommentarer, Peter Schønning, 2011, S.336

⁵¹ Slutbetænkningen 1197/1990, s. 163

⁵² WIPO, s. 13-14

⁵³ Ophavsret, Torben Lund, 1961, s.141

⁵⁴ Ophavsretsloven med Kommentarer, Peter Schønning, 2011, s. 336 – se også note 8.

⁵⁵ Slutbetænkningen 1197/1990, s. 163

Da citatreglen er obligatorisk, rejser det spørgsmålet, om OHL § 22 skal administreres på baggrund af konventionens ordlyd og intentioner og i overensstemmelse med international retspraksis for området?

Citater skal krediteres med både forfatternavn og kilde

Bernerkonventions artikel 10, stk. 3 er en krediteringsregel specifikt møntet på brug af citater. En tilsvarende formulering er som bekendt ikke skrevet ind i OHL § 22

Art. 10, stk. 3 gør det soleklart, at det ikke er nok kun at nævne kilden, som citatet stammer fra. Når nogen gør brug af et citat, skal *både* kilden *og* forfatterens navn nævnes, hvis disse oplysninger fremgår af værket, der citeres fra.

WIPO's Standing Committee fremhæver som bevæggrund for både at have en generel krediteringsregel i art. 6bis og en specifik regel i art. 10, stk. 3, at formålet med den ekstra krediteringsregel i citatbestemmelsen er at fjerne enhver tvivl om omfanget af krediteringspligten ved brug af citater.

At finde den regel i OHL, som modsvarer den obligatoriske bestemmelse i art. 10, stk. 3, kræver et omfattende gravearbejde i lovteksten. Af Schønnings kommentarer til OHL § 22 fremgår, at både navn og kilde skal nævnes, når nogen citerer fra værker⁵⁶. Men hjemmelsgrundlaget er kringlet. Hjemlen er OHL § 11, stk. 1 og 2. 2. pkt..

OHL § 11, stk. 1 refererer til OHL § 3. Henvisningen til OHL § 3 indebærer, at der – også ved brug af citater – er pligt til at opgive ophavsmandens navn i overensstemmelse med god skik. Stk. 2, 2. pkt. indeholder en generel krediteringsregel for alle låneregler. Af den fremgår, at når et værk gengives offentligt, skal kilden angives.

Netop kreditering, eller mangel på samme, er en kendt problematik inden for medieverdenen. Emnet har for nyligt været til debat blandt chefredaktører i tv-programmet "Presselogen"⁵⁷ – især med fokus på de elektroniske mediers forglemmelser. Men også de skrevne medier imellem sker der ofte forglemmelser, oplever Dansk Journalistforbunds jurist med speciale i ophavsret⁵⁸.

Forbundets erfaringer bekræftes af indstævntes udtalelser (Ekstra Bladets ansvarshavende chefredaktør) i den ledende dom om pressens videregående citatret; ØLD 28.06.1991. Chefredaktøren forklarer, at kilden til citatet normalt nævnes, men at:

"Det hører derimod til sjældenhederne, at den pågældende journalists navn tillige angives".⁵⁹

Årsagerne til den manglende kreditering kan være mangfoldige: pladsen på avissider er trang, tv-indslag er korte, tidspresset er stort og ønsket om at profilere eget navn og brand og navn i stedet for en konkurrents vejer ofte tungere. Med tiden har det udviklet sig til noget, der vel nok kan kaldes en branchekultur, at man højst nævner kilden; såsom DR, JP, TV2, Dagens Medicin, etc..., hvis man nævner noget overhovedet. Denne analyse synes at stemme overens med de feltobservationer, som Jannie Møller Hartley har foretaget på danske mediers webredaktioner⁶⁰.

Problemet med den lemfældige omgang med krediteringer i mediebranchen er ikke nyt, vidner litteraturen om. Lund har ved flere lejligheder fastslået, at både navn og kilde skal oplyses ved brug af citater. Første gang for

⁵⁶ Ophavsretsloven med Kommentarer, Peter Schønning, 2011, S.335

⁵⁷ Presselogen Julespecial, TV2 News, d. 26. december 2012, kl. 15.00

⁵⁸ Udtalelse fra jurist Lone Amtrup, Dansk Journalistforbund

⁵⁹ ØLD 28.06.1991, dommens s. 2, nederst, Bilag B

⁶⁰ Nyheder på nettet, Jannie Møller Hartley, 2012, s. 161

80 år siden⁶¹. Han gentog det 22 år senere⁶² og refererer i den forbindelse to landsretsdomme fra 1932, der begge fastslår, at kravet om tydelig kildeangivelse indebærer, at både forfatterens navn, værkets titel (artiklens overskrift) og navnet på bladet skal nævnes. Retstilstanden, for hvad korrekt kildeangivelse indebærer, er uændret, fremgår det af Ophavsretsloven med kommentarer⁶³.

Selv om problemet med krediteringer ifm. citater ikke er nyt, er det måske mere aktuelt end nogensinde. Mængden af journalistisk materiale, der bliver genbrugt bla. som citathistorier, er i kraftig vækst. Samtidig er mediernes brug af freelancejournalister, som sælger artikler stykvis til aviser og tidsskifter, også stærkt stigende. Som en del af deres markedsføring over for nye arbejdsgivere har freelancerne typisk en interesse i at profilere eget navn og egen frembringelse parallelt med det medie, som værket er trykt/sendt/vist i. Anderledes med fastansatte journalister, hvor mediets og medarbejdernes interesser som udgangspunkt synes at være mere sammenfaldende.

En tilføjelse til OHL § 22, der understreger krediteringspligten i Bernerkonventionens art. 10, stk. 3, vil utvivlsomt være en hjælp for freelance ophavsfolk i arbejdet med at varetage deres interesser. Det er nu engang lettere at argumentere for sin ret til navngivelse ifm. brug af citater fra ens værk, når man kan nøjes med at henvise til en enkelt retsregel, i stedet for som nu at skulle bladrede hid og hid i OHL for først at finde § 11, stk. 1 og 2, dernæst § 3, for til sidst overfor modparten at skulle redegøre for begrebet ”god skik” og henvise til en side i Kommenteret Ophavsretslov, hvor der står, at ”god skik” bla. er lig med, at forfatterens navn også skal nævnes ifm. citater.

Retspraksis vedrørende kildeangivelse

Retspraksis vedrørende kildeangivelse ifm. brug af citater er sparsom. Disse afgørelser optræder, i de få eksisterende tilfælde, typisk som en sekundær påstand til en primær påstand om krænkelse af citatreglen ift. det anvendte omfang af originalværket. Situationen er netop den i U1980.689Ø.

Konsekvensen er, at der bliver investeret meget lidt energi fra rettens side i at begrunde dommernes afgørelse vedrørende kildeangivelsespåstanden. Det viser udfaldet af denne dom, som med henvisning til ”god skik” afviger fra Bernerkonventionens eksplicitte krav i art. 10, stk. 3.

For en grundig beskrivelse af sagen, se Del 1. Væsentligt er det at hæfte sig ved, at hverken kildens eller ophavsmændenes navne blev nævnt i DR’s børneradioprogram.

U1980.689Ø Naturlommekalenderen

Byretten konstaterer at kravet om kildeangivelse er krænkelse:

”...dog findes kildeangivelsen at have været utilstrækkelig, jfr. lovens § 26, stk. 2 og overenskomstens § 7, stk. 1. Idet det som følge af den utilstrækkelige kildeangivelse må skønnes, at sagsøger er gået glip af et vist, begrænset salg i sommeren og efteråret 1977 - mens der ikke er grundlag for at antage, at der er påført sagsøger noget vidergående tab - vil der, jfr. lovens § 56, stk. 1, være at idømme sagsøgte en godtgørelse, der passende fastsættes til 2.500 kr.”

Landsretten når til samme konklusion, men til forskel fra Bernerkonventionens hensigt ud fra de god skik betragtninger, der er tilføjet i OHL’s krav om kildeangivelse:

⁶¹ Loven om Forfatterret og Kunstnerret, Torben Lund, 1933, s. 131 og 145

⁶² Journalistens Ophavsret, Torben Lund, Særtryk af Journalisten, 1955, s. 5: De uddybende bemærkninger vedr. kildeangivelsen står ifm. reglen om den daværende låneret for pressen, der siden blev indlemmet i citatreglen. Men formuleringen om tydelig kildeangivelse er identisk i de daværende bestemmelser § 14a citatreglen og § 15 pressens låneret. Derfor anser jeg det for mest sandsynligt, at retspraksis også materielt vil tolke identisk.

⁶³ Ophavsretsloven med Kommentarer, Peter Schønning, 2011, S. 237

”.. indstævnte har overtrådt bestemmelsen i lovens § 26, stk. 2, ved ikke at have angivet kilden i overensstemmelse med, hvad god skik kræver.”

Landsretten skønner også tabet til 2500 kroner, hvilket i 2012 svarer til 7000 kroner.

Citat eller referat

Bernerkonventionens art. 10, stk. 3 gælder kun for citater. Ikke for referater. Også her er der en uklar grænse for, hvornår noget er hhv. et citat og et referat. En redegørelse for denne problematik vil blive for omfattende til at kunne rummes i nærværende opgave.

Konklusion: Betydelige forskelle mellem OHL § 22 og Bernerkonventionens art. 10

Forud for analysen af citatreglens grænser for journalistiske produktioner i Del 3, er det relevant at fastlægge citatreglens fundament.

Fundamentet til OHL § 22 findes som beskrevet i Bernerkonventionens artikel 10, der trods et ønske fra danske lovgivere om sproglig lighed med OHL § 22, er formuleret lidt anderledes og mere præcist mht. kreditering.

Disse forskelligheder giver anledning til retsusikkerhed vedrørende hjemmelsgrundlaget for avisers citatspalter. Ligeledes giver lovgivers undladelse af at tilføje kravet om kilde- og navneangivelse i art. 10, stk. 3 anledning til besvær for retssubjekterne i mediebranchen, når de vil håndhæve deres retsstilling, idet de skal langt omkring i OHL for at tydeliggøre overfor krænker, at et citat både skal ledsages af kildeangivelse og ophavsmandens navn.

Da art. 10 er en obligatorisk bestemmelse, må det antages, at OHL § 22 skal håndhæves i overensstemmelse med konventionstekstens ordlyd jf. den ovenfor nævnte formodningsregel. Men det ville være en fordel, hvis dette fremstod klart ved den blotte læsning af citatbestemmelsen i OHL § 22.

I Del 3 vil den i teorien antagede videregående citatret for pressen⁶⁴ blive beskrevet og analyseret. Formålet er at afklare hjemmelsgrundlaget for denne udvidede citatret og dernæst rækkevidden af den.

⁶⁴Ophavsretsloven med Kommentarer, Peter Schønning, 2011, s. 339

Del 3

Pressens videregående citatret

Pressen har en videregående citatret, fremgår det af Ophavsretsloven med kommentarer⁶⁵. Schønning henviser mht. til omfanget og anvendelsesområdet for denne særlige retstilstand til retspraksis og til lovmotiverne bag ophavsretsloven af 1961⁶⁶.

I lovmotiverne fra dengang står, at:

”der er en ret vid adgang til citat af aktuelle artikler, der fremkommer i andre blade som bidrag til den løbende diskussion”

På et halvt århundrede er der sket mange ændringer i medieverdenen: Dels teknologiske såsom opfindelsen af pc'en inkl. dens copy/paste-funktion og internettet, der har påvirket mediernes formidlingsformer og dannet basis for selvstændige netredaktioner med speciale i lynhurtig nyhedsformidling. Dels generelle ændringer i menneskers medieforbrug, som bevirker, at kommentaren om, at artiklerne skal være fremkommet i andre ”blade” umiddelbart synes at undtage flere væsentlige kilder til nyhedsinformation.

DR's monopol er ophævet, siden motiverne blev skrevet i 1961. TV indtager i dag en meget større rolle som informationskilde. I modsætning til i monolets tid er det nu muligt konstant at modtage nyhedsinformation fra hele verden via ipad og smartphone i løbet af få sekunder, hvor det for 50-100 år siden ofte kunne tage et døgn eller mere for en udenlandsk nyhed at nå frem. Man skulle i hvert fald vente på næste dags avis.

Bernerkonventionen, som den danske videregående citatret har sine rødder i, har korrigeret sin ordlyd i kølvandet på den teknologiske udvikling med den konsekvens, at bestemmelsen om pressens låneret i konventionsteksten er udvidet markant til også at omfatte lån af visse typer journalistiske produktioner formidlet gennem radio og tv. Et åbent spørgsmål er, om den danske udgave af den videregående citatret, har fulgt trop?

Også ift. værksbegrebet kan det blive nødvendigt at tage retslig stilling til, hvorvidt korte nyhedstweets på Twitter og statusopdateringer på Facebook er omfattet af begrebet ”artikler” og derfor nyder beskyttelse som litterære værker og eventuelt også har status af journalistiske produktioner, som kan være omfattet af den videre citatret, selv om de ikke står i ”blade”.

Disse forandringer har gjort det relevant at se nøjere både på hjemmelsgrundlaget og på retspraksis for denne videre citatret. Især mhp. at analysere, hvor de retslige grænser for pressens særlige citatret går inden for en branche, der synes at have udviklet egne uskrevne og usagte regler for brug af citater⁶⁷.

Pressens låneret

Hjemlen bag den videregående citatret

Pressens videregående citatret har sine hjemlige rødder i en paragraf, der blev ophævet for over 50 år siden, men samtidig blev anset for favnet af den nugældende citatregel⁶⁸. Den ophævede bestemmelse er § 15 i OHL af 1933 med populærtitlen ”pressens låneret”⁶⁹, som havde følgende ordlyd:

⁶⁵Ophavsretsloven med Kommentarer, Peter Schønning, 2011, s. 339

⁶⁶ Ophavsret, Torben Lund, 1961, s. 144-147

⁶⁷ Nyheder på internettet, Jannie Møller Hartley, 2012, s. 161-163

⁶⁸ Ophavsret, Torben Lund, 1961, s. 144-147

⁶⁹ Loven om forfatterret og kunstnerret, Torben Lund, 1933, s. 142

”Som Krænkelse af Forfatterretten anses heller ikke Aftryk i Aviser eller Tidsskrifter fra andre Aviser eller Tidsskrifter af aktuelle Artikler vedrørende økonomiske, politiske eller religiøse spørgsmål, af Dagsnyheder eller af blandede Meddelelser, der alene har Karakter af Pressemeddelelser. Dog gælder dette ikke om Artikler, ved hvilke der er taget forbehold mod Eftertryk.”⁷⁰”

Pressens lånerregel i OHL tillod aviser og tidsskrifter at kopiere hinandens artikler i deres fulde længde, medmindre der ved den enkelte artikel var taget udtrykkeligt forbehold mod genoptryk. Bestemmelsen tillod derimod ikke Danmarks Radio at kopiere avisernes artikler i sine udsendelser.⁷¹

Reglen om den videregående citatret de trykte medier i mellem - til ellers ophavsretsligt beskyttede artikler - var ligesom den parallelt gældende citatregel båret af en konventionsforpligtigelse hjemlet i Bernerkonventionen.

I den oprindelige konvention fra 1886 var alle artikler med politisk indhold i aviser undtaget fra ophavsretsligt beskyttelse. Disse artikler kunne kopieres - ikke bare af andre trykte medier - men af enhver, og det kunne artikler uden politisk indhold også, medmindre der var taget udtrykkeligt forbehold.

Denne meget vidtgående frihed til at citere fra journalistiske produktioner blev i de efterfølgende revisioner af konventionsteksten gentagne gange indskrænket. Danmark bakkede op om et forslag med det formål yderligere at indskrænke pressens låneret ift. sit nugældende omfang. Var forslaget blevet vedtaget, ville citatretten kun omfatte kortere citater af artikler vedrørende politiske, økonomiske og religiøse spørgsmål og kun, når disse citater indgik i oversigter, hvis formål var at give overblik over den offentlige mening⁷². Udviklingen siden den første konventionstekst afspejler et kontinuerligt ønske om at indskrænke pressens låneret.

I den seneste konventionstekst er - den nu fakultative bestemmelse - om pressens låneret indeholdt i konventionens art. 10 bis(1)⁷³. Kun journalistiske produktioner, der omhandler aktuelle økonomiske, politiske og religiøse forhold, er omfattet af bestemmelsen. Til gengæld tillader Bernerkonventionen lån af hele artikler⁷⁴, medmindre der er taget tydeligt forbehold mod eftertryk.

Udover trykte artikler er også æterbårne udsendelser og programmer kommunikeret via kabel føjet til reglen⁷⁵. Det er dog sket efter ophævelsen af den danske presselånsregel.

I Bernerkonventionen har pressens låneret fået følgende ordlyd i den seneste konventionstekst i art. 10bis(1):

”Det er forbeholdt unionslandenes lovgivning at tillade reproduktion i pressen, udsendelse i radio eller distribution til almenheden ved hjælp af tråd af avis- eller tidsskriftartikler om aktuelle økonomiske, politiske eller religiøse emner samt af værker af samme karakter udsendt i radio, hvor der ikke udtrykkeligt er taget forbehold overfor den pågældende reproduktion, radioudsendelse eller trådoverføring. Dog skal kilden altid tydeligt angives; de retslige følger af et brud på denne forpligtelse bestemmes af lovgivningen i det land, hvor beskyttelsen kræves.”⁷⁶”

Ser man bort fra de tilføjede radio- og tv-udsendelser, minder den i sit indhold meget om den ophævede danske regel.

⁷⁰ Loven om forfatterret og kunstnerret, Torben Lund, 1933, s. 142

⁷¹ Forslag til Lov om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker, Lovforslag nr. 79, Blad nr. 157, Fremsat den 15. januar 1960 af undervisningsministeren, s. 28 – Bilag H, s. 4

⁷² Journalistens Ophavsret, Torben Lund, Fagbladet ”Journalisten” - særtryk, sep.1955, s. 5-6 og Ophavsretten, J. Hartvig Jacobsen, 1941, s. 203-204

⁷³ BKI nr 112 af 19/11/1981 - www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=49680

⁷⁴ WIPO, s. 17

⁷⁵ WIPO, s. 17

⁷⁶ BKI nr 112 af 19/11/1981 - www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=49680

Formålet med pressens lånerregel

Det bagvedliggende formål med at indføre presselånsreglen i konventionsteksten har været at fremskynde den frie udveksling af informationer om aktuelle emner. Længere artikler, der behandler de samme emner i et mere langsigtet perspektiv er ifølge WIPO's udlægning ikke omfattet af lånerreglen. Artiklernes indhold skal have øjeblikkelig relevans⁷⁷.

Den retslige teori bag den danske lånerregel slår på tilsvarende argumenter. Det er ønsket om uhindret udbredelse af nyhedsstoffet, der begrunder denne undtagelsesregel, skriver J Hartvig Jacobsen:

"Ved Laan fra Pressen til Pressen kommer dennes Betydning som Meddelelses- og Opdragelsesmiddel særlig i Betragtning. Det som skrives til Pressen skrives derhos "for Dagen", og hvad specielt Nyhedsstoffet angår, er Samfundet interesseret i dets størst mulige Udbredelse..."⁷⁸ "

Fusionen med ophavslovens citatregel

Konventionens lånerregel har været skrevet ind i OHL frem til lovrevisionen i 1961. Forarbejdet til lovrevisionen tog ti år. Presselånsreglen i daværende OHL § 15 blev imidlertid først slettet fra lovforslagsteksten under forhandlingerne i Folketinget. Lund skriver:

"Under forhandlingerne i Folketinget opstod den tanke, at pressen måtte kunne klare sig med citatretten i § 14, stk. 1 (nuværende § 22)."⁷⁹ "

Bevæggrunden for at droppe pressens lånerregel var bla. tilkendegivelser fra pressens selv. Budskabet fra mediehuse lød, at de ikke ønskede reglen, da kutymen var, at man ikke uden samtykke bragte hele artikler, der allerede var trykt i andre aviser og tidsskrifter. At bringe hele artikler uden samtykke ansås internt i mediebranchen for værende i strid med god presseskik.

Som en konsekvens af at de selv samme medier, som reglen var indført til fordel for, ikke ønskede en så vidtgående lånerregel, ophævede lovgiver OHL § 15 ved 1961-loven. Samtidig fik citatreglen (nuværende § 22 i OHL) en anden (sin nuværende) ordlyd.

OHL § 22's ordlyd er også hjemmel for pressens videregående citatret

Den gældende citatregel indeholder krav om, at brug af citater skal ske i overensstemmelse med "god skik" og "i det omfang, der betinges af formålet". Af motiverne fremgår, at denne nye ordlyd antages at indeholde den fornødne hjemmel for en videregående citatret for aviser og tidsskrifter mht. aktuelle artikler i andre presseorganer. Hjemlen skal findes i formuleringen "i det omfang, der betinges af formålet".

Argumentationen er den, at mediemedarbejderne må kunne citere i et mere vidtgående omfang end andre forfattere for, at pressen kan udfylde sin hovedopgave (sit formål); at orientere læserne om de aktuelle, politiske, økonomiske, religiøse, kulturelle og andre spørgsmål, som er genstand for offentlig debat⁸⁰. Det vil sige, at hvis det er nødvendigt for at pressen kan opfylde sit formål, har mediemedarbejdere ret til at citere i et større omfang end ellers tilladt. Men hvor meget længere?

⁷⁷ WIPO, s. 17

⁷⁸ Ophavsretten, J Hartvig Jacobsen, 1941, s. 189

⁷⁹ Ophavsret, Torben Lund, 1961, s. 145

⁸⁰ Ophavsret, Torben Lund, 1961, s. 144-147

Ikke en hel artikel

Motiverne tilkendegiver, at retstilstanden efter presselånsreglens ophævelse vil være den, at hvis et medie citerer en hel artikel fra et andet medie, strider det mod ordlyden ”god skik” og er dermed en krænkelse af citatretten. Til gengæld vil det ifølge motiverne være i orden at citere ”*meget store dele af artiklen*”⁸¹.

Denne noget abstrakte kvantitative afgrænsning af pressens særlige citatret må sammenholdes med motivskrivelserne til den nye fusionerede citatregel, der indeholder et afsnit om den kvantitative afgrænsning vedrørende alle andre beskyttede værker end de journalistiske artikler, der er omfattet af den videregående citatret.

På side 28 i motiverne, første spalte⁸², står, at det i hovedreglen ikke er tilladt at citere et helt værk. Heller ikke omfangsmæssigt små værker. Men en undtagelse vil nok kunne gøres for værker, der behandles i kritiske eller videnskabelige fremstillinger, ex. et kort digt⁸³. Lund udlægger disse motivskrivelser – sammenholdt med lovgivers fravalg af tidligere formuleringer af citatreglen – sådan, at der intet er til hinder for at citere værker i deres helhed, dog nok kun kortere værker. Han nævner at et citat, der omfatter en hel sangtekst, ifølge en nu 100 år gammel dom, ikke er tilladt⁸⁴.

Motivskrivelserne afgrænsning af den almindelige adgang til at citere og pressens særlige citatret viser tydeligt, at der er væsentlige forskelle på de kvantitative rammer, der gælder for citater, som mediemedarbejdere må foretage hhv. fra de artikler, der er omfattet af den særlige citatret, og fra de artikler, der kun er omfattet af den generelle citatret.

En samlet analyse af motivernes tilkendegivelser vedrørende den kvantitative afgrænsning af pressens videregående citatret synes at tegne konturerne af en øvre grænse og nedre grænse. Den øvre grænse fastslår, at det ikke er lovligt hverken at kopiere en hel artikel fra et medie eller at videreformidle en hel artikel i et andet medie uden at tilføje nyt indhold. Den nedre grænse gør det lovligt at kopiere meget store dele af en artikel, når de øvrige betingelser er opfyldt.

At fastslå præcist hvor de kvantitative grænser går, synes overladt til retspraksis jf. bemærkning om, at en afgørelse af afgrænsningen må støtte sig på de sædvaner, der har dannet sig på grundlag af, hvad god presseskik indebærer⁸⁵. Samtidig synes også tilkendegivet, at den kvantitative grænse er en dynamisk størrelse, der kan ændre sig afhængigt af tidens opfattelse af god skik.

Andre problematikker, end spørgsmålet om den kvantitative grænse for et citat, knytter sig til reglen om pressens videre citatret. Den tilbageværende citatregel i OHL § 22 beskæftiger sig hverken med spørgsmålet om aktualitet, emneafgrænsning eller sonderer mellem hvilke medier, der er omfattet af pressens videre citatret.

Netop fordi mediebranchen, som indledningsvist skitseret, har udviklet sig så markant, både hvad angår opkomsten af nye medier, tilgængelighed til ny information og nyhedsstrømmens tempo, siden presselånsreglens ophævelse og samtidige inkorporering i OHL § 22, har det medført uklarhed især vedrørende, hvad kravet om aktualitet indebærer og ift. spørgsmålet om, imellem hvilke medier denne videregående citatret eksisterer. Disse to problemstillinger bliver analyseret nedenfor.

⁸¹ Ophavsret, Torben Lund, 1961, s. 145

⁸² Bilag H

⁸³ I nutidig sprogbrug defineres ”et digt” som en kort tekst opdelt i strofer. Et digt vil svare omfanget af en kortere sangtekst - <http://da.wikipedia.org/wiki/Strofe>

⁸⁴ Ophavsret, Torben Lund, 1961, s. 144-147

⁸⁵ Ophavsret, Torben Lund, 1961, s. 146

Kravet om aktualitet: Gælder det artiklen eller spørgsmålet?

En interessant udvikling ift. spørgsmålet om aktualitet er, at OHL § 15 ifm. lovændringen i 1961 blev omformuleret fra 1933-ordlyden. Det fremgår af et forslag til ændring af OHL fremsat i 1960:

”I aviser og tidsskrifter kan artikler om dagens religiøse, politiske eller økonomiske spørgsmål optages fra andre aviser eller tidsskrifter, når der ikke i disse er taget forbehold mod eftertryk”.⁸⁶

Omformuleringen synes både at indebære en skærpelse af lånerettens omfang og en ændret indstilling til, hvilke artikler, der kan lånes. I sin tidligere ordlyd var ”aktuelle” artikler omfattet. Det mere abstrakte ord ”aktuelle” blev i lovforslaget erstattet af ”artikler om dagens... spørgsmål”. Dette kan læses som en indskrænkning af aktualitetskravet til kun at omfatte et døgn, svarende til næste dags avis.

Den nye formulering kan også læses sådan, at kravet om, at artiklerne, der citeres fra, skal være ”aktuelle” forstået som ”af nyere dato”, helt er fjernet. En udvikling der er på linje med WIPOs læsning af den bagvedliggende konventionstekst. Ifølge WIPO’s bemærkninger til Bernerkonventionens presselånsregel artikel 10bis(1) knytter aktualitetskravet sig til emnet og ikke til artiklen⁸⁷.

Spørgsmålet melder sig derfor, om pressens videre citatret skal afgrænses pba. den oprindelige formulering i 1933-loven eller efter det seneste lovforslags ordlyd? Dette vil dog ikke blive diskuteret videre her, da det ikke har været muligt at rekvirere betænkningerne og motiverne bag lovforslaget af 30. november 1960, hvilket vil være nødvendigt at have indsigt i. Blot anses denne udvikling i presselånsreglens rækkevidde for relevant at pointere.

Hvordan kravet om ”aktualitet”, eller at den citerede artikel skal omhandle ”dagens økonomiske, politiske eller økonomiske spørgsmål”, konkret skal fortolkes, har afgørende betydning for, hvilke journalistiske produktioner, der er omfattet af den særlige citatret. Vi befinder os i en æra ofte benævnt som informationsamfundet, hvor det svirrer med nyhedshistorier og baggrundsartikler om alverdens spørgsmål inden for ovennævnte kategorier. Er alle disse korte og længere artikler, hvad enten de er fra dags dato eller måneder gamle, omfattet af den særlige citatret, eller indtræder der en forældelsesfrist. Og gælder denne forældelsesfrist for emnet eller for den citerede artikel?

WIPO afgrænser aktualitetskravet, som ovenfor nævnt, sådan at længere artikler, der behandler de samme emner i et mere langsigtet perspektiv, ikke er omfattet af lånereglen. Motiverne til OHL fra 1960, der formulerer sig mindre kategorisk, fastslår, at den særlige citatregel som hovedregel ikke omfatter længere artikler fra f.eks. tidsskrifter, selv om de beskæftiger sig med et aktuelt emne. En undtagelse vil dog være, hvis ”hensynet til sædvanlig orientering af læseren gør det begrundet”. Og i det hele taget må man ved en nærmere afgrænsning af citatrettens rækkevidde kunne;

”støtte sig på de sædvaner, der har dannet sig på grundlag af opfattelsen af, hvad god presseskik indebærer”⁸⁸.

Denne formulering åbner reelt set en ladeport for undtagelser til hovedreglen om, at baggrundsartikler ikke er omfattet af den særlige citatret, hvilket er en relevant problemstilling i relation til den ene af de to domme, der ifølge den juridiske litteratur fastslår eksistensen af den videregående citatret, idet citaterne i de to sager er hentet fra hhv. en længere artikel i et tidsskrift og fra en bog.

⁸⁶ Forslag til lov om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker, Lovforslag nr. 3, Blad nr. 3, Fremsat den 30. november 1960 af undervisningsministeren, Bilag, s. 2

⁸⁷ WIPO, s. 17

⁸⁸ Ophavsret, Torben Lund, 1961, s. 145-146

Hos Dansk Journalistforbund, som medvirker til at udvikle ”god-skik”-standarden, har man også fokus på kravet om aktualitet, men ikke som fastlagt begreb. Hvornår den fornødne aktualitet indtræder, beror mest af alt på en mavefornemmelse, beskriver jurist Lone Amtrup⁸⁹:

”Man kan sige, at citaterne skal have en ikke uvæsentlig nyhedsværdi og samfundsmæssig betydning. Når der bliver udskrevet valg eller ifm. andre store begivenheder, vil kravet om nyhedsværdi og aktualitet typisk være opfyldt.”

Om økonomiske, politiske eller religiøse spørgsmål

Presselånsreglens ordlyd i 1933-udgaven indskrænkede pressens lånefrihed til artikler, der omhandler økonomiske, politiske eller religiøse spørgsmål. J. Hartvig Jacobsen konkluderer, at det er op til en konkret vurdering i hver enkelt sag at afgøre, hvilke artikler der falder ind under de emner. Han nævner dog, at spørgsmålet har stor praktisk betydning, idet der ude på redaktionerne ofte bliver truffet hurtige beslutninger om, hvorvidt der kan lånes eller ej⁹⁰. I løbet af 70 år er denne betydning i praksis kun blevet større i takt med at, de digitale medier har skabt mulighed for konstante deadlines.

Som ledetråde nævner J. Hartvig Jacobsen, at underholdende stof, artikler om retspleje, sundhedsspørgsmål, anmeldelser af bøger, teater, musik og kunst normalt vil falde uden for. Når det gælder det økonomiske stof, vedrører det til gengæld alle sektorer; landbrug fiskeri, industri, børs- og bankvæsen, handel og transport. Til det politiske stof hører udenrigs- og indenrigsstof, militær og kommunalvæsen.

Den nyeste formulering i Bernerkonventionen har samme ordlyd, som presselånsreglen af 1933. Det er ”økonomiske, politiske og religiøse spørgsmål”, der er omfattet. Af de uddybende bemærkninger til konventionsbestemmelsen - dateret 2003 - fremgår, at denne ordlyd ekskluderer en lang række journalistiske produktioner såsom anmeldelser af litteratur og kunst, sportjournalistik, artikler om videnskabelige og tekniske emner, m.v.⁹¹. En knap så deltageret redegørelse som J. Hartvig Jacobsens, men til gengæld mere nutidig, hvilket har betydning, idet emnefeltet for den danske udgave af presselånsreglen er udvidet siden 1941. Det skal dog erindres, at Bernerkonventionens presselånsregel er fakultativ, og derfor binder hverken den eller bemærkningerne til reglen den danske lovgivningsmagt eller domstolene.

Motiverne til ophævelsen af presselånsreglen udvider emnekredsen til at omfatte;

”politiske, økonomiske, religiøse, kulturelle og andre spørgsmål, som er genstand for offentlig debat”⁹².

Lovgiver har med formuleringen ”andre spørgsmål” så at sige sat en elastik i pressens videregående citatret ifm. med dens fusion med den generelle citatregel og implicit overladt det til domstolene konkret at afgøre, hvilke spørgsmål der nu er omfattet af den videregående citatret. Set fra praktikernes ståsted gør denne udefinerede udvidelse af emnefeltet det ikke lettere for redaktionerne at afgøre, hvornår den særlige citatret er i spil. Det bliver afgjort ud fra en mavefornemmelse, som Dansk Journalistforbunds jurist udtrykker det⁹³. En mavefornemmelse, der har vist sig at være forkert sammenholdt med den nyeste retspraksis.

Ingen omtale af citatrettens omfang ift. citat i og fra radio- og TV-udsendelser

En anden udvikling, der også er relevant at notere sig, er den ændrede ordlyd af pressens låneret i den bagvedliggende konventionstekst. Den fakultative lånerregel i Bernerkonventionen omfatter som ovenfor nævnt nu også radio- og tv-udsendelser, såvel æterbårne som kabelbårne. Men af bemærkningerne til det seneste danske lovforslag, hvori lånerreglen optræder, fremgår, at bestemmelsen ikke giver ”pressens radioavis” eller ”DR”

⁸⁹ Udtalelse fra Jurist Lone Amtrup, Dansk Journalistforbund (DJ)

⁹⁰ Ophavsretten, J. Hartvig Jacobsen, 1941, s. 190

⁹¹ WIPO, s. 17

⁹² Ophavsret, Torben Lund, 1961, s. 145

⁹³ Udtalelse fra jurist Lone Amtrup, Dansk Journalistforbund (DJ)

nogen ret til lån fra aviser og tidsskrifter⁹⁴. Ligeledes omtaler motiverne vedrørende spørgsmålet om pressens låneret i den vedtagne lovtekst fra 1961 kun "aviser" og "tidsskrifter".

Det kan næppe være gældende ret i dag, at den videregående citatret for pressen i en nutidig kontekst gælder for alle andre medier end DR, som i dag også producerer trykte webartikler. Spørgsmålet er imidlertid, om den særlige citatret kun gælder for tekststykkerne i trykte medier, eller om ændringen af Bernerkonventions ordlyd og udviklingen i mediernes demografi bevirker, at også radio- og tv-medierne har en videregående ret til at citere. J. Hartvig Jacobsen argumenterer allerede i 1941 for, at Radioavisen "*pga. sin betydning som meddelelsesmiddel*", bør sidestilles med trykte medier⁹⁵. Men ifølge de nyere bemærkninger til lovforslaget af 1960 fremgår, at DR – som også producerer Radioavisen - ikke er omfattet af lånereglen. Denne retstilstand bliver ikke begrundet. Og da lovforslaget ikke blev vedtaget, er gældende ret mildest talt uklar vedrørende dette spørgsmål.

Da artikel 10(bis)1 i Bernerkonventionen som nævnt er fakultativ, kan spørgsmålet om rækkevidden af den særlige citatret ift. elektroniske og kabelbårne medier ikke besvares med formodningsreglen, men må kræve en selvstændig stillingtagen i dansk ret enten i form af formel lovhjemmel, relevant juridisk teori eller en retspraksis, der dækker problemstillingen.

Schønning og Kyst beskæftiger sig kortfattet med problemstillingen. De antager, at adgangen til at citere fra litterære værker er mere vidtgående end den tilsvarende citatret fra filmværker, radio- og tv-udsendelser. Dog ikke nødvendigvis når det gælder citatklip af nyhedsmæssig karakter, som forfatterne formoder må citeres i deres helhed pga. deres historiske værdi og samfundsmæssige betydning. Som eksempel på sådanne nyhedsklip nævner de privatoptagelser af terrorangrebene på World Trade Center i 2001⁹⁶. Hvorvidt denne forskel mellem citatrettens omfang for litterære værker og for lyd- og billedbårne værker har rod i retspraksis, branchekutymen eller i en nyfortolkning af pressens lånerregel diskuterer forfatterne desværre ikke.

Nyere teori om pressens videregående citatret

Siden 1960'erne er spørgsmålet om pressens videre citatret kun sporadisk behandlet i den danske⁹⁷ juridiske litteratur. I den nyeste udgave af Kommenteret Ophavret henviser forfatterne, som nævnt indledningsvis, til motiverne fra 1961.

Slutbetænkningen fra 1990 beskæftiger sig ikke direkte med reglen om pressens videre citatret, men nævner en række konkrete problemstillinger, som relaterer sig til spørgsmålet om pressens citatret⁹⁸. Blandt andet konkluderer betænkningen, at hensynet til samfundsdebatten tilsiger en ligestilling i adgangen til citat dels de elektroniske medier imellem og dels mellem de trykte og elektroniske medier. Dog vurderer udvalget, at filmciter vil indtage en mere fremtrædende effekt i et nyt filmværk end litterære citater i en ny artikel, hvilket efter udvalgets vurdering må betyde, at filmciter typisk skal udgøre en mere beskeden del af et nyt værk, end trykte citater skal.

Vedrørende citater fra elektroniske medier bragt i trykte medier diskuterer betænkningen primært retstilstanden vedrørende trykte mediers anvendelse af enkeltbilleder fra film- og TV-udsendelser og konstaterer, at det er den eneste praktiske måde, hvorpå trykte medier kan citere elektroniske medier. Den teknologiske udvikling især med webavisernes opståen har imidlertid overlistet betænkningen, hvad angår de trykte mediers (webavisers) muligheder for at citere de elektroniske medier, idet der i vidt omfang kan tilføjes links til lydclip og tv-

⁹⁴ Forslag til Lov om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker, Lovforslag nr. 79, Blad nr. 157, Fremsat den 15. januar 1960 af undervisningsministeren, s. 28

⁹⁵ Ophavsretten, J. Hartvig Jacobsen, 1941, s. 204

⁹⁶ Grundlæggende Immaterialret, Ryberg m.fl., 2004, s. 83

⁹⁷ Dag Lindes' svenske bidrag til den juridiske litteratur "Om citarrätt" trykt i NIR 1996-2, s. 196-205 vil ikke blive inddraget.

⁹⁸ Slutbetænkningen 1197/1990, s. 163-171

klip på webavisernes artikler. Dog fastslår udvalgsflertallet bag betænkningen, at citater i form af brudstykker af en film/en sekvens af levende billeder lovligt kan ske i overensstemmelse med de almindelige citatregler.

Slutbetænkningen nævner desuden den situation, at lokalradioer gerne må referere avisernes nyhedsartikler, men kun i meget begrænset omfang læse højt fra dem. Undtagelsesvist vil det være i orden at læse en eller to kortere dele højt med samtidig kildeangivelse, men regelmæssig oplæsning vil ikke være i orden, da dette vil være at lukrere på andres arbejde og dermed være et illoyalt citat⁹⁹.

Hvordan denne tilkendegivelse omkring retstilstanden for radioernes brug af nyhedsartikler harmonerer med motivudtalelserne fra 1960'erne omkring pressens særlige citatret er desværre ikke uddybet. Især kunne det være relevant med en nutidig tilkendegivelse omkring retstilstanden ift. motivernes bemærkninger om, at store dele af en artikel må kunne citeres, hvis artiklen bidrager til den løbende, aktuelle debat om politiske, økonomiske og religiøse spørgsmål. Hvis flere artikler bidrager til den aktuelle debat om de nævnte emner, giver det så lokalradioerne - og de øvrige elektroniske og kabelbårne medier - større frihed til at læse længere passager op af disse artikler end eksempelvis af sportsartikler?

Netop denne afvejning omkring en fri informationsudveksling omkring samfundsrelevante emner contra beskyttelsen af værkets økonomiske værdi bliver inddraget i begge retssager, der fastlægger rammerne for pressens særlige citatret. En analyse af økonomiske værdier og interesser i spil er dog fravalgt i denne fremstilling.

Slutbetænkningen beskæftiger sig også med problemstillingen; hvorvidt citatet skal indgå i et nyt værk. Udvalget bag betænkningen opstiller følgende hovedregel:

”Det forudsættes, at citatet anvendes med et formål, som rækker ud over det citerede værk selv...f.eks. skal belyse noget, som i øvrigt behandles selvstændigt i den sammenhæng, hvori citatet benyttes”.

Som en undtagelse nævner betænkningen:

”et citat f. eks....i en citatspalte i en avis”.

Også den situation, hvor der slet ikke bliver tilføjet et selvstændigt bidrag, er omtalt. I sådanne tilfælde konkluderer betænkning, at der:

”må trækkes ganske snævre grænser for adgangen til at citere, hvor der slet ikke sker nogen frembringelse af ny tekst, men alene en sammenstilling af eksisterende værker”¹⁰⁰

Tilkendegivelsen er især møntet på opbygningen af databaser, der indeholder citater fra avisartikler, og tager derfor ikke stilling til, om denne skitsering af retstilstanden også har til hensigt at indskrænke anvendelsesområdet for pressens videregående citatret.

Ingen af disse bemærkninger tager imidlertid stilling til de konkrete situationer, hvor mediernes videregående citatret bliver aktuel. Udvalget anerkender dog, at der ifm. den politiske, kulturelle og samfundsmæssige debat, kan være behov for at *”citere relativt omfattende”*. Eksempelvis når der skal redegøres for, hvad parter har udtalt sig om ifm. de drøftede emner. Et accepteret argument for et mere omfattende citatret vil være at undgå risikoen for fejlцитat ved at tage et kort citat ud af en sammenhæng. Men citatet må ikke gå ud over, hvad formålet nødvendiggør; f. eks. at citatet bliver den bærende del af værket.¹⁰¹

I denne passage er hverken ordet ”pressen” eller ”mediernes” nævnt. Om det skal forstås implicit, at den særlige citatret kun gælder for mediernes medarbejdere, eller om udvalget hermed tilkendegiver, at den videregående citatret er udvidet til at omfatte alle, som har adgang til en copy/paste-funktion og kan oploade til Youtube.

⁹⁹ Slutbetænkningen 1197/1990, s. 165

¹⁰⁰ Slutbetænkningen 1197/1990, s. 166-167

¹⁰¹ Slutbetænkningen 1197/1990, s. 169

Sammenfattende om Slutbetænkningens bidrag til fastlæggelsen af pressens særlige citatret kan det konkluderes, at det er vanskeligt pba. betænkningens generelle bemærkninger til citatretten, uden konkret at nævne eller udstikke overordnede rammer for den videregående citatret for pressen, at udlede den nugældende retstilstand på området. To ting synes dog at blive fastslået: For det første, at der stadig gælder en videregående citatret, hvis formålet nødvendiggør det, og hvis citeringen sker i sammenhæng med den politiske, kulturelle og samfundsmæssige debat. Hvem der er omfattet af dette særlige citatret er dog uafklaret. For det andet; at den videregående citatret ikke hjemler ret til at lade citatet være den bærende del af værket.

Retspraksis vedrørende pressens videregående citatret

At pressens videre citatret fortsat eksisterer, trods presselånsreglens forsvinden fra OHL, kan ifølge Ophavsretsloven med kommentarer udledes dels af en utrykt dom fra Østre Landsret d. 28.06.1991 og dels af den senere dom U1999.1462Ø¹⁰².

Endnu en sag, der vedrører en tilsvarende problemstilling som 1999-dommen er undervejs i retssystemet og afventer ankeafgørelse i Østre Landsret. Dommen, der er afsagt af Frederiksberg Byret, er vedlagt som bilag B og omtalt i Del 4. Også den dom har potentiale til på sigt kunne medvirke til at fastlægge retstilstanden vedrørende pressens særlige citatret.

En fjerde sag om pressens videregående citatret blev afsagt af Rønne Byret 30.06.1970 og er refereret i afhandlingen ”Ophavsret for Journalister”¹⁰³. Henset til, at sagen ikke er en toinstans afgørelse, vil den ikke blive analyseret videre her.

Nedenfor vil Østre Landsrets dom af 28.06.1991 inklusiv de i sagen omhandlede artikler, vedlagt som bilag D og E, og U1999.1462Ø blive analyseret mhp. ud fra retspraksis at fastlægge rammerne for pressens videregående citatret.

Østre Landsrets dom af 28.06.1991¹⁰⁴

Sagen omhandler en artikel skrevet af en journalist på Ekstra Bladet ifm. et kendt AIDS-offers død. Artiklen udkom 5 dage efter dødsfaldet. Artiklen, der indtog en sekundær placering ift. hovedhistorien, stod sammen med to andre historier på et opslag. Avisens forside handlede også om denne sag¹⁰⁵.

AIDS var på daværende tidspunkt en meget omdiskuteret sygdom, og afdøde havde et halvt år forinden sin død udgivet en bog om sin sygdom. Ved udgivelsen fortalte han i et interview med Alt for Damerne¹⁰⁶ om sin sygdom og sit liv som bøsse bosiddende i USA.

2/3 af den i sagen omhandlede artikel i Ekstra Bladet består af ordrette citater af udtalelser fra interviewartiklen i Alt for Damerne. Både i kvantitativt omfang og i oplysende indhold udgør de citerede passager den bærende del af artiklen. Ekstra Bladets journalist angiver 3 steder i artiklen, at kilden til oplysninger er Alt for Damerne og oplyser også i indledningen navnet på forfatteren til den oprindelige artikel.

¹⁰² Kommenteret Ophavsretslov, Peter Schønning, 2011, s. 339

¹⁰³ Ophavsret for Journalister, Helle Nissen Kruse, Justitia 3, 2. årgang, 1979, s. 48

¹⁰⁴ Dommen vedlagt som bilag C

¹⁰⁵ Bilag D

¹⁰⁶ Bilag E

I byretten bliver Ekstra Bladet dømt for citatkrænkelser, men Østre Landsret frifinder. Landsretten lægger vægt på, at Ekstra Bladets artikel udgør ¼ af den oprindelige artikel og fastslår, at Ekstra Bladet herved ikke

”er gået udover, hvad der må antages at være en udbredt skik, når et dagblad orienterer sine læsere som led i dækningen af en aktuel begivenhed”.

Det er denne udtalelse fra landsretten, der i den juridiske teori er taget til indtægt for eksistensen af en videregående citatret for pressen.

Den kvantitative grænse

Som det første foretager retten en kvantitativ afvejning: Hvor meget har det citerende medie taget? Værd at bemærke er, at Østre Landsret i denne sag, i modsætning til den senere sag, ikke har fundet det relevant at tillægge det nogen vægt, hvor meget citatet fylder i det nye værk. Det til trods for, at den ovenfor refererede Slutbetænkning kun et år før domsafsigelsen tilkendegav, at citatet ikke måtte udgøre den bærende del af værket.

Motiverne fra 1961-loven skelner ikke direkte mellem, hvor meget man må tage, og hvor meget det må fylde. Mht. afgrænsningen af, hvor meget citatet må fylde i det nye værk fastslår motiverne blot, at sådan som den nye (nuværende) citatregel i OHL § 22 er formuleret med krav om, at man skal citere i overensstemmelse med ”god skik” og ”i et omfang, som betinges af formålet”;

”synes (presselåns)reglen alene at kunne have praktisk betydning som en tilladelse for bladene til at kunne optage artikler i deres helhed”.

En umiddelbar tolkning må, som ovenfor beskrevet, føre til den konklusion, at citatet som følge af ophævelsen ikke må udgøre hele det nye værk, ligesom citatet kun må bestå af et uddrag af artiklen, om end:

”efter omstændighederne kunne omfatte meget store dele af artiklen...”.

I den konkrete sag fylder citatet 2/3 af det nye værk og ¼ af det oprindelige værk. Denne brøk viser, at citatet målet på sit omfang utvivlsomt udgør den bærende del af værket. Ved en gennemlæsning af artiklen i Ekstra Bladet fremgår det også klart, at citatet også indholdsmæssigt bærer artiklen. En sammenligning med andre citatkrænkelssager - som foretaget i Del 4 - viser, at dette er det længste tilladte citat indeholdt i et nyt værk. Hvad der kan påvirke afgørelsen er, at artiklen med citaterne, er én ud af i alt tre artikler på et opslag, og at den har en sekundær placering, sådan at den bliver et perifert værk i værket¹⁰⁷.

Hvad angår de øvrige betingelser; at artiklen skal omhandle enten et ”økonomisk, politisk, religiøst, kulturelt eller andet spørgsmål, der er genstand for offentlig debat”, kan der ikke herske tvivl om, at emnet - homoseksuelitet og et liv med AIDS - falder inden for denne emneafgrænsning. Ligeledes er kravet om kildeangivelse korrekt og meget loyalt opfyldt.

Kravet om aktualitet

Af Østre Landsrets bemærkning kan man konkludere, at retten udover det kvantitative moment har hæftet sig ved kravet om aktualitet. Som beskrevet ovenfor nævner motiverne, at en ældre tidsskriftsartikel typisk ikke vil være omfattet af den videregående citatret, uanset at den omhandler et aktuelt spørgsmål, mens det seneste lovforslag antageligt har haft til hensigt at ville ændre den retstilstand. Som nævnt skaber disse modsatrettede tilkendegivelser en uklar retstilstand, som denne sag medvirker til at afklare.

Artiklen i Alt for Damerne er et halvt år gammel, da Ekstra Bladet citerer fra den. Idet landsretten nævner, at Ekstra Bladet *”ikke er gået udover, hvad der må anses at være en udbredt skik, når et dagblad orienterer sine læsere...”*, synes retten at sigte til den del af motiverne, som åbner op for en udtagelse til hovedreglen om, at

¹⁰⁷ Bilag D gengiver værkets visuelle udtryk.

den særlige citatregel ikke gælder for ældre baggrundsartikler i tidsskrifter. Retten gengiver i det ellers kortfattede domsreferat meget udførligt Ekstra Bladets ansv. chefredaktørs beskrivelse af, at det er normal arbejdsrutine for bladets journalister at gennemgå ældre artikler for relevant information, når en kendt person dør. Når landsretten hæfter sig ved den forklaring, og samtidig i sin begrundelse vælger formuleringen ”en udbredt skik”, synes det at understøtte denne tolkning af dommen.

Den markante lighed i motivernes formulering ”*sædvanlig orientering af læserne*”¹⁰⁸ og dommernes ordvalg i domsbegrundelsen ”*når et dagblad orienterer sine læsere*”¹⁰⁹ tyder på, at dommerne har læst Lunds gengivelse af motiverne til den ophævede presselånsregel ifm. deres afgørelse af, om artikler af ældre dato også er omfattet af den videregående citatret. Det må derfor antages, at dommerne kendte til udgangspunktet om, at længere artikler ikke pr automatik er omfattet af presselånsreglen.

Ud fra ovenstående må det kunne konkluderes, at den danske udgave af den videregående citatret for pressen stadig bygger på en hovedregel om, at ældre baggrundsartikler eller længere artikler i tidsskrifter ikke er omfattet af den særlige citatret uanset emnets aktualitet, men at dette ikke er mere end en hovedregel. Kravet om aktualitet knytter sig til artiklen mere end til emnet.

Dommen synes samtidig at signalere, at branchens egne sædvaner har stor vægt, idet sædvanerne i sig selv legitimerer et brud med hovedreglen. Tilmed uden at det tages op til overvejelse, om sædvanerne er lig med god skik, sådan som det sker i den senere dom U1999.1462Ø.

Antager man, at dommen har præcedensværdi i dag, vil dens konklusioner give frihed til, at en dagbladsjournalists benytter en produktionsmetode, hvorefter mediemedarbejderen søger i artikeldatabasen Infomedia efter relevant materiale i gamle artikler fra aviser og tidsskrifter og copy/paster omkring ¼ af en tidligere skrevet artikel ind i en ny artikel, lader citaterne omfangsmæssigt fylde 2/3 af den nye journalistiske produktion og indholdsmæssigt udgøre det bærende budskab. Selv om dette synes at være i konflikt med tilkendegivelserne i Slutbetænkningen.

Spørgsmålet er, om der kan opstilles noget krav om, at det skal være en umulighed for journalisten selv at indhente tilsvarende materiale, som citaterne indeholder, og at citaterne skal bestå af udtalelser fra interviewede personer? Disse spørgsmål er relevante, fordi begge sager angår citater fra udtalelser hhv. fra en død i 1991-dommen og fra Kronprinsen i 1999-dommen. Denne problemstilling bliver uddybet i analysen af U1999.1462Ø.

Dommen opstiller også grænser for, hvornår mediemedarbejderen må arbejde på den ovenfor beskrevne måde. Det skal ifølge rettens bemærkninger være ifm. med ”en aktuel begivenhed”.

Aktuelle spørgsmål eller aktuel begivenhed

Dommen giver med ordvalget ”begivenhed” anledning til overvejelser om, hvorvidt der skal lægges noget heri. Den tidligere presselånsregel bruger formuleringen ”aktuelle...spørgsmål”. Efter en naturlig læsning synes dommen med valget af ordet ”begivenhed” at indskrænke anvendelsesområdet for pressens videregående citatret, idet aktuelle spørgsmål ikke altid udspringer af en begivenhed. At motiverne også inkluderer ikke-begivenhedsrelaterede artikler, fremgår klart af, at formålet med en videregående citatret er, at fyldige citater kan være nødvendige ifm. med ”*korrekt angivelse af forfatterens anskuelser og ifm. imødegåelser*”¹¹⁰. Denne formulering må betyde, at også debatartikler var tiltænkt omfattet af den danske presselånsregel.

Dansk Journalistforbund er som tidligere nævnt på linje med dommens ordvalg i en umiddelbar vurdering af anvendelsesområdet for den særlige citatret, idet forbundets jurist vurderer, at citaterne skal rumme en vis

¹⁰⁸ Ophavsret, Torben Lund, 1961, s. 146

¹⁰⁹ Bilag C, s. 5

¹¹⁰ Ophavsret, Torben Lund, 1961, s. 146

nyhedsværdi og have samfundsmæssig betydning, eksempelvis ifm. større begivenheder såsom udskrivelse af valg¹¹¹.

I den konkrete sag var begivenheden et dødsfald relateret til en meget frygtet sygdom. Emnet havde stor nyhedsværdi.

En anden af OHL's udtagelser til fordel for pressen er OHL § 23, stk. 2. Den omhandler avisers og tidsskrifters gengivelse af offentliggjorte kunstværker ifm. dagsbegivenheder. Her er ordet "begivenhed" brugt til forskel for presselånsreglens "spørgsmål", hvilket tyder på en fra lovgivers side bevidst sondring mellem "begivenhed" og "spørgsmål". Især set i lyset af, at begge bestemmelser står i konventionstekstens art. 10(bis) lige i forlængelse af hinanden.

Når presselånsreglen er ophævet, og når motiverne til dens afgrænsning inden for rammerne af den nye citatregel henviser til de sædvaner, der har udviklet sig for god skik, vil det være nærliggende at fortolke retstilstanden sådan, at den særlige citatret i dag skal være relateret til en begivenhed.

Spørgsmålet om, under hvilke omstændigheder den videregående citatret indtræder, relaterer sig også til den anden sag om pressens videregående citatret, der falder 8 år senere:

U1999.1462Ø Billed Bladet

Sagen handlede om Billed Bladets artikel "Tak, fordi du støttede mig mormor". 90 procent af artiklen består af ordrette citater fra et interview med Kronprins Frederik offentliggjort i bogen »En familie og dens Dronning«. Bogen udkom i tidsmæssig nær forbindelse med artiklen. Citaterne udgør ca. 3 procent af bogens samlede omfang. De citerede udtalelser fra Kronprinsen omhandler hans selvmordstanker, barndommen og forholdet til forældrene og gav ved udgivelsen anledning til meget medieomtale. I artiklen er bogens forfatter krediteret ved sit mærke Ninka og dermed er kildeangivelsen korrekt og loyal.

Den kvantitative afvejning

Ligesom i den anden ledende dom Østre Landsrets-sagen af 28.06.1991 begynder byretten med at foretage en kvantitativ afvejning:

"...mere end 90 % af artiklens tekst består af citater fra sagsøger I's bog, at yderligere ca. 2 % af artiklen består af referat af bogens tekst, og at sagsøgte I har forfattet resten af artiklens tekst. Efter de sagsøgte oplysninger lægges det endvidere til grund, at artiklen indeholder 2862 ord svarende til ca. 3,18 % af bogens tekst, som består af 90.000 ord."

Til forskel fra den ældre dom beskæftiger retten sig nu også med, hvor meget citatet fylder i det nye værk. Motiverne fra 1961 tager som nævnt ikke direkte stilling til, hvor meget citaterne må fylde i det nye værk. Kun at det ikke må udgøre hele værket. Den ældre dom fastsætter en grænse på 66 procent. Denne dom tager med sine 90 procent stilling til spændet mellem 66 procent og 100 procent. Igen en sag, der er i konflikt med Slutbetænkningens budskab, om at citatet ikke må udgøre den bærende del af værket.

I Dansk Journalistforbund læser man dommen sådan, at havde citatet kvantitativ overskredet rammerne for den videregående citatret for pressen, så ville retten have stoppet sin begrundelse her uden at foretage den efterfølgende formålsvurdering. At retten også vurderer, om citatets længde kan begrundes i formålet, bliver af journalistforbundet taget til indtægt for, at et citat, der fylder 90 procent af et nyt værk kan være tilladt med hjemmel i pressens særlige citatret, hvis de øvrige betingelser er opfyldt¹¹².

¹¹¹ Udtalelse fra jurist Lone Amtrup, Dansk Journalistforbund (DJ)

¹¹² Udtalelse fra jurist Lone Amtrup, Dansk Journalistforbund (DJ)

Denne tolkning af dommen virker logisk og må anses som værende den herskende opfattelse, selv om en accept af denne procentsats er i disharmoni med Slutbetænkningens tilkendegivelser.

Krav om selvstændig bearbejdning og diskussion af det citerede

Både byrettens og landsrettens bemærkninger inddrager en konstatering af fraværet af selvstændig bearbejdning og diskussion af det citerede i det nye værk. Byretten skriver:

”Efter indholdet af artiklens tekst... sammenholdt med bogens indhold lægges det til grund, at de passager, som søgte i selv har forfattet, herunder referaterne fra bogen, alene er benyttet til at introducere eller til at sammenkæde citaterne, og at passagerne ikke indeholder nogen form for bearbejdning af det citerede eller diskussion af bogens eller udtalelsernes indhold... Retten må lægge til grund, at formålene kunne nås på anden måde end ved en så vidtgående brug af citater fra bogen.”

Landsretten formulerer sig lidt anderledes, men budskabet synes at være det samme. Udfaldet bliver begrundet med fraværet af selvstændige bidrag:

”Billed Bladets anvendelse af uddrag fra Ninkas bog... har ikke været hjemlet... i ophavsretslovens § 22, idet artiklen i sin helhed i al væsentligt udelukkende bestod af uddrag fra bogen. Den skete anvendelse af uddrag fra bogen har heller ikke været hjemlet i EMRK's artikel 10, idet bladet kunne have informeret om hovedindholdet i bogen uden at gengive bogens tekst i videre omfang end tilladt...”

Spørgsmålet er imidlertid, hvor domstolenes krav om selvstændig bearbejdning stammer fra? Det fremgår tydeligt af motiverne til den generelle citatregel, at citatet som udgangspunkt skal indgå i et nyt værk¹¹³. Denne retstilstand er gentaget i den senere juridiske teori, bla. af Schønning, som refererer til Lund¹¹⁴.

Men de samme betingelser, der knytter sig til den generelle citatregel, er ikke at finde i de oprindelige bemærkninger, der specifikt omhandler pressens særlige låneret. Lund har kopieret bemærkningerne til forslaget om ophævelsen af presselånsreglen direkte ind i sin redegørelse om citatretten pga. sagens betydning. Af bemærkningerne fremgår, at behovet for en videregående citatret bunder i, at pressen skal have mulighed for at citere fra artikler, der bidrager til den løbende diskussion, og at omfangsrige citater kan være relevante ifm. imødegåelse. Disse bemærkninger kan næppe tages til indtægt for et krav om, at den citerende forfatter skal yde et bidrag med selvstændig værkshøjde. Maksimalt skitserer de typetilfælde for presselånsreglens anvendelse.

Endvidere oplyser bemærkningerne, at afgrænsningen af den særlige citatret i sidste ende beror på de sædvaner, der har dannet sig på grundlag af opfattelsen af, hvad der er god skik, og at pressen ikke selv synes det er god skik at gengive en hel artikel. De to sætninger lagt sammen må give det resultat, at 1) når pressen ikke anser det for værende god skik at overtage en artikel i sin helhed, og 2) når afgrænsningen af citatrettens omfang bygger på den herskende god skik-opfattelse, er det en krænkelse, hvis den nye artikel ikke også indeholder egne bidrag. Men intet sted i motivernes bemærkninger til den fusionerede presselånsregel bliver der stillet krav om en selvstændig bearbejdning eller diskussion af citaterne. Ej heller et krav om, at den nye artikel ikke i al væsentlighed må bestå af citater.

En gennemlæsning af artiklerne fra 91-dommen¹¹⁵ viser, at den tilbageværende 1/3 af den citerende artikel, som Ekstra Bladets journalist selv har skrevet, kun fungerer som en introduktion og en sammenkædning af de lånte citater fra originalartiklen¹¹⁶. På det punkt ligner de to sager hinanden, men de får alligevel forskelligt

¹¹³ Ophavsret, Torben Lund, 1961, s. 139-141

¹¹⁴ Ophavsretsloven med Kommentarer, Peter Schønning, 2011, s. 336

¹¹⁵ Bilag D og E

¹¹⁶ Bilag E

udfald. Dette synes kun yderligere at støtte betragtningen om, at 99-dommen er udtryk for en nyudvikling og skærpelse af betingelserne for, at pressens videregående citatret finder anvendelse.

Denne skærpelse synes til gengæld at flygte med Slutbetænkningens tilkendegivelse om, at citatet ikke må være den bærende del af ”værket”. Ved en naturlig læsning må det forstås som den bærende del af det nye værk. Og med journalistforbundets udlægning af dommen i mente må ”den bærende del” forstås som *indholdsmæssigt* den bærende del til forskel fra *omfangsmæssigt*. Netop denne sondring beskæftiger næste afsnit sig med.

I det omfang, der betinges af formålet

Hvor den ældre 91-dom begrænser sig til at foretage en kvantitativ vurdering kombineret med sædvanebetragtninger, fortager 99-dommen en decideret formålsvurdering. Byretten signalerer hermed som nævnt tidligere, at det ganske omfangsrige citat, alene målt kvantitativt, er en krænkelse. Længden har en vis betydning, men det afgørende er, om citatet er betinget af formålet.

Samme tilgang til vurderingen findes hos J Hartvig Jacobsen:

”Det kvantitative Moment kan faa Betydning; jo mere Citatet smager af, at det bruges i Stedet for eget Arbejde...”¹¹⁷

Budskabet må være, at formålsvurderingen fastsætter størrelsen på den kvantitative ramme for pressens særlige citatret. Dermed synes J. Hartvig Jacobsen at sige, at procentsatserne for citatets legale længde stiger og falder alt afhængigt af formålet med citatet.

I 99-sagen redegør sagsøgte i proceduren for formålet med det lange citat:

”...det var en helt enestående situation, at kronprinsen udtalte sig som sket. Der skal derfor lægges afgørende vægt på hensynet til pressens ytringsfrihed og på, at formålet var at informere offentligheden....Formålet har været at fremstille kronprinsens synspunkter, og det lader sig kun vanskeligt gøre ved at skrive sit eget referat af udtalelserne...”

Tidligere i retssagen har journalisten afgivet følgende forklaring og begrundet sin beslutning om at basere sin artikel på citater sådan:

”Det er ikke muligt at ringe til kronprinsen og få udtalelserne uddybet. Det, som kronprinsen har udtalt, er vigtigt, og derfor er det vigtigt, at han citeres loyalt. Det var usædvanligt og utroligt modigt, at kronprinsen fremkom med sine selvmordstanker, og udtalelserne giver et ret godt billede af en modnet person, som på et tidspunkt skal overtage tronen. Sagsøgte har sprunget frem og tilbage i bogen for at få de væsentligste passager med i artiklen. Hun læste først bogen og pillede derefter de væsentligste emner om selvmordstankerne, barndommen og forholdet til forældrene ud, hvorefter hun kædede passagerne fra bogen sammen. Det lå hende på sinde at referere kronprinsen så loyalt som muligt. Bogen er enestående og kan ikke sammenlignes med andre bøger. Hun valgte at bruge formen med talestreger, således at ingen kunne være i tvivl om, at der blev bragt citater fra bogen. Der er tydeligt i artiklen gjort opmærksom på, at citaterne stammede fra Ninkas bog. Sagsøgte mener derfor, at hun har været loyal over for begge sagsøgerne.”

Denne arbejdsmetode er meget brugt i mediebranchen. Det kaldes at sakse eller planke. Men både denne dom og 91-dommen viser meget tydeligt, at der er grænser for, hvornår og hvor meget man må sakse.

Selv om Billed Bladet argumenterer for, at formålet med de omfangsrige citater har været at gengive Kronprinsens udtalelser loyalt – præcist det formål, som bemærkningerne giver som eksempel på, at der er behov

¹¹⁷ Ophavsretten, J. Hartvig Jacobsen, 1941, s. 176

for en videregående citatret for pressen¹¹⁸, er det ikke tilstrækkeligt. Rettens konklusion er, at formålet ikke har nødvendiggjort så langt et citat.

Domstolene fortager ikke en konkret stillingtagen til, hvorvidt artiklens emne og citatets formål; at orientere læserne om kronprinsens oplevelser i sin barndom, falder ind under paraplyen: politiske, økonomiske, religiøse og kulturelle spørgsmål. Retten fokuserer heller ikke på emnets aktualitet eller mangel på samme. Citaterne omhandlede Kronprinsens udtalelser om sine oplevelser og tanker i sin barndom og ungdom. Disse tanker, hvor overraskende og enestående de ifølge sagsøgte end måtte være, synes ikke at have tilknytning til aktuelle hændelser af samfundsmæssig betydning i kongehuset.

En stillingtagen til spørgsmålet om emnets aktualitet ville have været ønskværdigt, idet det kunne have bidraget til at fastlægge, om historiske begivenheder uden tilknytning til nutidige hændelser også er omfattet af presselånsreglens aktualitetsbegreb.

Pressens ytringsfrihed

Heller ikke sagsøgte argumenter om, at der bør lægges vægt på hensynet til pressens ytringsfrihed og det faktum, at formålet var at informere offentligheden, bliver accepteret af domstolene. Rettens afvisning af at støtte den særlige citatret på disse argumenter er på linje med udtaler jurist Lone Amtrup, Dansk Journalistforbund, tolkning af pressens videregående låneret:

”Man kan ikke bare sådan hævde, at fordi man er et medie, har man ret til at citere frit.”¹¹⁹”

Alternativ-vurderingen

I stedet for at fokusere på emnets relevans, aktualitetsfaktoren og pressens ideelle formål vælger domstolene en anden indfaldsvinkel. Kunne mediemedarbejderen benytte sig af legale alternativer? Kunne Billed Bladets journalist på anden vis, eksempelvis gennem et referat, have informeret sine læsere om bogens hovedindhold. Domstolenes konklusion er: Ja, der fandtes legale alternativer, som var egnede til at opfylde det formål, som legitimerer pressens videregående citatret.

Denne tilgang til formålsvurderingen harmonerer ganske godt med presselånsreglens oprindelige formål: at sikre den frie udveksling af *informationer*. Det er informationen, der er i centrum. Ikke informationens sproglige ikklædning.

Den vurdering, som retten foretager synes derfor meget rigtig. Tiden og ressourcerne var i det konkrete tilfælde til stede til at foretage en omskrivning af Kronprinsens udtalelser. Dermed synes dommen også at indikere, at de citerede udtalelser nok var relevante, men dog ikke tilstrækkeligt aktuelle eller af så øjeblikkelig relevans, at deres videreformidling nødvendiggjorde en så omfattende udvidelse af den generelle citatret. En anden tolkning kan være, at når et tidsskrift med konge- og kendisstof som hovedindhold og med ugentlig udgivelsesdato, som er karakteristisk for Billed Bladet, påberåber sig en videregående citatret, skal der meget til for, at den indtræder. Dels fordi andre medier, inkl. gratis netmedier med konstant udgivelsestidspunkt, typisk allerede vil have orienteret læserne/seerne før Billed Bladets udgivelsesdato, og fordi konge- og kendisstof ofte falder uden for kerneområdet for presselånsreglens tiltænkte anvendelse.

Landsretten tilføjelse af en alternativ-vurdering, der indebærer en afvejning af, om formålet kan tilgodeses på anden måde end ved et omfattende citat, synes at være endnu en nyudvikling af den formålsvurdering, som domstolene ifølge citatreglen ordlyd skal foretage, når de afgør, om pressens videregående låneret finder anvendelse i en konkret sag. Denne fremgangsmåde er i hvert fald ikke beskrevet i Lunds gengivelse af motiverne.

¹¹⁸ Ophavsret, Torben Lund, 1961, s. 146

¹¹⁹ Udtalelse fra Jurist Lone Amtrup, Dansk Journalistforbund (DJ)

Aviser, tidsskrifter og nu også bøger

En sidste bemærkning vedrørende formatet af det citerede værk. Citaterne er hentet fra en bog - og ikke fra en artikel eller et tidsskrift. Bemærkningerne nævner, at:

”...en artikel, der har karakter af en afhandling, også er omfattet af begrebet ”artikler”. ”¹²⁰

Konklusion: Den videregående citatret findes stadig, men på nye betingelser.

Som det fremgår af analysen, har retspraksis videreudviklet pressens videregående citatret både ift. presselånsreglens oprindelige ordlyd og ift. til bemærkningerne fra 1961, der søgte at fastlægge retstilstanden i anledningen af dens fusion med den generelle citatregel.

En udvikling som synes at skærpe kravene til dens anvendelse på nogle områder og lempe på andre:

Hvad angår lempelserne, er kravene til de citerede artiklers unge alder og nyhedsværdi modificeret. Den i motiverne opstillede hovedregel om, at de citerede artikler fra tidsskrifter skal være ”aktuelle artikler”, som må læses som værende af nyere dato, forekommer med 1991-dommen at måtte vige for branchens egne sædvaner, uden fokus på om disse sædvaner harmonerer med god skik og presselånsreglens formål.

At der i kølvandet på dommen kun synes at gælde en vag hovedregel, hvis nogen overhovedet, er gavnligt for mediemedarbejderne, som undgår at skulle fortage en vurdering af, hvornår en artikel er forældet. Især er det en fordel, når der ikke eksisterer konkrete pejlemærker såsom omfattende retspraksis at vurdere ud fra. Om udviklingen stemmer overens med det oprindelige formål med presselånsreglen kan imidlertid diskuteres. Formålet med reglen er at fremskynde den frie udveksling af information om aktuelle emner, hvorfor kravet til de af reglen omfattede artikler er, at indholdet har øjeblikkelig relevans¹²¹. Om en afdøds 6 måneder gamle fortælling om sit liv med AIDS har øjeblikkelig samfundsmæssig relevans synes at være at trække føromtalt elastik i hvert fald lige til grænsen.

En anden lempelse angår kravet om, at citaterne skal være hentet fra aviser eller tidsskrifter. I 99-dommen var citaterne hentet fra en bog. Dette blev ikke problematiseret i dommen. Selv om motiverne tilkendegiver, at artikler også kan være længere afhandlinger, er det en tilsnigelse at betegne en bog som en længere afhandling. Når retspraksis tillader en sådan udvidelse af begrebet ”artikler” og ”tidsskrifter”, melder spørgsmålet sig, om også radioudsendelser, tv-indslag, film, tweets, og facebook-opdateringer er omfattet af pressens videregående citatret.

Når det gælder skærper, synes 99-dommen at opstille flere nye betingelser:

Byretten lader det indgå i sin begrundelse for at fastslå citatkrænkelse, at citaterne ikke er bearbejdede eller indgår i en diskussion. Dette fremgår ikke som et eksplicit krav i motiverne til presselånsreglens ophævelse. I 91-dommen sker der heller ingen bearbejdning eller diskussion af citaterne, men retten frifinder alligevel. Dermed synes retten med 99-dommen at skærpe betingelserne til pressens videregående citatret. En skærpe, der til dels harmonerer med Slutbetænkningens tilkendegivelser om, at citaterne ikke må udgøre den bærende del af værket. Denne problematik bliver desuden perspektiveret i Del 4 ifm. med en redegørelse for afgørelsen U1978.901H.

91-dommen synes også at fastslå, at det ikke er nok, at artiklen omhandler et økonomisk, politisk, religiøst, kulturelt eller andet spørgsmål. Den særlige citatret skal relatere sig til en begivenhed. Dette er en klar skærpe ift. bemærkningerne.

¹²⁰ Ophavsret, Torben Lund, 1961, s. 146

¹²¹ WIPO, s. 17

En helt central udvikling er også domstolenes anvendelse af en alternativ-vurdering. Den fremgangsmåde for en formålsvurdering synes at være domstolenes egen opfindelse. Ikke desto mindre forekommer den velegnet til at sætte presselånsreglens oprindelige formål i fokus for bedømmelsen af, om betingelserne for at anvende den videregående citatret er opfyldt.

Hvad angår det kvantitative omfang signalerer dommene, at pressen må gå langt. Hvis det er nødvendigt for at tilgodese formålet, må citatet fylde 90 procent i den nye gengivelse. Hvordan det i praksis harmonerer med Slutbetænkningens tilkendegivelse, om at citatet ikke må være den bærende del af værket, er et nærliggende spørgsmål. Konklusionen må være, at det afgørende er, om citaterne kvalitativt, til forskel fra kvantitativt, udgør den bærende del af værket. Det nye værk må således skulle indeholde tilføjelser, der har så meget selvstændig værkshøjde, at tilføjelserne alene udgør den bærende del af værket. Hvis 91-dommens resultat skal være rigtig ud fra denne betragtning, må det indebære, at dommerne har betragtet hele opslaget som et nyt værk og ladet det spille ind, at den omtvistede artikel kun var en blandt tre artikler om emnet og visuelt også kun indtog en perifer placering på avisopslaget.

Mens den danske ophavsretslov i over 50 år har været tavs om pressens særlige ret til at citere fra andre trykte medier, har Bernerkonventionen opdateret sin fakultative presselånsregel til også at omfatte citater i radio og TV. De mest konkrete danske bemærkninger til pressens videregående citatret, som er fra monopolets ungdom, afviser, at lyd- og billedbårne medier er omfattet af den særlige citatret. Om det stadig er gældende ret, kunne være interessant at få afprøvet ved domstolene eller endnu bedre: Fra lovgivers side at få en uddybende redegørelse om omfanget af pressens særlige citatret. En redegørelse der både omfatter dette og de mange andre spørgsmål, der relaterer sig til anvendelsesområdet for pressens særlige citatret. Især er det relevant at få afklaret, hvorvidt alle, og ikke kun medierne, nu er berettigede til at citere mere vidtgående, hvis formålet nødvendiggør det, sådan som Slutbetænkningen indirekte åbner op for overvejelser omkring.

Den beskedne domspraksis vedrørende pressens videregående citatret er begrænset til to, måske snart tre, domme. En sammenligning af de omtvistede artiklers opbygning i 91-dommen og 99-dommen giver indtryk af, at strukturen er den samme. De citerede passager er hentet fra interviews med personer, som det enten er umuligt eller meget svært at skaffe nye udtalelser fra. Et selvstændigt argument om, at informationerne er vanskelige at skaffe på ny, er afvist i 99-dommen som tilstrækkeligt grundlag for, at den videregående citatret finder anvendelser. Citaterne fremstår desuden i begge domme i form af direkte tale fra interviewpersonen og de citerende forfatteres egne bidrag er begrænset til at introducere og sammenkæde citaterne.

De strukturelt meget sammenlignelige sager, koblet med den beskedne domspraksis, betyder, at der vil være store uklarheder omkring rækkevidden af den særlige citatret ift. til andre sagstyper deriblandt sager, der involverer radio, TV eller webmedier. Afgørelser, der omhandler den generelle citatret, findes der til gengæld mange af. Også sager, hvor medierne er involveret. En gennemgang af nogle af disse sager vil kunne medvirke til at fastlægge anvendelsesområdet for den videregående citatret.

Del 4 rummer en analyse af relevant retspraksis mhp. at perspektivere omfanget af pressens videregående citatret ift. omfanget af den generelle citatret.

Del 4

Retspraksis afgrænsning af mediernes citatret

Medierne har været i retten mange gange i sager om krænkelse af citatreglen. De fleste gange er spørgsmålet om pressens videregående citatret ikke blevet bragt på banen. Alligevel kan de neden for refererede domme medvirke til at fastlægge omfanget og anvendelsesområdet for pressens videregående citatret.

Retspraksis omhandlende trykte publikationer

U1978.901H Politikens journalist v. Herning Folkeblad

U1978.901H beskæftiger sig med spørgsmålet om, hvorvidt det nye værk skal indeholde selvstændige bidrag. Det er dog kun byretten, der har taget stilling til spørgsmålet, da denne del af sagen ikke blev anket.

Artiklerne omhandler brugen af grønlandsk arbejdskraft i tekstilindustrien og synes derfor at falde inden for den videregående citatrets anvendelsesområde.

Det skal bemærkes, at byretten bruger begrebet ”referat” og ikke ”citater” om de tekststykker, som Herning Folkeblad bruger fra Politikens artikel. En gennemlæsning af sagens to artikler – det oprindelige og det nye værk – viser imidlertid, at så godt som samtlige genbrugte passager i Herning Folkeblads artikel er ordrette gengivelser af sætninger fra det oprindelige værk i Politiken. Sætningerne fra det oprindelige værk er ikke omformuleret, som det må forventes ved et referat. Derfor synes byretten at formulere sig ukorrekt, men dømmer helt korrekt for citatkrænkelser efter dagældende OHL § 14 (i dag OHL § 22).

50 procent af det nye værk i Herning Folkeblad består af de citerede passager fra Politiken. Den anden halvdel består af referater og citater taget fra et interview i Radioavisen dagen forinden. En kvantitativ opgørelse viser, at hele artiklen i Herning Folkeblad er stykket sammen af citater med korte passager af referater.

Uddraget udgør også 50 procent af den oprindelige artikel i Politiken.

Til forskel fra de i Del 3 analyserede domme, er der i denne sag ikke sket kildekreditering, hverken af den oprindelige forfatter eller mediet, det har været trykt i. Dette er i sig selv en krænkelse af citatretten, men ikke relevant i denne sammenhæng.

Retten udtaler om det nye journalistiske værk i Herning Folkeblad:

”... ved den skete citering findes...at være gået ud over den i Ophavsretslovens § 14 hjemlede ret til at citere...artiklen i »Herning Folkeblad« så godt som udelukkende består af referater af radioavisens indslag og sagsøgerens artikel, hvilket sidste referat omtrent udgør halvdelen af artiklen, som derfor bortset fra overskriften synes uden selvstændigt indhold af betydning...”

Resultatet og rettens bemærkning stemmer overens med lovgivers intentioner, som de er fremlagt i bemærkningerne til presselånsreglens ophævelse¹²². Citatet må, som det er tilfældet her, ikke udgøre hele det nye værk.

Slutbetænkningens senere tilføjelse, at citaterne ikke må blive den bærende del af værket¹²³ stemmer også overens med afgørelsen.

¹²² Ophavsret, Torben Lund, 1961, s. 144-147

¹²³ Slutbetænkningen s. 1197/1990, s. 169

Afgørelsen synes at illustrere, hvad der ikke længere er lovligt efter ophævelsen af presselånsreglen i 1961: At basere en hel ny artikel på citater fra artikler i andre medier uden selv at tilføje egne bidrag til det nye værk bortset fra en ny overskrift.

Utrykt dom afsagt af Frederiksberg Byret 29.11.2012¹²⁴

Denne utrykte byretsdom tager stilling til en problemstilling, der er næsten identisk med U1999.1462Ø og her nøjes dommerne ikke med at konstatere krænkelse af OHL § 22, men tilkendegiver at krænkelsen er væsentlig. Dog uden at beskæftige sig med spørgsmålet om rækkevidden af pressens videregående citatret.

Sagen er en tilståelsessag, idet sagsøgte journalister på BT, forinden havde anerkendt at have krænket OHL § 22.

Sagens omdrejningspunkt er, at dagbladet BT kopierede udvalgte citater fra bogen ”Helle – i samtaler med Ninka” og samlede citaterne på 4 tabloidsider i BT to dagen inden, bogen skulle udkomme.

Aktualitetskravet synes dermed opfyldt, hvad angår den tidsmæssige sammenhæng med originalværket og det nye værk. Emnet falder helt klart inden for anvendelsesområdet for den videregående citatret. Bogen handler om Statsministerens beretning om sit privatliv fra barndommen til ægteskabet plus passager om en aktuell skattesag.

Kvantitativt udgjorde citaterne 6 procent af bogen og ca. 90 procent af avisartiklen. I alt fyldte artiklen med citaterne 15 procent af avisen den pågældende dag.

Retten bemærker, at:

”...citeringerne i BT går væsentligt udover, hvad der er lovligt efter OHL § 22...Teksten i BT er koncentreret på en sådan måde, at læseren umiddelbart får det indtryk, at bogens hovedindhold er gengivet i avisen”.

Det sidste har vel også været journalisternes hensigt; at gengive bogens highligts eller hovedpointer. Præcist som Billed Blads-journalisten beskriver sin arbejdsmetode i U1999.1462Ø. Sagsøgte har dog ikke nærmere redegjort for formålet med at bringe citaterne i stedet for at omskrive dem til et referat.

Byretten foretager ikke en alternativ-vurdering: ”kunne formålet være opnået på anden måde”, som gjort i U1999.1462Ø. Muligvis fordi det er en tilståelsessag og derfor unødvendigt.

Det eneste pejlemærke for krænkelsens omfang er byrettens tilføjelse af ordet ”væsentligt”. Dommen fra Frederiksberg Byret er anket til Østre Landsret, men var i foråret 2013 endnu ikke berammet. Når Østre Landsret tager stilling i sagen, kunne nogle uddybende bemærkninger fra rettens side til citatrettens grænser ifm. mediernes ”sædvanlige orientering af sine læsere” være ønskeligt. Især uddybende bemærkninger til kravet om, at den nye forfatters selvstændige bidrag skal udgøre den bærende del af værket er en mangelvare. Det samme gælder spørgsmålet om, hvorvidt bøger også er omfattet af den videregående citatret

Interessant er det imidlertid, at to sager med 20 års mellemrum har så mange lighedspunkter. Det giver anledning til en overvejelse om, hvorvidt der i mediebranchen eksisterer en sædvane ift. at planke bøger på denne måde, og hvorvidt denne fremgangsmåde internt i branchen opfattes som loyalt og i overensstemmelse med god skik.

¹²⁴ Bilag B

U1987.204Ø DR's undervisningshæfte

Denne dom, der omhandler et undervisningshæfte om romerske landbrug, falder helt klart ikke ind under pressens videregående citatret. Den må derfor antages at være afgjort pba. af den generelle citatsregels retslige rammer.

Dommen er alligevel relevant, fordi den er en af de få domme, der udførligt redegør for den afvejning, som domstolene ifølge betænkninger og motivudtalelser bør foretage i sager om citatkrænkelser. De grundlæggende principper bag denne afvejning er i høj grad de samme, hvad enten sagen falder inden for rammerne af den videregående citatret eller ej. Det er en afvejning af, om formålet nødvendiggør det kvantitative omfang.

Sagen handler om et undervisningshæfte som DR udarbejdede. Ud af hæftets 32 sider udgjorde citaterne 5 sider. I alt 16 procent af det nye værk. Særligt kapitel 2 og 3 var præget af citater.

Sagsøger fokuserer i sin argumentation på formålet med citatet:

”Man har ikke citeret for at gå ind i en debat eller lignende, men af nemheds grunde, idet lektor Worm ikke havde megen tid til rådighed til at udarbejde undervisningshæftet og derfor valgte at citere i stedet for at skrive en selvstændig tekst. Anvendelsen af citaterne er derfor ikke betinget af formålet som krævet i ophavsretslovens...”

Sagsøgte modargumenterer i anken med en påstand om, at formålet med at bruge citater bundede i pædagogiske overvejelser og ikke var et udslag af tidsnød.

Byretten bemærker følgende ifm. sin afgørelse:

”... det afgørende må være, om der er citeret i videre omfang end det »som betinges af formålet«. De forhold, at citaterne kun udgør en begrænset del af de værker, hvorfra de stammer, taler for at tage sagsøgtets standpunkt til følge. På den anden side finder retten, at den omstændighed, at lektor Worm under hensyn til det begrænsede tidsrum, han havde til rådighed til udarbejdelse af undervisningshæftet, har valgt at citere fra de pågældende værker i stedet for at skrive selvstændige afsnit, taler for sagsøgernes synspunkt om, at der er citeret i videre omfang end betinget af formålet. Retten finder - omend under nogen tvivl - at den sidstnævnte betragtning er tungestvejende og tager derfor sagsøgernes påstand om vederlag for anvendelse af de pågældende citater til følge...”

Byretten tilkendegiver, at formålet med citatet fastlægger rammerne for, hvor meget der må citeres.

Retten konstaterer så, at hvis der udelukkende skal lægges en omfangsmæssig vurdering til grund, er der ikke sket nogen krænkelse. Men som en konsekvens af at der udelukkende er citeret med det formål at spare tid og penge. Et formål, der ikke er loyalt og derfor ikke er beskyttet af citatreglen. Derfor statuerer byretten krænkelse.

Byrettens bemærkninger er på linje med den afvejning, som J. Hartvig Jacobsen skitserer. Han tegner billedet af en glidende overgang fra det lovlige citat til den ulovlige kopi, hvor karakteren af formålet påvirker den legale procentsats.

”Forholdet mellem Værk og Citat må være bestemmende for Afgørelsen af, om der foreligger Misbrug...”

”Det kvantitative Moment kan få Betydning; jo mere Citatet smager af, at det bruges i Stedet for eget Arbejde, des snarere kan ulovligt Eftertryk antages, jo mere citatet fylder sin

klarerer er naturlige Opgave at belyse den citeredes eller den citerendes Opfattelse, des man inden for det retmæssige.”¹²⁵

Østre Landsret stadfæster dommen. Men begrundet sin afgørelse med, at omfanget af de ordrette citater udgør for stor en del af den samlede tekstmængde:

”...Kapitlets litterære fremstilling består - bortset fra en indledning og citat fra en af professor S’s bøger - af ordrette gengivelser fra D’s forskningsresultater...Den overvejende del af kapitlets litterære fremstilling udgøres således af citater fra D’s værk, hvorved retten til citat må anses for overskredet...”

....Citaterne omfatter ca. en tredjedel af kapitlets litterære tekst.... Landsretten finder det betænkeligt at anse en citering i det nævnte omfang for berettiget...”

Landsretten lægger i sin begrundelse udelukkende vægt på det kvantitative moment og undlader at beskæftige sig med en formålsvurdering, inkl. sagsøgers påstand om, at citaterne var udtryk for tidsnød. Det ændrer dog ikke ved, at byrettens fremgangsmåde ift. betænkninger og den juridiske teori synes, at være korrekt.

Dommen illustrerer også spændvidden mellem omfanget af det legale citat ifølge den generelle citatregel og omfanget af det legale citat i medfør af pressens videregående citatret. I denne sag om undervisningshæftet, afgjort efter den generelle citatregels rammer, udgør citatet 16 procent af det nye værk og med sine 5 sider en meget begrænset del af det oprindelige bogværk. Alene på dette kvantitative grundlag, fastslår landsretten, at citatretten er krænkert. Til sammenligning udgjorde det legale citat i den i Del 3 omtalte ledende dom om pressens videregående citatret, Alt for Damerne-dommen, sammenlagt 66 procent af det nye værk og 25 procent af det oprindelige værk.

Retspraksis omhandlende citatklip i elektroniske medier

Slutbetænkningen ligestiller som beskrevet i Del 3 principielt adgangen til at citere fra trykte medier og adgangen til at citere fra elektroniske medier: radio og TV. Samtidig tilkendegiver flertallet i udvalget bag betænkningen, at pga. citatklippenes stærkere effekt i TV-mediet, sammenlignet med citater bragt i trykte medier, vil citatklippene normal skulle udgøre en mere beskeden del af det nye værk, end trykte citater skal.

Der findes ifølge Kommenteret Ophavsretslov¹²⁶ ingen retspraksis om pressens videregående citatret i relation til elektroniske medier. Men flere domme omhandler den generelle citatregel. Disse domme kan medvirke til at afklare, om retspraksis ligestiller adgangen til at citere fra trykte medier og elektroniske medier. Den seneste dom er:

U2012.2063H Den danske filmskat

Sagen omhandler en TV-serie bestående af 29 afsnit af ca. 50 minutter. Serien består i det væsentlige udelukkende af filmklip fra gamle danske film. Nogle filmklip er af kortere, andre af længere varighed, og der er i mange tilfælde brugt flere klip fra den samme film. Retten konkluderede, at benyttelsen af klip i tv-produktionen ikke er sket inden for rammerne af citatadgangen efter ophavsretslovens § 22.

Dommen synes at illustrere, at udgangspunktet for vurderingen er den samme i sager om dokumentariske tv-udsendelser som for krænkelsessager i trykte medier. Citaterne må ikke udgøre den bærende del af det nye værk jf. rettens ordvalg: *”Tv-serien består...i det væsentligste udelukkende med filmklip”*.

¹²⁵ Ophavsretten, J. Hartvig Jacobsen, 1941, s. 176

¹²⁶ Ophavsretsloven med Kommentarer, Peter Schønning, 2011

En anden nyere sag synes at danne grundlag for samme konklusion: At trykte og elektroniske medier er side-stillede i adgangen til at citere.

U2010.60Ø Spot

I denne sag var citatretten også overskredet. I en portrætudsendelse blev der brugt 16 klip fra 5 forskellige film. Udsendelsen varede knap 28 minutter. Klippetenes samlede længde udgjorde 5 minutter. Det svarer til 16,5 procent af det nye værk. Udover de klip, sagen handlede om, var i alt 11-12 minutter af hele udsendelsen bygget op af genbrugte filmklip. Men dommen tog kun stilling til, om de 16 klip overskred citatretten.

Byretten nåede frem til, at citatretten ikke er overskredet. Landsretten ændrede afgørelsen med en begrundelse, der ikke er meget forskellige fra byrettens. Landsretten skriver:

”...En vurdering af, om citatretten er overskredet ved visningen af de 16 filmklip, må foretages på baggrund af en samlet vurdering af udsendelsen. Efter gennemsyn af udsendelsen finder landsretten, at citatretten er overskredet ved visningen af de 16 filmklip, jf. ophavsretslovens § 22. Landsretten lægger herved vægt på antallet af klip og deres varighed...”.

Med byrettens oprindelige dom i mente vil det sige, at når den samlede mængde klip i et dokumentarprogram udgør 16,5 procent af det nye værk, kan der i retssystemet herske tvivl om, hvorvidt citatretten er overskredet.

Noget andet er, at denne procentsats ligner meget tvistens kerne i U1987.204Ø DR’s undervisningshæfte, hvor byretten ud fra rent kvantitative betragtninger ville acceptere citatet. Begge sager endte dog med, at Østre Landsret statuerede krænkelse med begrundelser, der udelukkende fokuserer på det kvantitative omfang. Hvis man skal følge Dansk Journalistforbunds logik, må det, at landsretterne begrænser sig til at foretage en kvantitativ vurdering, betyde, at uanset hvad formålet med citaterne er, så er grænsen for, hvor meget den generelle citatregel tillader at citere, overskredet, hvis et eller flere citater samlet fylder 16 procent af det nye værk.

De to domme fra 2010 og 2012 synes at tage afstand fra tidligere retspraksis, som er mere restriktiv. Det viser denne dom:

U1993.180Ø Isabel Allende

I denne sag blev citatretten anset for krænkelse. Ca. 10 procent af et interview (i alt 1 minut og 7 sekunder) med Isabel Allende blev klippet ind i et dokumentarprogram om Bille August af 30 minutters varighed. Klippet udgjorde ca. 3 procent af det nye værk.

Østre Landsret statuerede modsat byretten krænkelse, men begrundede ikke sit resultat. Retten konstaterede blot: *”Anvendelsen af klippet med Isabel Allende findes endvidere at gå ud over retten til at citere”.*

Bemærkelsesværdigt er det, at udfaldet blev det stik modsatte i en samtidig sag med de samme kvantitative rammer:

U1991.774Ø Handicap-billeder

I denne kun to år ældre sag blev citatretten ikke anset for krænkelse. 4 procent af en kortfilm (i alt 2 minutter) med sexscener (akkompagneret af musik komponeret specielt til de billeder) blev klippet ind i en tv-udsendelse. Klippet udgjorde også 4 procent af den nye tv-udsendelse produceret af DR.

Østre Landsret stadfæster byretsdommen inklusiv byrettens begrundelse, der lægger vægt på:

”...at film og TV-udsendelser er seriøse indslag i en væsentlig samfundsdebat, der særligt er aktualiseret af en politisk beslutning om en høj grad af integration af handicappede i samfundets normale funktioner og frigørelse fra institutionstilknytning.

...idet formålet med TV-udsendelsen, blandt andet at vise indholdet af en undervisningstime, hvori scenen blev anvendt, begrundet gengivelsen, som såvel i henseende til længden af gengivelsen som til sammenhængen, hvori den bringes, findes at være loyal, finder retten ikke, at sagsøgte har overskredet grænserne for retmæssig citat...”

Det er tankevækkende, at to domme, hvor omfanget af det citerede værk er hhv. 4 procent og 10 procent, og hvor citaterne udgør hhv. 3 procent og 4 procent af det nye værk, kan få så forskelligt et udfald. Også henset til, at dommene er afsagt med to års mellemrum af samme domstol.

Årsagen til de forskellige resultater kan gemme sig i landsrettens begrundelse i U1991.774Ø. Begrundelsen inddrager de samme momenter, som begrundet den videregående citatret for pressen. Sagen er ikke nævnt i Ophavsretsloven med kommentarer som et eksempel på retspraksis om pressens videre citatret i relation elektroniske medier. Sagsøgte procederer heller ikke sit forsvar på denne særlige citatret. Alligevel uden direkte at blive nævnt, er det nøjagtig de elementer, som bærer pressens videre citatret, der i den konkrete sag medfører, at sagen falder anderledes ud end U1993.180Ø. Citatet er med byrettens ord:

”...et seriøst indslag i en væsentlig samfundsdebat, der særligt er aktualiseret af en politisk beslutning...”

Sagernes forskellige udfald sender et signal om, at principperne for pressens videregående citatret også gælder for de elektroniske medier, og at, hvis formålet i det konkrete tilfælde nødvendiggør en videregående citatret, er en sådan videregående citatret også for de elektroniske medier hjemlet i OHL § 22's elastiske ordlyd.

Konklusion: Retspraksis ligestiller adgangen til at citere

Gennemgangen af retspraksis viser, at de samme principper gælder for citater bragt i hhv. elektroniske og i trykte medier. Citaterne må ikke udgøre den bærende del af værket. I sager der udelukkende er afgjort ud fra kvantitative vurderinger, når retten frem til, at citater, der til sammen udgør 16 procent af det nye værk, er en overskridelse af citatretten; både i den trykte publikation og i dokumentarudsendelsen. Kun ældre retspraksis vedrørende dokumentarudsendelser er mere restriktiv end tilsvarende sager om citater i trykte medier. En sammenligning af den ældre retspraksis for brug af citatklip i dokumentarprogrammer signalerer desuden, at principperne for pressens videregående citatret også gælder for TV-produktioner.

Sammenfatning

Dette speciale har haft som sin ambition at udlede gældende ret ift. pressens videregående citatret. Et aktuelt emne, henset til den nuværende debat om brugen af citater inden for medierne og ift. fremkomsten af nye webmedier, som har forandret mediernes arbejdsrutiner radikalt.

En stor andel af anvendelsesområdet for citater i medierne er aftalereguleret, eksempelvis brugen af Ritzaus citattjeneste. Men hvor aftalerne ophører, synes der at herske anarki og selvopfundne regler. En teori, der synes bekræftet af Jannie Møller Hartleys feltobservationer på danske nyhedsmediers webredaktioner. For den enkelte mediemedarbejder skaber det usikkerhed om hans eller hendes retslige råderum, når fingeren nærmer sig copy/paste-funktionstasten. Samtidig går det hurtigere end tidligere. Det handler om minutter, maksimalt timer, førend en ny journalistisk produktion ligger på nettet eller ruller over skærmen på nyhedskanalerne som ”breaking news”. Tiden til at tænke nærmere over ophavsrettigheder og slå efter i kommenterede lovsamlinger er meget beskeden. Derfor er viden om citatrettens grænser af stor praktisk betydning ude på redaktionerne, hvilket J. Hartvig Jacobsen allerede konkluderede i 1941.

OHL § 22, som den er formuleret i dag, rummer både fordele og ulemper. For domstolene må det være en fordel at arbejde med en retslig standard, der er foranderlig og kan tillægges en ny forståelse, hvis virkeligheden forandrer sig. Men som menig mediemedarbejder, som gerne vil holde sig på den rigtige side af citatrettens grænse, kan det, med en finurligt formuleret retslig standard, være svært i det konkrete tilfælde at finde ud af, om isen er tyk nok til at bære. Især er den vurdering vanskelig, når kun to domme medvirker til at afgrænse de retslige rammer for pressens særlige citatret, og når andre domme samtidig fastslår, at enkelte sætninger i visse situationer kan være selvstændige værker.

Specialet sigter derfor på at hjælpe praktikerne, mediemedarbejderne, ude på redaktionerne eller tilknyttet mediehusene via freelancekontrakter. Udgangspunktet har af samme årsag været at behandle de spørgsmål som typisk vil melde sig i mediemedarbejderens arbejdsprocesser.

Samtidig har specialet søgt at komme til bunds i retsgrundlaget. Der står i Ophavsretsloven med kommentarer, at der gælder en vid citatret for pressen. Men intet i OHL § 22, afslører denne retstilstand. Derfor har det syntes nødvendigt at søge et lag dybere for at finde hjemlerne for denne friere citatret. Dette naturlige gravearbejde ned i Bernerkonventionen og dens relaterede tekster, har vist sig vigtigt, idet den danske ophavsretslov i sin struktur bygger på konventionens bestemmelser og skal qua formodningsreglen tolkes i overensstemmelse med konventionen.

Fremgangsmåden har været så at sige at begynde ved Adam og Eva. Det vil sige at tage udgangspunkt i en bedømmelsesproces i en given sag om, hvorvidt citatretten er krænket. Udgangspunktet vil typisk være at etablere, om den journalistiske produktion er et værk beskyttet af ophavsretsloven. Derfor begynder specialet med at afklare, hvorvidt journalistiske produktioner er ophavsretsligt beskyttede værker. Heller ikke det tager ordlyden i OHL stilling til, men der gør Bernerkonventionen, hvorfor en tolkning af budskabet i dens art. 2, stk. 8 er relevant at inddrage.

Svaret på, om journalistiske produktioner er beskyttede, er ikke en enten/eller-konklusion. Mens sproglige formuleringer så korte som sætninger på 11 ord i en artikeltekst, kan være selvstændige beskyttede værker, som det jf. den nye Infopaq-dom kræver samtykke at citere fra, vil meget af det informerende indhold i journalistiske produktioner ofte bestå af frie fakta og nyheder, som alle og enhver må citere uden at spørge først. Hvor skillelinjen mellem det frie og det beskyttede går, giver analysen af U1980.689Ø et bud på. De retslige redskaber, dobbeltskabeskriteriet og sondringen mellem form og indhold, bliver præsenteret som mulige hjælpemidler til mediemedarbejderen.

Bernerkonventionens engelske originaltekst og den danske oversættelse er ikke helt på linje om, hvad der er undtaget fra den ophavsretslige beskyttelse. Begreberne ”dagsnyheder” og ”pressemeddelelser” er enten forældede, skævt oversat eller har fået nye betydninger. Dette gøres der et forsøg på at rydde op i og skabe klarhed over i Del 1. Især har det praktisk relevans at få etableret, om de nutidige ”pressemeddelelser” nyder retslig beskyttelse. Herfra copy/pastes der i stor stil.

Del 2 zoomer ind på citatreglen i OHL § 22 og dens retslige fundament. Igen er Bernerkonventionen relevant. Endda særdeles relevant, da citatreglen i art. 10 er en af konventionens obligatoriske bestemmelser, som konventionslandene med deres tiltrædelser, har forpligtet sig til at indføre i deres ophavsretslove.

OHL § 22 er af lovgiver bevidst formuleret, så den ligner Bernerkonventionens citatregel. Men konventions teksten er mere detaljeret i sin ordlyd, og fokus i afsnittet har dels været på at klarlægge forskellene ift., hvad der har relevans for den retslige regulering af medierne, og dels at sammenligne hjemler for kreditering ifm. brugen af citater. Bernerkonventionen har en specifik og meget klar bestemmelse om kreditering i art. 10, stk. 3, mens det er et gravearbejde at finde frem til den tilsvarende bestemmelse i OHL. Fordi reglen er af stor praktisk betydning, er anbefalingen, at art. 10, stk. 3 copy/pastes ind i OHL § 22.

Hovedafsnittet, Del 3, består af en retslig redegørelse for hjemlerne bag pressens videregående citatret. Bernerkonventionens art. 10bis(1) og presselånsreglen § 15 i ophavsretsloven af 1933, der blev ophævet med ophavsretsloven af 1961 og samtidig fusioneret med den nugældende citatregel i § 22, bliver beskrevet og

analyseret både ud fra den danske juridiske teori og ud fra WIPO's retslige studier af konventionens undtagelsesbestemmelser af relevans for medierne. Teorien bliver perspektiveret af de eneste to danske domme, der beskæftiger sig med denne særlige citatret. På den baggrund kan det konkluderes, at retspraksis har udviklet pressens særlige citatret. På nogle områder er betingelserne lempet, på andre skærpet. Som noget helt nyt anvender domstolene en alternativ-vurdering: Kunne formålet være opnået på anden måde end ved et så omfattende citat? Denne fremgangsmåde stemmer fint overens med det oprindelige formål med at indføre en videregående citatret for pressen.

Del 4 indeholder en analyse af udvalgte domme fra retspraksis. Disse domme medvirker til at perspektivere pressens videregående citatret ift. den generelle citatret. Ligeledes bliver retspraksis for trykte publikationer sammenlignet med retspraksis for citatklip i dokumentarudsendelser mhp. at afklare, om der er lige adgang til at citere fra trykte og elektroniske medier. Endelig påvises det, at retspraksis også anvender principperne for pressens særlige citatret i sager om citatkrænkelser, der involverer TV-udsendelser.

Håbet er, at denne redegørelse og analyse af pressens videregående citatret vil flytte spotlight over på den for mediemedarbejderne vigtige retsregel. En retsregel som i et halvt århundrede har levet en skyggetilværelse inden for rammerne af OHL § 22. Risikoen ved at have en ophavsretslov, der i over 50 år har været tavs om pressens særlige ret til at citere, er, at denne særlige citatret bliver glemt af retssubjekterne, når de skriver deres procedurer, af domstole ifm. den retslige subsumption og af den retslige litteratur, sådan at det bliver glemslen og ikke en bevidst stillingtagen, der udvikler gældende ret ift. den, nu i teorien antagede, videregående citatret for pressen.

Mange flere spørgsmål kunne være debatteret og analyseret i dette speciale, som det ses undervejs. Og mange flere sager kunne være inddraget. Forhåbentligt bliver der lejlighed til en anden gang at beskæftige sig med nogle af de frasorterede spørgsmål: Er der, og bør der, være forskel på nyheder i relation til den citatretslige beskyttelse? Hvilken indflydelse har GRL § 77 og EMRK's art. 10 på citatrettens grænser? Hvor går grænsen mellem det ulovlige citat og det lovlige referat i relation til OHL § 4? Bliver krænkelserne effektivt sanktioneret? Hvordan regulerer de andre nordiske lande pressens ret til at citere?

Litteraturliste

Bøger

Grundlæggende Immaterialret, Bjørn Ryberg, Martin Kyst, Martin Sick Nielsen, Peter Schønning, Knud Wallberg, m.fl, G.E.C. Gads Forlag, 2003

Immaterialret, 2. udgave, Jens Schovsbo og Morten Rosenmeier, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2011

Loven om Forfatterret og Kunstnerret, Af 20. april 1933, Kommenteret Udgave med Optræk af de til Loven hørende kongelige Anordninger og Bernerkonventionen, Torben Lund, G.E.C. Gads Forlag, 1933

Lærebog i Immaterialret, 7. reviderede udgave ved Jens Schovsbo, Mogens Koktvedgaard, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2005

Nyheder på internettet – Journalistik i en ny medievirkelighed, Jannie Møller Hartley, Handelshøjskolens Forlag, 2012

Ophavsret, Kommenteret udgave af lovene af 31. maj 1961 om Ophavsretten til litterære og kunstneriske værker..., Torben Lund, G.E.C. Gads Forlag, 1961

Ophavsretten – Forfatter- og Kunstnerretten, National Ret, J. Hartvig Jacobsen, 1941

Ophavsretsloven med Kommentarer, 5. udgave, Peter Schønning, Karnov Group, 2011

Retsfilosofi, Retsvidenskab og Retskildelære, Jens Evald & Sten Schaumburg-Müller, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2004

Udkast til Lov om Ophavsretten til litterære og kunstneriske Værker med tilhørende Anmærkninger og Bernerkonventionen af 1948, Torben Lund, J.H. Schultz Universitets-Bogtrykkeri, 1951

Værkslæren i ophavsretten, Morten Rosenmeier, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2001

Tidsskrifter, artikler, tv-programmer og interviews

Alt for Damerne, nr. 42, 20. oktober 1989, forsiden samt s. 6-9

Bilag E

Ekstra Bladet, 21. marts 1989, forsiden samt s. 4-5

Bilag D

Internasjonal opphavsrett – En Innføring, Birger Stuevold Lassen, Institut for Privatret, Universitetet i Oslo, Stensilserie 149, Fondet til fremme av forskning på privatrettens område, 1995

Interview med jurist Lone Amtrup, Dansk Journalistforbund

Interview med chefjurist Holger Rosendahl, Danske Medier

Journalistens ophavsret, Torben Lund, særtryk af fagbladet "Journalisten", 1955

Ophavsret for journalister, Helle Nissen Kruse, Justitia 3, 2. årgang, 1979

Presselogen Julespecial, TV2 News, d. 26. december 2012, kl. 15.00

Betænkninger, forarbejder og bemærkninger

Revision af Ophavsretsloven, Slutbetænkningen fra udvalget vedrørende revision af ophavsretsloven, Betænkning nr. 1197, København 1990
(Slutbetænkningen 1197/1990)

Link: http://www.statensnet.dk/betaenkninger/1001-1200/1197-1990/1197-1990_pdf/printversion_1197-1990.pdf

WIPO, Standing Committee on Copyright and Related Rights, Ninth Session, Geneva, June 23 to 27, 2003 (WIPO)

Link: http://www.wipo.int/edocs/mdocs/copyright/en/sccr_9/sccr_9_7.pdf

Konventioner, love, lovforslag og bekendtgørelser

Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Work, Paris Act of July 24, 1971 as Amended on September 28, 1979, WIPO Database of Intellectual Property Legislative Texts

Link: http://www.wipo.int/export/sites/www/treaties/en/ip/berne/pdf/trtdocs_wo001.pdf

Bekendtgørelse af Bernerkonventionen af 9. september 1886 til værn for litterære og kunstneriske værker som revideret, senest i Paris den 24. juli 1971 (* 18) (Paris-akten)

(Bernerkonventionen) BKI nr 112 af 19/11/1981

Gældende - danske oversættelse

Link: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=49680>

Bekendtgørelse om Danmarks Tiltrædelse af den i Bern den 9de September 1886 afsluttede Konvention angaaende Oprettelse af en international Union til Værn for litterære og kunstneriske Værker med tilhørende Tillægsartikel, Slutningsprotokol og Undertegningsprotokol samt af den i Paris den 4de Maj 1896 undertegnede Tillægsakt og den under samme Dato undertegnede Deklaration (Bernerkonventionen) BKI nr 157 af 14/10/1903 Gældende danske oversættelse

Link: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=47221>

Bekendtgørelse af lov om ophavsret

LBK nr. 202 af 27/02/2010

Gældende

Link: <https://www.retsinformation.dk/Forms/r0710.aspx?id=129901>

Bekendtgørelse om anvendelse af ophavsretsloven i forhold til andre lande

BEK nr. 218 af 09/03/2010

Gældende

Link: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=130589>

Lov nr. 158 af 31. maj 1961 om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker, som ændret ved lov nr. 250 af 12. juni 1975.

Lov nr. 158 af 31.05.1961

Historisk

Link: <http://www.logir.fo/foldb/lov/1961/0000158.htm>

Forslag til Lov om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker, Lovforslag nr. 79, Blad nr. 157, Fremsat den 15. januar 1960 af undervisningsministeren

Se bilag H

Forslag til lov om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker, Lovforslag nr. 3, Blad nr. 3, Fremsat den 30. november 1960 af undervisningsministeren

Se bilag I

Domme

UfR:

U1978.901H	Politikens journalist v. Herning Folkeblad
U1980.689Ø	Naturlommekalenderen
U1982.179/2H	DBU v. DR
U1987.204Ø	DR's undervisningshæfte
U1993.180Ø	Isabel Allende
U1991.774Ø	Handicap-billeder
U1999.1462Ø	Billed Bladet (99-dommen)
U2010.60Ø	Spot
U2012.2063H	Den danske filmskat

Utrykte domme:

Sag 97/2007 Højesterets Dom afsagt 15. marts 2013 (Infopaq-dommen) Bilag A
Link: www.domstol.dk/hojesteret/nyheder/Afgorelser/Pages/Datafangstproceskraevedesamtykke.aspx

Frb. Byret 29.11.2012	BT		Bilag B
ØLD 28.06.1991	Alt for Damerne	(91-dommen)	Bilag C

Bilag

A) Sag 97/2007 – Højesterets Dom afsagt 15. marts 2013 (Infopaq-dommen)

B) Utrykt Byrets dom fra Frederiksberg Byret af 29.11.2012

Sagens parter: Anja Desirée Lykkeberg (Kastaniehøj Forlag) og Anne Wolden-Ræthinge (forfatter) mod Peter Brüchmann, Andreas Karker og Morten Mærsk (dagbladet BT)

C) Utrykt Østre Landsrets dom af 28.06.1991, 3. afd. a.s. nr. 229/1990

Sagens parter: Dansk Journalistforbund (som mandatar for Charlotte Kabell) mod Ekstra Bladet (se desuden bilag D og E)

D) Kopi af Ekstra Bladets forside samt side 4 og 5, offentliggjort d. 21. marts 1989

Indhold: Artiklen ”Ni år med døden i hælene” af Gaby Jeppesen, nederst s. 4 og 5. Citater fra Charlotte Kabells artikel i Alt i For Damerne (se bilag E) udgør 2/3 af artiklen

E) Kopi af Alt for Damernes forside samt side 6-9, offentliggjort d. 20. oktober 1988

Indhold: Artiklen ”Et liv med AIDS” af Charlotte Kabell – et interview med Lars Kampmann.

F) Forslag til Lov om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker, Lovforslag nr. 79, Blad nr.157

Fremsat den 15. januar 1960 af undervisningsministeren

Kopi af side 1,2, 13 og 28 – særlig relevant er ordlyden af § 15 samt bemærkningerne side 28

G) Forslag til Lov om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker, Lovforslag nr. 3, Blad nr.3

Fremsat den 30. november 1960 af undervisningsministeren

Kopi af side 1 og 2 – særlig relevant er ordlyden af lovforslagets § 15

Bilag A

HØJESTERETS DOM

afsagt fredag den 15. marts 2013

Sag 97/2007

(1. afdeling)

Infopaq International A/S

(advokat Asger Heine Jensen)

mod

Danske Dagblades Forening

(advokat Martin Dahl Pedersen)

I tidligere instans er afsagt dom af Østre Landsrets 6. afdeling den 14. februar 2007.

I pådømmelsen har deltaget fem dommere: Per Walsøe, Jon Stokholm, Henrik Waaben, Hanne Schmidt og Jan Schans Christensen.

Påstande

Appellanten, Infopaq International A/S, har påstået, at indstævnte, Danske Dagblades Forening, skal anerkende, at Infopaq er berettiget til her i landet at anvende den i sagens bilag 1, subsidiært den i bilag 1, punkt 1-4, beskrevne fremgangsmåde, uden Danske Dagblades Forenings eller foreningens medlemmers samtykke.

Over for foreningens afvisningspåstand nedlægger Infopaq påstand om, at sagen fremmes til realitetsbehandling.

Danske Dagblades Forening har principalt påstået afvisning, subsidiært stadfæstelse.

Retsgrundlag

Ophavsretslovens § 1, stk. 1, og § 2, stk. 1 og 2, er sålydende:

”§ 1. Den, som frembringer et litterært eller kunstnerisk værk, har ophavsret til værket, hvad enten dette fremtræder som en i skrift eller tale udtrykt skønlitterær eller faglitterær fremstilling, som musikværk eller sceneværk, som filmværk eller fotografisk værk, som værk af billedkunst, bygningskunst eller brugskunst, eller det er kommet til udtryk på anden måde.

§ 2. Ophavsretten medfører, med de i denne lov angivne indskrænkninger, eneret til at råde over værket ved at fremstille eksemplarer af det og ved at gøre det tilgængeligt for almenheden i oprindelig eller ændret skikkelse, i oversættelse, omarbejdelse i anden litteratur- eller kunstart eller i anden teknik.

Stk. 2. Som eksemplar fremstilling anses enhver direkte eller indirekte, midlertidig eller permanent og hel eller delvis eksemplar fremstilling på en hvilken som helst måde og i en hvilken som helst form. Som fremstilling af eksemplarer anses også det forhold, at værket overføres på indretninger, som kan gengive det.”

Ophavsretslovens § 2, stk. 1 og 2, gennemfører artikel 2 i Europaparlamentets og Rådets direktiv af 22. maj 2001 om harmonisering af visse aspekter af ophavsret og beslægtede rettigheder i informationssamfundet (2001/29/EF) (”infosoc-direktivet”). I direktivets artikel 2, stk. 1, hedder det bl.a.:

”Artikel 2
Retten til reproduktion

Medlemsstaterne indfører en eneret til at tillade eller forbyde direkte eller indirekte, midlertidig eller permanent reproduktion på en hvilken som helst måde og i en hvilken som helst form, helt eller delvis:
...”

Om baggrunden for bestemmelsen hedder det i direktivets præambel, betragtning 21-23:

”(21) Dette direktiv definerer de handlinger, der er omfattet af reproduktionsretten hvad angår de forskellige rettighedshavere. Definitionen bør være i overensstemmelse med gældende fællesskabsret. Det er nødvendigt med en bred definition af disse handlinger for at sikre retssikkerhed i det indre marked.

(22) Målsætningen om at yde reel støtte til kulturformidling må ikke virkeliggøres ved at give afkald på en effektiv beskyttelse af rettighederne og at acceptere ulovlig handel med eller kopiering af kunstværker eller piratkopiering.

(23) Dette direktiv bør medføre en yderligere harmonisering af ophavsmænds ret til overføring til almenheden. Denne ret skal opfattes bredt som omfattende enhver overføring til den del af almenheden, som ikke befinder sig på det sted, hvorfra overføringen finder sted. Denne ret omfatter enhver sådan form for trådbunden eller trådløs transmis-

sion eller retransmission af et værk til almenheden, herunder udsendelse i radio og fjernsyn. Denne ret bør dog ikke omfatte andre handlinger.”

Ophavsretslovens § 11 a, stk. 1, lyder således:

- ”§ 11 a. Det er tilladt at fremstille midlertidige eksemplarer, som
- 1) er flygtige eller tilfældige,
 - 2) udgør en integreret og væsentlig del af en teknisk proces,
 - 3) udelukkende har til formål at muliggøre enten en mellemmands transmission af et værk i et netværk mellem tredjemænd eller en lovlig brug af et værk og
 - 4) ikke har selvstændig økonomisk værdi.”

Bestemmelsen gennemfører infosoc-direktivets artikel 5, stk. 1, der har følgende ordlyd:

”Midlertidige reproduktionshandlinger efter artikel 2, som er flygtige eller tilfældige, som udgør en integreret og væsentlig del af en teknisk proces, og som udelukkende har til formål at muliggøre

- a) en mellemmands transmission i et netværk mellem tredjemænd, eller
- b) en lovlig brug

af et værk eller en anden frembringelse, og som ikke har selvstændig økonomisk værdi, er undtaget fra den i artikel 2 nævnte ret til reproduktion.”

Infosoc-direktivets artikel 5, stk. 5, har følgende ordlyd:

”Undtagelser og indskrænkninger efter stk. 1, 2, 3 og 4 må kun anvendes i visse specielle tilfælde, der ikke strider mod den normale udnyttelse af værket eller andre frembringelser og ikke indebærer urimelig skade for rettighedshaverens legitime interesser.”

Det anføres i det lovforslag, hvorved infosoc-direktivet blev gennemført i dansk ret, at artikel 5, stk. 5, ikke kræver nogen ordret gennemførelse i national ret, jf. bilag 3 til lovforslag nr. L 19 af 2. oktober 2002 om forslag til lov om ændring af ophavsretsloven (Gennemførelse af infosoc-direktivet, nye aftalelicenser m.v.) (Folketingstidende 2002-03, tillæg A, s. 226).

Anbringender

Danske Dagblades Forening har til støtte for afvisningspåstanden gjort gældende, at Infopaq ikke længere har retlig interesse i søgsmålet, efter at selskabet har solgt sine danske aktiviteter og kunder til Infomedia A/S pr. 1. juni 2012 og i den forbindelse har påtaget sig en konkurrenceklausul, hvorefter Infopaq i en periode på 3 år ikke må drive medieovervågningsvirksomhed i Danmark. Der foreligger ikke længere en aktuel retsvist. Søgsmålet, der vedrører

danske dagblade og udførelse af "datafangstprocessen" til brug for resuméskrivning af artikler i danske dagblade, er helt overvejende – hvis ikke udelukkende – af interesse for danske kunder. Den teoretiske medieovervågning af danske dagblade for udenlandske kunder eller en bestående "betydelig branchebevågenhed" kan ikke begrunde retlig interesse. Danske Dagblades Forening har ikke for Højesteret gentaget det for Østre Landsret tagne erstatningsforbehold. Danske Dagblades Forening er desuden i færd med at træffe beslutning om opløsning i forbindelse med fusion af en række medieorganisationer med den hidtidige overbygning af Danske Medier som fortsættende forening. Beslutningen om opløsning og fusion forventes truffet i april og maj 2013 og altså mere end 2 år før udløbet af Infopaqs konkurrenceklausul. Hvordan Danske Medier til den tid måtte stille sig til Infopaqs på nuværende tidspunkt teoretiske genoptagelse af datafangstprocessen, er der ikke truffet beslutning om.

Danske Dagblades Forening har til støtte for stadfæstelse af landsrettens dom gentaget sine anbringender.

Foreningen bestrider ikke, at resuméskrivning i sig selv er lovlig og ikke forudsætter samtykke fra rettighedshaverne.

Infopaq International A/S har over for Danske Dagblades Forenings afvisningspåstand gjort gældende, at selskabet til trods for overdragelsen af sine danske aktiviteter og kunder til Infomedia A/S pr. 1. juni 2012 fortsat har retlig interesse i sagen. Det kan lægges til grund, at Infopaq havde den fornødne retlige interesse i perioden fra landsretssagens anlæg i november 2005 frem til juni 2012, dvs. under landsretssagen og Højesterets to præjudicielle forelæggelser for EU-Domstolen. I et sådant tilfælde bør der udvises tilbageholdenhed med at statuere, at der ikke længere består den fornødne retlige interesse. Forud for sagsanlægget ved Østre Landsret i november 2005 angav Danske Dagblades Forening, at man agtede at begære fogedforbud nedlagt mod Infopaqs anvendelse af den i bilag 1 beskrevne datafangstproces. Dette er baggrunden for, at Infopaq samtidig med sagsanlægget så sig nødsaget til at flytte sin produktion til Sverige, og for at Infopaq ikke har anvendt den omtvistede datafangstproces i Danmark siden. I forbindelse med overdragelsen af de danske kunder til Infomedia A/S påtog Infopaq sig en konkurrenceklausul på 3 år. Såfremt Infopaq får medhold i sagen, påtænker selskabet at flytte produktionen tilbage til Danmark. Tilbageflytning kræver en omfattende forberedelse, som vil pågå i den væsentligste del af den tilbageværende del af konkurrenceklausulens gyldighedsperiode på 3 år. Hertil kommer, at konkurrenceklausulen alene angår me-

dieovervågning af danske dagblade i forhold til danske kunder, men ikke i forhold til Infopags udenlandske kunder. Det begrundes i sig selv fornøden retlig interesse.

Infopag har gentaget sine anbringender til støtte for sin principale og subsidiære påstand.

Infopag bestrider ikke, at avisartikler i sig selv udgør litterære værker, der er ophavsretligt beskyttet. Selskabet bestrider heller ikke, at det udprintede uddrag, som indeholder 11 ord, og som afslutter datafangstprocessen, ikke opfylder flygtighedskravet i ophavsretslovens § 11 a, stk. 1, og i infosoc-direktivets artikel 5, stk. 1.

Supplerende sagsfremstilling

Højesteret har ved forelæggelsesbeslutning af 21. december 2007 stillet EU-Domstolen præjudicielle spørgsmål vedrørende forståelsen af artikel 2 og artikel 5, stk. 1 og 5, i infosoc-direktivet. Spørgsmålene lyder således:

- ”1) Kan lagring og efterfølgende udprintning af et tekstuddrag fra en artikel i et dagblad bestående af et søgeord samt de fem foranstående og fem efterfølgende ord anses for reproduktionshandlinger, der er beskyttet, jf. artikel 2 i direktiv 2001/29?
- 2) Er det af betydning for, om midlertidige reproduktionshandlinger kan anses for ”flygtige”, jf. artikel 5, stk. 1, i direktiv 2001/29, i hvilken sammenhæng de sker?
- 3) Kan en midlertidig reproduktionshandling anses for ”flygtig”, når reproduktionen bearbejdes, f.eks. ved dannelse af en tekstfil på grundlag af en billedfil eller ved søgning af tekststrengene på grundlag af en tekstfil?
- 4) Kan en midlertidig reproduktionshandling anses for ”flygtig”, når en del af reproduktionen bestående af et eller flere tekstuddrag på 11 ord lagres?
- 5) Kan en midlertidig reproduktionshandling anses for ”flygtig”, når en del af reproduktionen bestående af et eller flere tekstuddrag på 11 ord udprintes?
- 6) Er det af betydning for, om midlertidige reproduktionshandlinger udgør en ”integrerende og væsentlig del af en teknisk proces”, jf. artikel 5, stk. 1, i direktiv 2001/29, på hvilket stadie af den tekniske proces de finder sted?
- 7) Kan midlertidige reproduktionshandlinger udgøre en ”integrerende og væsentlig del af en teknisk proces”, når de består i manuel indscanning af hele avisartikler, hvorved avisartiklerne transformeres fra et trykt medie til et digitalt medie?

- 8) Kan midlertidige reproduktionshandlinger udgøre en "integrerende og væsentlig del af en teknisk proces", når de består i udprintning af en del af reproduktionen omfattende et eller flere tekstuddrag på 11 ord?
- 9) Omfatter "lovlig brug", jf. artikel 5, stk. 1, i direktiv 2001/29, enhver form for brug, der ikke kræver rettighedshaverens samtykke?
- 10) Omfatter "lovlig brug", jf. artikel 5, stk. 1, i direktiv 2001/29, en erhvervsvirksomheds indscanning af hele avisartikler, efterfølgende bearbejdning af reproduktionen samt lagring og eventuel udprintning af en del af reproduktionen bestående af et eller flere tekstuddrag på 11 ord til brug for virksomhedens resuméskrivning, selv om rettighedshaveren ikke har givet samtykke til disse handlinger?
- 11) Ud fra hvilke kriterier skal det bedømmes, om midlertidige reproduktionshandlinger har "selvstændig økonomisk værdi", jf. artikel 5, stk. 1, i direktiv 2001/29, såfremt de øvrige betingelser i bestemmelsen er opfyldt?
- 12) Kan brugerens rationaliseringsgevinster ved midlertidige reproduktionshandlinger indgå i bedømmelsen af, om handlingerne har "selvstændig økonomisk værdi", jf. artikel 5, stk. 1, i direktiv 2001/29?
- 13) Kan en erhvervsvirksomheds indscanning af hele avisartikler, efterfølgende bearbejdning af reproduktionen samt lagring og eventuel udprintning af en del af reproduktionen bestående af et eller flere tekstuddrag på 11 ord uden rettighedshaverens samtykke betragtes som "visse specielle tilfælde, der ikke strider mod den normale udnyttelse" af avisartiklerne og "ikke indebærer urimelig skade for rettighedshaverens legitime interesser", jf. artikel 5, stk. 5, i direktiv 2001/29?"

I dom af 16. juli 2009 (sag C-5/08) har EU-Domstolen besvaret spørgsmålene således:

"Det første spørgsmål

- 30 Med det første spørgsmål har den forelæggende ret nærmere bestemt spurgt, om begrebet "delvis reproduktion" som omhandlet i direktiv 2001/29 skal fortolkes således, at det omfatter tilfælde af lagring i en computer af et tekstuddrag bestående af elleve ord og udprintning af et sådant uddrag på papir.
- 31 Det må konstateres, at direktiv 2001/29 hverken definerer begrebet "reproduktion" eller begrebet "delvis reproduktion".
- 32 Under disse omstændigheder skal de nævnte begreber defineres under hensyn til ordlyden af artikel 2 i direktiv 2001/29 og den sammenhæng, hvori bestemmelsen indgår, samt i lyset af såvel formålene med hele direktivet som med bestemmelserne i international ret (jf. i denne retning SGAE-dommen, præmis 34 og 35 og den deri nævnte retspraksis).
- 33 I artikel 2, litra a), i direktiv 2001/29 bestemmes det, at ophavsmændene har eneret til at tillade eller forbyde hel eller delvis reproduktion af deres værker. Det føl-

ger heraf, at genstanden for beskyttelsen af ophavsmandens ret til at tillade eller forbyde reproduktion er et "værk".

- 34 I den forbindelse fremgår det imidlertid af Bernerkonventionens almindelige opbygning, bl.a. af dennes artikel 2, stk. 5 og 8, at beskyttelsen af visse genstande som litterære eller kunstneriske værker forudsætter, at de udgør intellektuelle frembringelser.
- 35 På samme måde nyder værker såsom edb-programmer, databaser eller fotografier i overensstemmelse med artikel 1, stk. 3, i direktiv 91/250, artikel 3, stk. 1, i direktiv 96/9 og artikel 6 i direktiv 2006/116 kun ophavsretlig beskyttelse, såfremt de er originale i den forstand, at de er ophavsmandens egen intellektuelle frembringelse.
- 36 Direktiv 2001/29 hviler – således som det fremgår af fjerde, niende til ellefte og enogtyvende betragtning til direktiv 2001/29 – på samme princip, idet det opstiller en harmoniseret retlig ramme for ophavsret.
- 37 Under disse omstændigheder kan ophavsretten efter artikel 2, litra a), i direktiv 2001/29 kun finde anvendelse i relation til en genstand, der er original i den forstand, at den er ophavsmandens egen intellektuelle frembringelse.
- 38 For så vidt angår dele af et værk må det fastslås, at hverken direktiv 2001/29 eller andre direktiver, der finder anvendelse på området, indeholder noget, der viser, at disse dele er undergivet en ordning, der er forskellig fra den, der finder anvendelse på hele værket. Det følger heraf, at de er ophavsretligt beskyttede, såfremt de som sådanne er et led i hele værkets originalitet.
- 39 Henset til bemærkningerne ovenfor i dennes doms præmis 37 er de forskellige dele af et værk således ophavsretligt beskyttet efter artikel 2, litra a), i direktiv 2001/29, forudsat at de indeholder nogle af de elementer, der er udtryk for ophavsmandens egen intellektuelle frembringelse som skaber af dette værk.
- 40 Hvad angår udstrækningen af denne beskyttelse af værket bemærkes, at det fremgår af niende og ellefte betragtning til direktiv 2001/29, at direktivets overordnede formål er at indføre et højt beskyttelsesniveau til fordel for navnlig ophavs-mændene, der gør det muligt for dem at modtage et passende vederlag for anvendelsen af deres værker, herunder i tilfælde af reproduktioner heraf, med henblik på at de skal kunne fortsætte deres kreative og kunstneriske arbejde.
- 41 I samme øjemed indeholder enogtyvende betragtning til direktiv 2001/29 et krav om, at de handlinger, der er omfattet af reproduktionsretten, defineres bredt.
- 42 Dette krav om en bred definition af disse handlinger kan ligeledes udledes af ordlyden af direktivets artikel 2, idet der anvendes udtryk som "direkte eller indirekte", "midlertidig eller permanent", "på en hvilken som helst måde" og "i en hvilken som helst form".
- 43 Den beskyttelse, der tildeles efter artikel 2 i direktiv 2001/29, skal således have en vid udstrækning.

- 44 I relation til avisartikler hidrører ophavsmandens egen intellektuelle frembringelse, jf. denne doms præmis 37, normalt fra den måde, hvorpå emnet er præsenteret, samt fra den sproglige udtryksform. Desuden er det i hovedsagen ubestridt, at avisartikler i sig selv udgør litterære værker, der er omfattet af direktiv 2001/29.
- 45 Hvad angår de elementer af sådanne værker, som beskyttelsen dækker, bemærkes, at disse elementer er sammensat af ord, der isoleret set ikke i sig selv er udtryk for en intellektuel frembringelse hos den ophavsmand, der bruger dem. Det er først i kraft af valget, placeringen og kombinationen af disse ord, at ophavsmanden kan udtrykke sin kreative ånd på en original måde og skabe et resultat, der har karakter af en intellektuel frembringelse.
- 46 Ordene udgør således ikke i sig selv elementer, der er genstand for beskyttelse.
- 47 Dette til trods kan det – henset til kravet om en vid fortolkning af rækkevidden af beskyttelsen i henhold til artikel 2 i direktiv 2001/29 – ikke udelukkes, at visse isolerede sætninger eller endog visse sætningsled i den pågældende tekst er egnede til at meddele læseren den originalitet, der ligger i en tekst, såsom en avisartikel, ved at formidle et element til vedkommende, der i sig selv er udtryk for artiklens forfatters egen intellektuelle frembringelse. Sådanne sætninger eller sætningsled kan således henføres under beskyttelsen i henhold til artikel 2, litra a), i direktiv 2001/29.
- 48 Henset til ovenstående bemærkninger kan gengivelsen af et uddrag af et beskyttet værk, der som de i hovedsagen omhandlede uddrag omfatter 11 på hinanden følgende ord fra dette værk, udgøre en delvis reproduktion som omhandlet i artikel 2 i direktiv 2001/29, såfremt – hvilket det tilkommer den forelæggende ret at efterprøve – et sådant uddrag indeholder et element af værket, der i sig selv udtrykker ophavsmandens egen intellektuelle frembringelse.
- 49 Desuden bemærkes, at den datafangstproces, der anvendes af Infopaq, gør det muligt at gengive flere uddrag fra de beskyttede værker. Ved denne fremgangsmåde gives nemlig et uddrag bestående af 11 ord, hver gang et søgeord forekommer i det berørte værk, og processen udføres desuden ofte på grundlag af flere søgeord, da visse kunder anmoder Infopaq om at udarbejde resuméer på baggrund af flere kriterier.
- 50 På denne måde øger den omhandlede proces sandsynligheden for, at Infopaq udfører delvise reproduktioner som omhandlet i artikel 2, litra a), i direktiv 2001/29, fordi en sammenlægning af disse uddrag kan føre til en skabelse af større afsnit, der er egnet til at reflektere det berørte værks originalitet, idet de indeholder en række elementer, der kan udtrykke ophavsmandens egen intellektuelle frembringelse som skaber af dette værk.
- 51 Henset til ovenstående bemærkninger skal det første spørgsmål besvares med, at en handling, der udføres som led i en datafangstproces, der består i, at der i en computers hukommelse lagres et uddrag af et beskyttet værk bestående af 11 ord samt foretages en udprintning af dette uddrag, kan henføres under begrebet delvis reproduktion som omhandlet i artikel 2 i direktiv 2001/29, såfremt – hvilket det tilkommer den forelæggende ret at efterprøve – de elementer, der herved gengives, er udtryk for disses ophavsmands egen intellektuelle frembringelse.

Det andet til det tolvte spørgsmål

- 52 Såfremt det antages, at de i hovedsagen omhandlede handlinger henhører under begrebet delvis reproduktion af et beskyttet værk som omhandlet i artikel 2 i direktiv 2001/29, fremgår det af direktivets artikel 2 og 5, at en sådan reproduktion ikke kan foretages uden den berørte ophavsmands tilladelse, medmindre denne reproduktion opfylder betingelserne i direktivets artikel 5.
- 53 I denne sammenhæng har den forelæggende ret med det andet til det tolvte spørgsmål nærmere bestemt spurgt, om de reproduktionshandlinger, der udføres under en datafangstproces som den i hovedsagen omhandlede, opfylder de betingelser, der er opregnet i artikel 5, stk. 1, i direktiv 2001/29, og følgelig, om denne fremgangsmåde kan anvendes uden samtykke fra de berørte rettighedsindehavere, idet formålet med processen er at gøre det muligt at udarbejde resuméer af avisartikler, og den består i scanning af disse artikler i fuld udstrækning, lagring af et uddrag på 11 ord og udprintning af dette uddrag.
- 54 Det fremgår af artikel 5, stk. 1, i direktiv 2001/29, at en reproduktionshandling kun er undtaget fra retten til reproduktion efter direktivets artikel 2, såfremt den opfylder fem betingelser, nemlig
- at handlingen er midlertidig
 - at den er flygtig eller tilfældig
 - at den udgør en integrerende og væsentlig del af en teknisk proces
 - at formålet med processen udelukkende er at muliggøre en mellemmands transmission i et netværk mellem tredjemænd, eller en lovlig brug af et beskyttet værk eller en anden frembringelse, og
 - at den pågældende handling ikke har selvstændig økonomisk værdi.
- 55 Det bemærkes indledningsvis, at disse betingelser er kumulative i den forstand, at manglende opfyldelse af blot én af disse bevirker, at reproduktionshandlingen ikke i medfør af artikel 5, stk. 1, i direktiv 2001/29 er undtaget fra den i direktivets artikel 2 nævnte ret til reproduktion.
- 56 Ved fortolkningen af hver enkelt af disse betingelser skal det have for øje, at de bestemmelser i et direktiv, der udgør undtagelser fra et almindeligt princip i samme direktiv, efter fast retspraksis skal fortolkes indskrænkende (dom af 29.4.2004, sag C-476/01, Kapper, Sml. I, s. 5205, præmis 72, og af 26.10.2006, sag C-36/05, Kommissionen mod Spanien, Sml. I, s. 10313, præmis 31).
- 57 Dette gælder for undtagelsen i artikel 5, stk. 1, i direktiv 2001/29, der udgør en fravigelse af det almindelige princip, der er fastsat i direktivet, nemlig princippet om, at enhver reproduktion af et beskyttet værk forudsætter en tilladelse fra indehaveren af ophavsrettighederne.
- 58 Dette gælder så meget desto mere, som denne undtagelse skal fortolkes i lyset af artikel 5, stk. 5, i direktiv 2001/29, hvorefter den kun finder anvendelse i visse

specielle tilfælde, der ikke strider mod den normale udnyttelse af værket eller andre frembringelser og ikke indebærer urimelig skade for rettighedshaverens legitime interesser.

- 59 Som det fremgår af fjerde, sjette og enogtyvende betragtning til direktiv 2001/29, skal betingelserne i direktivets artikel 5, stk. 1, ligeledes fortolkes i lyset af kravet om retssikkerhed for ophavsmændene i relation til beskyttelsen af deres værker.
- 60 I den foreliggende sag har Infopaq gjort gældende, at de i hovedsagen omtvistede reproduktionshandlinger opfylder betingelsen om at være flygtige, eftersom de slettes ved slutningen af den elektroniske søgeproces.
- 61 I denne forbindelse må det konstateres, at en midlertidig og flygtig reproduktion – henset til den tredje betingelse, der er nævnt ovenfor i præmis 54 – har til formål at muliggøre udførelsen af en teknisk proces, som den skal være en integrerende og væsentlig del af. Under disse omstændigheder må det – under hensyn til de principper, der er nævnt ovenfor i denne doms præmis 57 og 58 – konstateres, at de pågældende reproduktionshandlinger ikke må gå ud over det, der er nødvendigt for, at denne tekniske proces kan udføres korrekt.
- 62 Hensynet til retssikkerheden for indehaverne af ophavsrettighederne fordrer desuden, at opbevaringen og tilintetgørelsen af reproduktionen ikke må være afhængig af et skøn udøvet af en fysisk person, navnlig et skøn udøvet af brugeren af de beskyttede værker. I et sådant tilfælde er der nemlig ingen garanti for, at den pågældende person rent faktisk tilintetgør den reproduktion, vedkommende har fremstillet, eller under alle omstændigheder for, at den pågældende tilintetgør den, når dens eksistens ikke længere er berettiget, henset til dens funktion, der består i at muliggøre udførelsen af en teknisk proces.
- 63 Denne konklusion understøttes af 33. betragtning til direktiv 2001/29, der som typiske eksempler på de handlinger, der er omfattet af direktivets artikel 5, stk. 1, nævner browsing samt handlinger, der muliggør lagring i cache-hukommelsen, herunder sådanne, som bidrager til, at transmissionssystemerne fungerer effektivt. Sådanne handlinger foretages og tilintetgøres pr. definition automatisk og uden en fysisk persons medvirken.
- 64 Henset til ovenstående bemærkninger må det fastslås, at en handling kun kan kvalificeres som ”flygtig” i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i den anden betingelse i artikel 5, stk. 1, i direktiv 2001/29, såfremt dens eksistens er begrænset til det tidsrum, der er nødvendigt for en korrekt udførelse af den omhandlede tekniske proces, idet det forudsættes, at denne proces forløber automatisk i den forstand, at den automatisk tilintetgøres uden en fysisk persons medvirken, så snart dens funktion bestående i at muliggøre udførelsen af en sådan proces er opfyldt.
- 65 I hovedsagen kan det ikke på forhånd udelukkes, at de to første af de i hovedsagen omtvistede reproduktionshandlinger, nemlig dannelsen af TIFF-filer og omdannelsen af disse til tekst-filer, kan kvalificeres som flygtige, da de automatisk slettes fra computerens hukommelse.

- 66 For så vidt angår den tredje reproduktionshandling, nemlig lagringen i computerens hukommelse af tekstuddraget bestående af elleve ord, gør de fremlagte oplysninger det ikke muligt for Domstolen at bedømme, om den tekniske proces er automatisk i den forstand, at filen slettes fra computerens hukommelse uden en fysisk persons medvirken og efter et kort tidsrum. Det tilkommer således den forelæggende ret at efterprøve, om filens tilintetgørelse afhænger af, hvad brugeren af reproduktionen bestemmer, og om der foreligger en risiko for, at denne fil fortsat opbevares, efter at den har opfyldt sin funktion vedrørende gennemførelsen af den pågældende tekniske proces.
- 67 Det er imidlertid ubestridt, at Infopaq ved den sidste reproduktionshandling i datafangstprocessen fremstiller en reproduktion, der ligger uden for rammerne af den digitale behandling. Selskabet foretager en udprintning af filer, der indeholder uddragene på 11 ord, og det reproducerer således disse uddrag på papir som bærer.
- 68 Da den overføres til en sådan materiel bærer, forsvinder denne reproduktion imidlertid først, når denne bærer destrueres.
- 69 Hertil kommer, at da en bærer selvsagt ikke kan destrueres under selve datafangstprocessen, afhænger tilintetgørelsen af den pågældende reproduktion udelukkende af, hvad der bestemmes af brugeren af denne proces, og der er på ingen måde nogen sikkerhed for, at han vil skille sig af med den, hvilket indebærer, at der er en risiko for, at den pågældende reproduktion består i en længere periode afhængigt af brugerens behov.
- 70 Under disse omstændigheder må det fastslås, at den sidste handling i den i hovedsagen omhandlede datafangstproces, hvorved Infopaq udprinter uddrag bestående af 11 ord, ikke udgør en flygtig handling i den forstand, hvori udtrykket er anvendt artikel 5, stk. 1, i direktiv 2001/29.
- 71 Det fremgår desuden ikke af de for Domstolen foreliggende sagsakter, og det er heller ikke under sagen blevet gjort gældende, at en sådan handling har en tilfældig karakter.
- 72 Det følger af de ovenstående bemærkninger, at den pågældende handling ikke opfylder den anden betingelse i artikel 5, stk. 1, i direktiv 2001/29, og den kan folgelig ikke undtages fra retten til reproduktion efter direktivets artikel 2.
- 73 Det følger heraf, at den i hovedsagen omhandlede datafangstproces ikke kan udføres uden tilladelse fra indehaverne af ophavsrettighederne, og det er derfor uforholdent at foretage en prøvelse af, om de fire handlinger, der udgør denne proces, opfylder de øvrige betingelser, der er opregnet i direktivets artikel 5, stk. 1.
- 74 Det andet til det tolvte spørgsmål skal herefter besvares med, at udprintning af et uddrag bestående af 11 ord, der foretages som led i en datafangstproces som den i hovedsagen omhandlede, ikke opfylder betingelsen vedrørende reproduktionens flygtige karakter i artikel 5, stk. 1, i direktiv 2001/29, og denne proces kan folgelig ikke udføres uden tilladelse fra indehaverne af de pågældende ophavsrettigheder.

Det trettende spørgsmål

- 75 Henset til svaret på det andet til det tolvte spørgsmål er det uforment at besvare det trettende spørgsmål.”

EU-Domstolens svar på Højesterets spørgsmål var i overensstemmelse med præmis 51 og 74.

Ved dommen fastslog Domstolen i præmis 70, at den sidste handling i den omhandlede datafangstproces, hvorved Infopaq udprintede uddrag bestående af 11 ord, ikke udgjorde en flygtig handling i den forstand, hvori udtrykket blev anvendt i infosoc-direktivets artikel 5, stk. 1. På denne baggrund bemærkede EU-Domstolen i præmis 73, at den omhandlede datafangstproces ikke kunne udføres uden tilladelse fra indehaverne af ophavsrettighederne, og at det derfor var uforment for Domstolen at foretage en prøvelse af, om de fire handlinger, der udgjorde datafangstprocessen, opfyldte de øvrige betingelser, der er opregnet i direktivets artikel 5, stk. 1.

Da det for Højesteret kunne blive aktuelt at skulle tage stilling til, om Infopaq tilsidesatte infosoc-direktivet ved at anvende den omhandlede fremgangsmåde bortset fra udprintningen af uddraget på 11 ord, besluttede Højesteret den 16. juni 2010 på ny at anmode EU-Domstolen om en præjudiciel afgørelse vedrørende forståelsen af direktivets artikel 2 og artikel 5, stk. 1 og 5. Spørgsmålene lyder således:

- ”1) Er det af betydning for, om midlertidige reproduktionshandlinger udgør en ”integrerende og væsentlig del af en teknisk proces”, jf. [...] artikel 5, stk. 1, [i direktiv 2001/29], på hvilket stadie af den tekniske proces de finder sted?
- 2) Kan midlertidige reproduktionshandlinger udgøre en ”integrerende og væsentlig del af en teknisk proces”, når de består i manuel indscanning af hele avisartikler, hvorved avisartiklerne transformeres fra et trykt medie til et digitalt medie?
- 3) Omfatter ”lovlig brug”, jf. [...] artikel 5, stk. 1, [i direktiv 2001/29], enhver form for brug, der ikke kræver rettighedshaverens samtykke?
- 4) Omfatter ”lovlig brug”, jf. [...] artikel 5, stk. 1, [i direktiv 2001/29], en erhvervsvirksomheds indscanning af hele avisartikler og efterfølgende bearbejdning af reproduktionen til brug for virksomhedens resumeskrivning, selv om rettighedshaveren ikke har givet samtykke til disse handlinger, såfremt de øvrige betingelser i bestemmelsen er opfyldt?

Har det for besvarelsen af spørgsmålet betydning, om der består en lagring af de 11 ord efter datafangstprocessens afslutning?

- 5) Ud fra hvilke kriterier skal det bedømmes, om midlertidige reproduktionshandlinger har "selvstændig økonomisk værdi", jf. [...] artikel 5, stk. 1, [i direktiv 2001/29], såfremt de øvrige betingelser i bestemmelsen er opfyldt?
- 6) Kan brugerens rationaliseringsgevinster ved midlertidige reproduktionshandlinger indgå i bedømmelsen af, om handlingerne har "selvstændig økonomisk værdi", jf. [...] artikel 5, stk. 1, [i direktiv 2001/29]?
- 7) Kan en erhvervsvirksomheds indscanning af hele avisartikler og efterfølgende bearbejdning af reproduktionen betragtes som "visse specielle tilfælde, der ikke strider mod den normale udnyttelse" af avisartiklerne og "ikke indebærer urimelig skade for rettighedshavernes legitime interesser", jf. [...] artikel 5, stk. 5, [i direktiv 2001/29], såfremt betingelserne i direktivets artikel 5, stk. 1, er opfyldt?

Har det for besvarelsen af spørgsmålet betydning, om der består en lagring af de 11 ord efter datafangstprocessens afslutning?"

I kendelse af 17. januar 2012 (sag C-302/10) har EU-Domstolen besvaret spørgsmålene således:

"Om det første og det andet spørgsmål vedrørende betingelsen om, at reproduktionshandlingerne skal udgøre en integrerende og væsentlig del af en teknisk proces

- 29 Med det første og det andet spørgsmål, der behandles samlet, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 5, stk. 1, i direktiv 2001/29 skal fortolkes således, at de midlertidige reproduktionshandlinger, der udføres under en datafangstproces som den i hovedsagen omhandlede, opfylder betingelsen om, at disse handlinger skal udgøre en integrerende og væsentlig del af en teknisk proces. I denne forbindelse har retten bl.a. spurgt, om det skal tillægges betydning, på hvilket stadium af den tekniske proces disse handlinger finder sted, og om det er af betydning, at den tekniske proces indebærer en menneskelig indgriben.
- 30 Begrebet "integrerende og væsentlig del af en teknisk proces" kræver, at de midlertidige reproduktionshandlinger helt og holdent udføres inden for rammerne af en teknisk proces, og at de således ikke helt eller delvist udføres uden for en sådan proces. Dette begreb indebærer ligeledes, at udførelsen af den midlertidige reproduktionshandling er nødvendig i den forstand, at den pågældende tekniske proces ikke ville kunne udføres korrekt og effektivt uden denne handling (jf. i denne retning Infopaq International-dommen, præmis 61).
- 31 Da artikel 5, stk. 1, i direktiv 2001/29 desuden ikke præciserer, på hvilket stadium af den tekniske proces de midlertidige reproduktionshandlinger skal foretages, kan det ikke udelukkes, at en sådan handling indleder eller afslutter denne proces.
- 32 På samme måde er der intet i denne bestemmelse, der tilsiger, at den tekniske proces ikke må indebære nogen menneskelig indgriben, og navnlig at det er udelukket, at denne fremgangsmåde iværksættes manuelt med det formål at fremstille en første midlertidig reproduktion.

- 33 I det foreliggende tilfælde bemærkes, at den omhandlede tekniske proces består i at foretage elektroniske og automatiske søgninger i avisartikler og i at identificere og udvælge forud fastlagte søgeord fra disse artikler med henblik på at effektivisere udarbejdelsen af resuméer af avisartikler.
- 34 I denne forbindelse indtræder der tre på hinanden følgende reproduktionshandlinger. De materialiserer sig ved dannelsen af TIFF-filen, dernæst ved dannelsen af tekstfilen og endelig ved dannelsen af den fil, der indeholder uddraget på 11 ord.
- 35 Herved er det først og fremmest ubestridt, at ingen af disse handlinger udføres uden for den pågældende tekniske proces.
- 36 Det er dernæst, set i lyset af betragtningerne i denne kendelses præmis 30-32, uden betydning, at en sådan teknisk proces iværksættes ved, at avisartikler manuelt indføres i en scanner med det formål at fremstille en første midlertidig reproduktion – nemlig dannelsen af TIFF-filen – og at den afsluttes ved en midlertidig reproduktion, nemlig dannelsen af den fil, der indeholder uddraget på 11 ord.
- 37 Endelig bemærkes, at den omhandlede tekniske proces ikke ville kunne udføres korrekt og effektivt uden de pågældende reproduktionshandlinger. Processen tilsigter nemlig at identificere forud fastlagte søgeord i avisartikler og herfra udvælge dem på en digital bærer. En sådan elektronisk søgning kræver således, at disse artikler konverteres fra papir som bærer til data, eftersom en sådan konvertering er nødvendig for at genkende de pågældende data, for at identificere søgeordene og for at udvælge disse.
- 38 I modsætning til det af DDF hævdede afkræftes denne konklusion ikke af den omstændighed, at det er muligt at skrive resuméer af avisartikler uden en reproduktion. Herved er det tilstrækkeligt at bemærke, at et sådant resumé udarbejdes udenfor denne proces, idet det sker efterfølgende, og det er følgelig ikke relevant for vurderingen af, om en sådan fremgangsmåde kan udføres korrekt og effektivt uden de pågældende reproduktionshandlinger.
- 39 Henset til ovenstående bemærkninger skal det første og det andet spørgsmål besvares med, at artikel 5, stk. 1, i direktiv 2001/29 skal fortolkes således, at de midlertidige reproduktionshandlinger, der udføres under en datafangstproces som den i hovedsagen omhandlede, opfylder betingelsen om, at disse handlinger skal udgøre en integrerende og væsentlig del af en teknisk proces, uagtet at de indleder og afslutter denne proces og indebærer en menneskelig indgriben.

Om det tredje og det fjerde spørgsmål vedrørende betingelsen om, at reproduktionshandlingerne udelukkende skal have til formål at muliggøre enten en mellemmands transmission af et beskyttet værk eller en anden frembringelse i et netværk mellem tredjemænd, eller en lovlig brug af et sådant værk eller en sådan frembringelse

- 40 Med det tredje og det fjerde spørgsmål, der behandles samlet, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 5, stk. 1, i direktiv 2001/29 skal fortolkes således, at de midlertidige reproduktionshandlinger, der udføres under en datafangstproces som den i hovedsagen omhandlede, opfylder betingelsen om, at disse handlinger udelukkende skal have til formål at muliggøre enten en mellemmands transmission af et beskyttet værk eller en anden frembringelse i et net-

værk mellem tredjemænd, eller en lovlig brug af et sådant værk eller en sådan frembringelse.

- 41 Det bemærkes indledningsvis, at hensigten med de omhandlede reproduktions-handlinger ikke er at muliggøre en mellemmands transmission i et netværk mellem tredjemænd. Under disse omstændigheder skal det undersøges, om det eneste formål med disse handlinger er at muliggøre en lovlig brug af et beskyttet værk eller en anden frembringelse.
- 42 Som det fremgår af 33. betragtning til direktiv 2001/29, bør en brug i denne forbindelse anses for lovlig, når den er godkendt af den pågældende rettighedsha-ver, eller når den ikke er undergivet restriktioner i henhold til gældende lovgiv-ning (dommen i sagen Football Association Premier League m.fl., præmis 168).
- 43 Med hensyn til hovedsagen bemærkes dels, at i den af den forelæggende ret be-skrevne situation, hvor man afholder sig fra at foretage den sidste handling i den tekniske datafangstproces, nemlig udprintningen af uddraget bestående af 11 ord, er hensigten med den pågældende tekniske proces, herunder følgelig dannelsen af TIFF-filen, af tekstfilen og af den fil, der indeholder uddraget på 11 ord, at mulig-gøre en mere effektiv udarbejdelse af resuméer af avisartikler og dermed en brug heraf. Der er dels intet i de sagsakter, der er forelagt for Domstolen, der tyder på, at der med resultatet af denne tekniske proces, dvs. uddraget på 11 ord, tilsigtes en anden brug.
- 44 For så vidt angår spørgsmålet om, hvorvidt denne brug er lovlig, er det ubestridt, at udarbejdelsen af et resumé af avisartikler ikke i den foreliggende sag er blevet tilladt af indehaverne af ophavsrettighederne til disse artikler. Desuagtet bemær-kes, at en sådan aktivitet ikke er undergivet EU-retlige restriktioner. Det fremgår endvidere af Infopaqs og DDF's overensstemmende forklaringer, at udarbejdelsen af resuméet ikke udgør en aktivitet, der er underlagt restriktioner i dansk ret.
- 45 Under disse omstændigheder kan den omhandlede brug ikke anses for at være ulovlig.
- 46 Henset til ovenstående bemærkninger skal det tredje og det fjerde spørgsmål besvares med, at artikel 5, stk. 1, i direktiv 2001/29 skal fortolkes således, at de midlertidige reproduktionshandlinger, der udføres under en datafangstproces som den i hovedsagen omhandlede, opfylder betingelsen om, at disse handlinger ude-lukkende har til formål at muliggøre en lovlig brug af et beskyttet værk eller en anden frembringelse.

Om det femte og det sjette spørgsmål vedrørende betingelsen om, at reproduktions-handlingerne ikke må have en selvstændig økonomisk værdi

- 47 Henset til konteksten i hovedsagen set under ét og til rækkevidden af de foregå-ende spørgsmål må det femte og det sjette spørgsmål forstås således, at retten øn-sker oplyst, om de midlertidige reproduktionshandlinger, der udføres under en datafangstproces som den i hovedsagen omhandlede, opfylder betingelsen i artikel 5, stk. 1, i direktiv 2001/29 om, at disse handlinger ikke må have en selvstændig økonomisk værdi.

- 48 Herved bemærkes, at de midlertidige reproduktionshandlinger, der er omhandlet i artikel 5, stk. 1, har til formål at muliggøre adgangen til de beskyttede værker og brugen heraf. Eftersom disse værker har en selvstændig økonomisk værdi, må adgangen til dem og brugen af dem således nødvendigvis have en økonomisk værdi (jf. i denne forbindelse dommen i sagen Football Association Premier League m.fl., præmis 174).
- 49 Som anført i 33. betragtning til direktiv 2001/29 har de midlertidige reproduktionshandlinger – i lighed med de handlinger, der muliggør ”browsing” og ”lagringer i cache-hukommelsen” – desuden til formål at lette brugen af et værk eller at effektivisere denne brug. Disse handlinger indebærer således nødvendigvis, at der ved en sådan brug opstår en mulighed for at opnå rationaliseringsgevinster og dermed forøge fortjenesten eller nedsætte produktionsomkostningerne.
- 50 Disse handlinger må desuagtet ikke have en selvstændig økonomisk værdi i den forstand, at den økonomiske fordel, der opnås ved deres iværksættelse, ikke må være forskellig fra eller kunne adskilles fra den økonomiske fordel, der opnås ved lovlig brug af det pågældende værk, og den må ikke give anledning til en yderligere økonomisk fordel, der går ud over den, der opnås ved den nævnte brug af det beskyttede værk (jf. i denne retning dommen i sagen Football Association Premier League m.fl., præmis 175).
- 51 De rationaliseringsgevinster, der opstår ved iværksættelsen af midlertidige reproduktionshandlinger som de i hovedsagen omhandlede, har ikke en sådan selvstændig økonomisk værdi, for så vidt som de økonomiske fordele, der opnås ved deres brug, først realiseres ved brugen af reproduktionen, således at de ikke er forskellige fra eller kan adskilles fra de fordele, der opnås ved brugen heraf.
- 52 En fordel, der opnås ved en midlertidig reproduktion, er derimod forskellig og adskillelig, hvis ophavsmanden til denne handling må antages at kunne opnå en fortjeneste ved en økonomisk udnyttelse af selve de midlertidige reproduktioner.
- 53 Det samme gælder, hvis de midlertidige reproduktionshandlinger leder frem til en ændring af genstanden for reproduktionen, således som den forefindes på det tidspunkt, hvor den pågældende tekniske proces igangsættes, eftersom de nævnte handlinger således ikke længere har til formål at lette brugen heraf, men brugen af en anden genstand.
- 54 Det femte og det sjette spørgsmål skal folgelig besvares med, at artikel 5, stk. 1, i direktiv 2001/29 skal fortolkes således, at de midlertidige reproduktionshandlinger, der udføres under en datafangstproces som den i hovedsagen omhandlede, opfylder betingelsen om, at disse handlinger ikke må have en selvstændig økonomisk værdi, såfremt dels iværksættelsen af disse handlinger ikke gør det muligt at opnå en yderligere fortjeneste, der går ud over den, der opnås ved lovlig brug af det beskyttede værk, dels at de midlertidige reproduktionshandlinger ikke leder frem til en ændring af dette værk.

Det syvende spørgsmål vedrørende betingelsen om, at reproduktionshandlingerne hverken må stride mod den normale udnyttelse af værket eller indebære urimelig skade for rettighedshaverens legitime interesser

- 55 Med det syvende spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 5, stk. 5, i direktiv 2001/29 skal fortolkes således, at de midlertidige reproduktionshandlinger, der udføres under en datafangstproces som den i hovedsagen omhandlede, opfylder betingelsen om, at reproduktionshandlingerne ikke må stride mod den normale udnyttelse af værket eller indebære urimelig skade for rettighedshaverens legitime interesser.
- 56 I denne henseende skal det blot fastslås, at såfremt disse reproduktionshandlinger opfylder alle betingelserne i artikel 5, stk. 1, i direktiv 2001/29, således som de er blevet fortolket i Domstolens praksis, må det lægges til grund, at de ikke strider mod den normale udnyttelse af værket eller indebærer urimelig skade for rettighedshaverens legitime interesser (jf. dommen i sagen Football Association Premier League m.fl., præmis 181).
- 57 Det syvende spørgsmål skal følgelig besvares med, at artikel 5, stk. 5, i direktiv 2001/29 skal fortolkes således, at såfremt de opfylder alle betingelserne i direktivets artikel 5, stk. 1, skal de midlertidige reproduktionshandlinger, der udføres under en datafangstproces som den i hovedsagen omhandlede, anses for at opfylde betingelsen om, at reproduktionshandlingerne ikke må stride mod den normale udnyttelse af værket eller indebære urimelig skade for rettighedshaverens legitime interesser.”

EU-Domstolens svar på Højesterets spørgsmål var i overensstemmelse med præmis 39, 46, 54 og 57.

Forklaringer

Til brug for Højesteret er der afgivet supplerende forklaring af Jacob Maibom og Holger Rosendal.

Jacob Maibom har forklaret, at han kan vedstå sin forklaring for landsretten, dog således at det præciseres, at følgesedlen printes og udleveres til resuméskriveren, sådan som det fremgår af ”Workflow i datafangstprocessen” (bilag 1). Infopaq har ikke udført datafangstprocessen uden trin fem, der består af udprintning, men det kunne sagtens have ladet sig gøre.

Inden Infopaq tog datafangstprocessen i brug, var processen manuel. Datafangstprocessen blev taget i brug medio 2005 efter forudgående juridiske undersøgelser i 2004. Ultimo 2005 flyttede produktionen til Sverige. Indtil da var arbejdet tilrettelagt som beskrevet i bilag 1.

Der dannes en TIFF-fil for hver avisside. Denne fil omdannes herefter til en OCR-fil. OCR-filen omfatter hele avissiden, dvs. inklusive f.eks. annoncer. OCR-processen afsluttes ved, at

TIFF-filen slettes. Dette sker automatisk og kræver ikke menneskelig indgriben. Der er herefter ikke nogen kopi tilbage af TIFF-filen.

Første gang et søgeord findes på en avisside, laver systemet en følgeseddel, og processen afsluttes herefter. Der søges ikke videre efter samme søgeord på samme side. Der kan dog godt være andre søgeord på samme side, for eksempel et søgeord vedrørende en anden kunde. Der printes alene én følgeseddel pr. side pr. kunde, men der kan godt være flere kunder på samme side, i hvilket tilfælde der følgerig printes flere følgesedler. Der kommer kun en følgeseddel ud, første gang OCR genkender et søgeord, medmindre OCR ikke første gang genkender et relevant søgeord. Resuméskriveren skal derfor orientere sig på hele siden, da der kan være flere artikler på samme side, der kan være relevante. Hvis der er en fejl i OCR-filen, kan det tænkes, at søgeordet først registreres ved den anden forekomst på siden i stedet for ved første forekomst.

Hver følgeseddel indeholder et søgeord samt fem ord før og fem ord efter det søgte ord. Formålet er at lette resuméskriverens arbejde derved, at det er hurtigere at identificere relevante artikler. Man kunne også have valgt en geografisk placering på siden, f.eks. øverst, nederst eller midt på siden, i stedet for følgesedlen med de 11 ord. I forbindelse med, at følgesedlen bliver sendt til print, bliver der etableret en elektronisk printfil, der slettes, når følgesedlen er printet. Herefter er der ikke nogen digital kopi af, hvad der er blevet printet. De 11 ord bliver således slettet, når printopgaven er udført. Hele tekstfilen slettes, når søgningen er afsluttet, dvs. når datafangstprocessen er afsluttet. Når følgesedlen er printet, er der således kun den opsprættede avis og følgesedlen tilbage; intet forbliver elektronisk lagret. Det er det, der menes med, at tekstfilen slettes efter endt proces. Det er netværkshastigheden, der afgør, om printfilen eller tekstfilen slettes først. Denne proces sker helt uden menneskelig indgriben.

Når følgesedlen er printet ud, pakkes den i en masteravis, sådan at alle følgesedler til side 2 lægges på side 2, alle følgesedler til side 3 lægges på side 3 osv. Resuméskriveren bruger følgesedlen til at finde den relevante artikel.

Hvis de 11 ord ikke bliver printet, slettes de automatisk efter et stykke tid. I praksis sker der det, at hvis der ikke kommer noget ud af printeren, slukker man og tænder igen eller fylder papir i. Hvis det ikke løser problemet, må avisen scannes på ny eller læses manuelt.

Datafangstprocessen tog i 2005 30 sekunder pr. side, men er senere optimeret til 20 sekunder pr. side. Datafangstprocessen bruges kun til resuméskrivning. Indførelsen af datafangstprocessen medførte ikke, at der blev ændret på Infopaqs produkter. Indførelsen skete alene for at lette arbejdsgangen, og det var derfor stadig helt det samme produkt, der blev leveret til kunderne.

Der er i dag 500 ansatte i Infopaq. I 2005 var der omkring 100 medarbejdere. De 100 medarbejdere dengang havde en computer hver, men kunne ikke tilgå det scannede materiale, da datafangstprocessen var en lukket proces, der foregik automatisk. Hvis man ikke printede følgesedlen ud, måtte man læse avisen manuelt. Hvis man forestillede sig, at man stoppede processen inden printing af følgesedlen og altså inden trin 5 i datafangstprocessen, kunne man for eksempel have markeret søgeresultatet ved, at systemet printede en side ud og lavede en ring rundt om søgeordet. En sådan alternativ model er ikke beskrevet i bilag 1. I 2005 havde man cirka 15 resuméskrivere. Alle fik udleveret en følgeseddel, og processen var helt som beskrevet i bilag 1 med alle fem trin.

Det er vigtigt at kunne anvende datafangstprocessen, fordi arbejdsgangen bliver effektiviseret. Før da læste man aviserne manuelt. Med datafangstprocessen slipper man for at læse artikler, der ikke skal bruges ved resuméskrivningen.

En virksomhed kan få registreret lige så mange søgeord, den ønsker. De fleste ønsker deres navn, vigtige produkter og eventuelt navne på konkurrenter som søgeord. En kunde har typisk 4-5 søgeord. TDC er et eksempel på en kunde tilknyttet Infopaq.

Infopaqs danske kunder er solgt til Infomedia pr. 1. juni 2012. I forbindelse med salget er Infopaq underlagt en konkurrenceklausul, hvorefter selskabet i en periode på 3 år ikke må lave medieovervågningsvirksomhed i Danmark. Infopaq må dog gerne servicere udenlandske kunder fra Danmark.

Holger Rosendal har vedstået sin forklaring for landsretten og forklaret bl.a., at han blev ansat som chefjurist i Danske Dagblades Forening den 1. oktober 2000. I begyndelsen af september 2005 fik Danske Dagblades Forening kendskab til, at Infopaq scannede aviserne. Dette førte til, at der blev afholdt tre møder med Infopaq, hvor man drøftede scanningsprocessen. Infopaq havde en anden opfattelse af lovligheden af datafangstprocessen end Danske Dagblades For-

ening. På denne baggrund meddelte Danske Dagblades Forening, at foreningen ville forsøge at få nedlagt et fogedforbud, såfremt Infopaq ikke ophørte med at anvende datafangstprocessen beskrevet i "Workflow i datafangstprocessen" (bilag 1). Hertil bemærkede Infopaq, at man ville foretage foranstaltninger, så fogedforbud ikke kunne nedlægges. Herefter anlagde Infopaq nærværende sag og flyttede produktionen ud af Danmark. Danske Dagblades Forening fandt efterfølgende ud af, at produktionen var flyttet til Sverige, og at Infopaq med tiden ville flytte produktionen til Norge. Danske Dagblades Forening anlagde en fogedforbudssag i Sverige, som har verseret sideløbende med denne retssag. Stockholm Tingsrätt nedlagde fogedforbud, som efterfølgende blev stadfæstet af Svea Hovrätt. Danske Dagblades Forening tabte senere justificationssagen, og denne er nu anket til Svea Hovrätt, hvor sagen er udsat på afgørelse af nærværende retssag. Han er usikker på, om der pt. er et fogedforbud i Sverige, eftersom sagen er anket.

Efter hans opfattelse er det helt åbenbart, at der ved den omhandlede datafangstproces sker en lagring af 11 ord. Der har ikke tidligere været beskrevet nogen proces, hvor der ikke skete printning. Sagen har hele tiden vedrørt den fulde datafangstproces inklusive printning. Der var på et tidspunkt drøftelser med Infopaq, som ønskede at forlige sagen. I den forbindelse mener han, at Infopaq sagde, at man kunne fremfinde relevante artikler på en anden måde end ved den omhandlede datafangstproces, men han husker dog ikke det nærmere indhold af drøftelserne.

Højesterets begrundelse og resultat

Afvisningspåstanden

Infopaq International A/S har samtidig med sagsanlægget ved Østre Landsret i 2005 flyttet sin produktion til Sverige og har ikke anvendt den omtvistede datafangstproces i Danmark siden. Selskabet påtænker at flytte produktionen tilbage til Danmark, hvis man får medhold i sagen. Den konkurrenceklausul, som Infopaq påtog sig i forbindelse med overdragelsen af de danske kunder til Infomedia A/S, udløber den 1. juni 2015 og omfatter ikke Infopaqs medieovervågning af danske dagblade for udenlandske kunder. Østre Landsret fastslog i sin dom, at den af Infopaq fulgte fremgangsmåde i bilag 1 indebærer eksemplarfremsættelse i strid med ophavsretslovens § 11 a. Sagen har for Højesteret omfattet to præjudicielle forelæggelser for EU-Domstolen vedrørende forståelsen af centrale bestemmelser i Europaparlamentets og Rådets direktiv af 22. maj 2001 om harmonisering af visse aspekter af ophavsret og beslægtede rettigheder i informationssamfundet (2001/29/EF) ("infosoc-direktivet").

Højesteret finder herefter, at Infopaq har retlig interesse i at få prøvet ved Højesteret, om den omhandlede fremgangsmåde er lovlig, og tager derfor ikke Danske Dagblades Forenings afvisningspåstand til følge.

Realiteten

Hovedspørgsmålet i sagen er, om Infopaqs fremgangsmåde som beskrevet i bilag 1 til at udfinde bestemte data i avisartikler kan anvendes uden samtykke fra indehaverne af en eventuel ophavsret til de pågældende artikler.

For at besvare dette spørgsmål skal der tages stilling til, om de omhandlede tekstuddrag fra aviser mv., der indeholder 11 ord – et søgeord samt fem ord før og fem ord efter søgeordet – er ophavsretligt beskyttet, og om de i så fald er omfattet af undtagelsen i ophavsretslovens § 11 a, stk. 1.

Beskyttelsen i medfør af ophavsretslovens § 2

Efter ophavsretslovens § 1 har den, der frembringer et litterært værk, ophavsret til værket. Lovens § 2, stk. 1, fastlægger indholdet af den eneret, som ophavsretten indebærer, herunder retten til at fremstille eksemplarer af værket, mens bestemmelsens stk. 2 definerer eksemplar-fremstilling. Disse bestemmelser gennemfører artikel 2 i infosoc-direktivet.

Højesteret finder, at Infopaqs datafangstproces, der omfatter indscanning og behandling af et meget betydeligt antal avissider, resulterer i, at det uddrag på 11 ord, der dannes som led i processen, fra tid til anden vil omfatte sætninger eller sætningsled, der er ophavsretligt beskyttet, jf. herved EU-Domstolens dom af 16. juli 2009 (sag C-5/08), præmis 44-48.

Herefter, og da det er ubestridt, at betingelserne for at bringe undtagelsen i ophavsretslovens § 11 a, stk. 1, i anvendelse med hensyn til den udprintede følgeseddel med de 11 ord ikke er opfyldt, kan Infopaq ikke få medhold i sin principale påstand.

Undtagelsen i ophavsretslovens § 11 a, stk. 1

Ophavsretslovens § 11 a, stk. 1, som gennemfører artikel 5, stk. 1, i infosoc-direktivet, tillader, at der uden ophavsmandens samtykke fremstilles midlertidige eksemplarer af et værk,

hvis en række betingelser er opfyldt, herunder at der er tale om en flygtig reproduktionshandling.

EU-Domstolen har i sin dom af 16. juli 2009 (sag C-5/08), præmis 64, udtalt, at en handling kun kan kvalificeres som "flygtig", hvis dens eksistens er begrænset til det tidsrum, der er nødvendigt for en korrekt udførelse af den omhandlede tekniske proces, idet det er en forudsætning, at processen forløber automatisk i den forstand, at den automatisk tilintetgør handlingen uden en fysisk persons medvirken, så snart den funktion, der består af udførelsen af processen, er opfyldt.

Det tilkommer efter dommens præmis 66 den forelæggende ret at efterprøve, om filens tilintetgørelse afhænger af, hvad brugeren af reproduktionen bestemmer, og om der foreligger en risiko for, at filen fortsat opbevares, efter at den har opfyldt sin funktion vedrørende gennemførelsen af den tekniske proces.

Infopaqs subsidiaire påstand angår beskrivelsen af datafangstprocessen i punkt 1-4 i sagens bilag 1. Det fremgår ikke af bilag 1, punkt 1-4, at filen med tekstuddraget på de 11 ord slettes automatisk fra computeren uden en fysisk persons medvirken efter et kort tidsrum. Højesteret finder herefter, at punkt 4 i processen angivet i bilag 1 ikke opfylder kravet om flygtighed i ophavsretslovens § 11 a, stk. 1, og infosoc-direktivets artikel 5, stk. 1.

Infopaq kan derfor heller ikke få medhold i sin subsidiaire påstand.

Højesteret har på denne baggrund ikke anledning til at tage stilling til, om de øvrige betingelser for at anvende ophavsretslovens § 11 a, stk. 1, og infosoc-direktivets artikel 5, stk. 1, er opfyldt.

Konklusion

Højesteret stadfæster herefter dommen.

Ved fastsættelsen af sagsomkostningerne har Højesteret taget hensyn til, at sagen har omfattet to præjudicielle forelæggelser for EU-Domstolen.

Thi kendes for ret:

Landsrettens dom stadfæstes.

I sagsomkostninger for Højesteret skal Infopaq International A/S betale 150.000 kr. til Danske Dagblades Forening.

De idømte sagsomkostningsbeløb skal betales inden 14 dage efter denne højesteretsdoms afsigelse og forrentes efter rentelovens § 8 a.

Bilag B

Retten på Frederiksberg



Udskrift af dombogen

DOM

Afsagt den 29. november 2012 i sag nr. BS B-2786/2011:

Anja Desirée Lykkeberg
som indehaver af Kastaniehøj Forlag
Brorfeldevej 5
4350 Ugerløse
og
Anne Wolden-Ræthinge
Høje Skodsborg Vej 2, 2.th.
2942 Skodsborg
mod
Peter Brüchmann
Normasvej 6
2000 Frederiksberg
og
Andreas Karker
Hillerødgade 17
2200 København N
og
Morten Mærsk
Burmeistergade 1B, 5.tv.
1429 København K

Sagens baggrund og parternes påstande

Sagen er anlagt den 27. oktober 2010. Denne dom indeholder ikke en fuldstændig sagsfremstilling, jf. retsplejelovens § 218 a, stk. 2.

Sagen drejer sig om, hvorvidt de sagsøgte har udnyttet uddrag fra bogen "Helle – i samtaler med Ninka" (herefter "Bogen") i strid med ophavsretsloven og om de sagsøgte dermed er forpligtede at betale kompensation til sagsøgerne for denne udnyttelse. Endelig drejer sagen sig om, hvorvidt de sagsøgte kan idømmes en straf for udnyttelsen af uddragene.

Bogen (bilag 1) er skrevet af sagsøgeren Anne Wolden-Ræthinge (Ninka), og er udgivet af Kastaniehøj Forlag ved sagsøgeren Anja Desirée Lykkeberg. Et eksemplar af Bogen blev den 18. og 19. maj 2011 udsendt til en række danske aviser med henblik på anmeldelse. Avisen BT, hvor de sagsøgte er ansat, modtog ikke et eksemplar af Bogen i den forbindelse.

Andreas Karker henvendte sig derfor telefonisk lørdag den 21. maj 2011 til Kastaniehøj og bad om at få udleveret et eksemplar af Bogen. Under samta-

len fik Andreas Karker tilsendt en e-mail, der indeholdt en pressemeddelelse fra Kastaniehøj (bilag 2), hvorefter det fremgår "*Uddrag fra bogen kun ifølge aftale med Kastaniehøj Forlag*". Andreas Karker modtog et anmelderseksemplar af Bogen kl. 16.00 samme dag.

Søndag den 22. maj 2011 – 2 dage før Bogen skulle udgives – bragte BT en fire sider artikel om Helle Thorning Schmidt (bilag 3). Artiklen var avisens hovedartikel, og der blev reklameret for artiklen på avisens forside og på "spisesedler" ved avisens almindelige salgssteder.

Artiklen indeholder på avisens side 4 en række uddrag fra Bogen, og på avisens side 5-7 gengives otte uddrag fra Bogen. Visse af uddragene er sammensat af forskellige passager fra Bogen, således at den oprindelige struktur er ændret i forhold til den, der bruges i Bogen. Læseren bliver ikke informeret om dette.

Artiklen udgør ca. 15 % af avisens samlede artikelstof og i artiklen gengives ca. 6 % af Bogen. Ca. 90 % af artiklen består af uddrag fra Bogen.

De enkelte uddrag kunne endvidere købes digitalt BT's egen hjemmeside, ligesom de var tilgængelige via Infomedia.dk.

Sagsøgernes påstande er

1. Peter Brüchmann, Andreas Karker og Morten Mærsk tilpligtes at anerkende at have krænket Kastaniehøj Forlag v/Anja Desirée Lykkeberg og Anne Wolden-Ræthinges rettigheder til bogen "Helle – i samtaler med Ninka" ved trykning af artiklen "Helle – Helt Privat".
2. Peter Brüchmann, Andreas Karker og Morten Mærsk tilpligtes solidarisk at betale sagsøgerne kr. 650.000,00 med tillæg af sædvanlig procesrente fra sagens anlæg til betaling sker eller et mindre beløb efter rettens skøn; og
3. Peter Brüchmann, Andreas Karker og Morten Mærsk idømmes i medfør af ophavsretslovens § 76, stk.1, en af retten fastsat straf for overtrædelse af ophavsretslovens § 2 og § 3.

De sagsøgte påstand er frifindelse mod betaling af 86.000 kr.

Oplysningerne i sagen

Under sagen er der afgivet forklaring af

sagsøgeren Anja Desirée Lykkeberg, Brorfeldevej 5, 4350 Ugerløse,

sagsøgte, Andreas Karker, Hillerødgade 17, 2200 København N,
sagsøgte Peter Brüchmann, Normasvej 6, 2000 Frederiksberg,
Vibeke Hastrup, Hellestedvej 11, 2700 Brønshøj..
Forklaringerne er udeladt.

Parternes synspunkter

Sagsøgerne har i påstandsdokumentet anført følgende:

Faktum:

På baggrund skriftvekslingen og de fremlagte bilag kan retten lægge følgende fakta til grund:

- Andreas Karker modtog pressemeddelelsen (bilag 2) samtidig med Bogen,
- De otte uddrag, der blev bragt på side 5-7 i avisen BT den 22. maj 2011, består af passager, der er taget ordret fra Bogen,
- Visse af uddragene er sammensat af passager fra forskellige steder i Bogen, og læseren er ikke blevet gjort opmærksom på dette,
- Uddragene udgør ca. 6 % af Bogen,
- Uddragene kunne læses på Infomedia.com indtil den 26. maj 2011, og
- Uddragene kunne købes på BT's hjemmeside .

Til støtte for påstand 1 (krænkelse) gør sagsøgerne følgende hovedanbringender gældende:

1. Bogen nyder ophavsretlig beskyttelse, jf. ophavsretslovens § 1, hvilket de sagsøgte har erkendt.
2. De sagsøgte udnyttelse af uddrag fra Bogen er i strid med sagsøgernes rettigheder i henhold til ophavsretslovens § 2, hvilket de sagsøgte også har erkendt.
3. De sagsøgte har krænket Ninka's navngivelsesret, jf. ophavsretslovens § 3, stk. 1, da uddragene i sin helhed fremstår som skrevet af Andreas Karker og Morten Mærsk og ikke sker kreditering af Ninka på tilstrækkelig vis.
4. De sagsøgte har krænket Ninka's respektret, jf. ophavsretslovens § 3, stk.2.
5. De sagsøgte har krænket markedsføringslovens § 1 ved at bringe omfattende uddrag fra Bogen og dermed udhulet grundlaget for salg.
6. Sagsøgerne har ikke givet samtykke til den udnyttelse af uddragene, som BT har foretaget.

Til støtte for påstand 2 (kompensation) gør sagsøgerne følgende hovedanbringender gældende:

1. For krænkelsen af sagsøgernes rettigheder i henhold til ophavsretslovens §§ 2-3 skal der betales kompensation, jf. ophavsretslovens § 83 sammenholdt med ophavsretslovens § 76, stk. 1, nr. 1.
2. For krænkelsen af sagsøgernes rettigheder i henhold til markedsføringslovens § 1 skal der betales kompensation efter de samme principper, der benyttes til udmåling af kompensation i henhold til ophavsretslovens § 83, stk. 1 og stk. 2.
3. Der er lempelige krav til rettighedshavernes bevisbyrde i forhold til at dokumentere den krænkedes tab og størrelsen på det rimelige vederlag.
4. Sagsøgerne har i denne sag på tilstrækkelig vis dokumenteret deres krav ved fremlæggelse af dækningsbidrag og salgstal, og det er herefter op til de sagsøgte at bevise, at sagsøgernes krav er urimeligt højt, hvilket de sagsøgte ikke har gjort.
5. Der skal i fastsættelsen af kompensation i henhold til ophavsretslovens § 83, stk. 1 og stk. 2 særligt tages højde for:
 - a. at de sagsøgte ikke bør stilles bedre end den redelige forretningspart, der retmæssigt indhenter samtykke,
 - b. at de sagsøgte aldrig ville have givet en tilladelse til den udnyttelse, som de sagsøgte foretog,
 - c. at dækningsbidraget, jf. bilag 19, for et salg på mellem 36.000 og 100.000 bøger ville være mellem 2.465.473 og 6.435.013 kr.,
 - d. at Ninka's bøger af samme art tidligere har solgt i størrelsesordenen 60.000 – 100.000 bøger, og at der per den 24. september 2012 kun er solgt 1.254 eksemplarer af Bogen,
 - e. at de sagsøgte har gengivet de centrale afsnit i Bogen,
 - f. at BT bragte uddragene to dage før Bogen, hvilket betød, at avisen kom i direkte konkurrence med salget af Bogen, hvorfor et rimeligt vederlag bør modsvare prisen på en fuld, ikke-eksklusiv licens,
 - g. at det er en skærpende omstændighed, at krænkelsen også er sket

digitalt gennem salg af uddragene på BT's hjemmeside og på Infomedia.dk,

- h. at de sagsøgte har haft betydelig fortjeneste ved at gengive de centrale detaljer om Helle Thorning Schmidts privatliv,
 - i. at det bestrides, at Helle Thorning Schmidt ikke er kommercielt sammenlignelig med Ninkas tidligere udgivelser om kongehuset,
 - j. at BT's udnyttelse af Bogen har haft en markedsforstyrrende effekt, og
 - k. at sagsøgerne har afholdt mange udgifter i forberedelsen af markedsføringen og udviklingen af Bogen.
6. For krænkelsen af sagsøgernes rettigheder i henhold til ophavsretslovens § 2 og markedsføringslovens § 1 er sagsøgerne berettigede til en kompensation, der under hensyn til krænkelsens art og karakter kan fastsættes til 550.000 kr.
7. Godtgørelsen for den ikke-økonomiske skade bør under hensyn til krænkelsens art og karakter fastsættes til 100.000 kr., og der skal i den forbindelse særligt tages højde for:
- a. at der kan tildeles godtgørelse for såvel krænkelse af ophavsretslovens § 2, som for overtrædelser af ophavsretslovens § 3,
 - b. at der i denne sag er erkendt krænkelse af ophavsretslovens § 2, og at der endvidere er sket krænkelse af både navngivningsretten, jf. ophavsretslovens § 3, stk. 1 og respektretten, jf. ophavsretslovens § 3, stk. 2,
 - c. at sagsøgerne har lidt stor skade ved de sagsøgtes udnyttelse af Bogen,
 - d. at de sagsøgte var blevet udtrykkeligt oplyst om, at udnyttelse af uddragene kun kunne ske efter samtykke fra Kastaniehøj.
8. De sagsøgtes anbringender bestrides i øvrigt i det hele.

Til støtte for påstand 3 (straf) gør sagsøgerne følgende hovedanbringender gældende:

- 1. De sagsøgte er professionelle aktører i avisbranchen og kender eller burde kende reglerne for brug af ophavsretligt beskyttede værker, herunder dommen, der er trykt i U.1999.1462Ø,
- 2. De sagsøgte har forsætligt, subsidiært groft uagtsomt, gengivet uddrag fra Bogen i strid med sagsøgernes rettigheder i henhold til ophavsretslovens §§ 2-3,

3. Det er en skærpende omstændighed, at gengivelsen er sket digitalt på BT's hjemmeside og på infomedia.dk, og
4. De sagsøgte herefter kan idømmes straf i henhold til ophavsretslovens § 76, jf. ophavsretslovens §§ 2-3.

De sagsøgte har i påstandsdokumentet anført følgende:

Den 21. maj 2011 modtog BT et eksemplar af samtalebogen "Helle – i samtaler med Ninka". Bogen blev fragtet med taxa til BT's redaktion uden anden form for angivelse af eventuelle begrænsninger i avisens omtale og behandling af bogen og dens indhold, end det der fulgte af den som bilag 2 fremlagte pressemeddelelse.

Formålet med at forsyne avisredaktionerne med et eksemplar af bogen var at skaffe værdifuld reklame og interesse gennem omtale og citater fra bogen. Forlagets pressemeddelelse understøtter dette. Det bestrides, at det til BT overdragne eksemplar alene var bestemt til en traditionel boganmeldelse.

I papirudgaven søndag den 22. maj 2011 bragte BT såvel omtale af bogen som uddrag herfra, jf. sagens bilag 3. Dækningen skete tillige på avisens internetside, www.Bt.dk, jf. bilag 4. Ved en fejl kunne delelementer af dækningen erhverves af læserne mod betaling.

Ophavsretskrænkelser?

Det bestrides ikke, at bogen ophavsretligt nyder beskyttelse efter ophavsretslovens § 1. Endvidere bestrides det ikke, at de bragte uddrag ud fra en samlet bedømmelse overskrider citatretten, og at der dermed objektivt set foreligger en krænkelse af den i ophavsretslovens § 2 hjemlede eneret til at råde over et værk.

Det gøres gældende, at der ikke foreligger en krænkelse af nogen rettigheder i henhold til ophavsretslovens § 3. Ninka er tydeligt angivet som forfatter til bogen, og det er ligeledes tydeligt angivet, at de bragte passager er uddrag af bogen. Det bestrides, at de bragte uddrag skulle fremstå som forfattet af de to sagsøgte journalister. Bogens omslag er gengivet med angivelse af forlagets navn og udgivelsesdato, hvorfor der er sket behørig kreditering, jf. ophavsretslovens § 3, stk. 1.

Respektretten i ophavsretslovens § 3, stk. 2, må ses i lyset af, at det citerede værk består af citater fra Helle Thorning-Schmidt, som havde betydelig aktuel nyhedsmæssig interesse. Der er ikke grundlag for at karakterisere den skete gengivelse heraf som krænkelse for Ninkas litterære eller kunstneriske anseelse.

Det bestrides, at der foreligger en overtrædelse af markedsføringsloven.

Vederlagskrav:

Det bestrides, at avisens gengivelsesprocent på ca. 6 procent skulle medføre, at artiklen og bogudgivelsen er i "direkte konkurrence", og at et vederlag skal nærme sig "det honorar, der ville være givet til en fuld, ikke-eksklusiv licens til udgivelse af hele bogen".

Artiklen medførte ikke et forøget søndagsopslag for BT - snarere tværtimod, jf. besvarelse af sagsøgers opfordring om oplagstal neden for.

Det gøres gældende, at alene *værker* er ophavsretligt beskyttet efter § 1, mens *oplysninger* af nyhedsmæssig interesse ikke er ophavsretligt beskyttet, men kan gøres til genstand for omtale og i en vis udstrækning også gengives sin led i den løbende nyhedsstrøm, jf. EMRK artikel 10, ikke mindst når de vedrører højaktuelle debattemner.

I UfR 1999.1462Ø tilkendtes Ninka 50.000 kr. i vederlag for en krænkelse, der er direkte sammenlignelig med den her anerkendte. Det bestrides, at nærværende krænkelse er mere omfattende.

Erstatning:

Sagsøgerne har til støtte for et erstatningskrav blandt andet anført, at det samlede oplagstal for bogen "Dronning af Danmark" af Ninka er 100.000, og at det samlede oplagstal for bogen "En familie og dens dronning" er 60.000, mens "Helle – i samtaler med Ninka" kun har solgt 1.254 eksemplarer pr. den 24. september 2012.

Det bestrides, at bøgerne "Dronning af Danmark" og "En familie og dens dronning" er sammenlignelige med "Helle – i samtaler med Ninka". Den interesse, der knytter sig til Helle Thorning-Schmidt, er – i hvert fald i 2011 – navnlig af politisk karakter, og markedet for udgivelsen er ikke kommercielt sammenlignelig med Ninkas tidligere udgivelser om kongehuset.

Det bestrides videre, at det skuffende salgstal kan henføres til BT's omtale af bogen, og den fremlagte information vedrørende salg af bøger og omsætningstab må derfor afvises som dokumentation for, at der skulle være den påståede årsagssammenhæng. Det bestrides, at den af sagsøgerne hævdede uberettigede fortjeneste bør indgå i en fastsættelse af en eventuel erstatning.

Godtgørelse for ikke-økonomisk skade:

Det bestrides, at der foreligger en krænkelse af ophavsretslovens § 3. Der er ikke i øvrigt dokumenteret nogen skadevirkning. Der er herefter ikke grundlag for at tilkende godtgørelse, jf. § 83, stk. 3.

Straf:

Det bestrides, at der foreligger den fornødne tilregnelser til at pålægge ansvarshavende chefredaktør Peter Brüchmann, journalist Andreas Karker og journalist Morten Mærsk straf, jf. ophavsretslovens § 76, stk. 1, nr. 1, jf. § 2.

--oo0oo--

SAGSØGERNES OPFORDRINGER:

Som svar på sagsøgernes provokationer, processkriftet s. 4, kan det oplyses, at oplagstallet den 24. april 2011 var 86.967, den 1. maj 2011 var 88.920, den 8. maj 2011 90.403 og den 15. maj 90.403. Oplagstallet var den 29. maj 2011 94.817, den 5. juni 2011 93.349, den 12. juni 2011 92.500 og den 19. juni 2011 85.860.

Rettens begrundelse og afgørelse

Af sagens oplysninger fremgår, at BT i sin søndagsudgave den 22. maj 2011 på to dobbeltsider, fire sider ialt, medtog ca. 6 % af bogens samlede tekst i en artikel, der for ca. 87 %'s vedkommende var direkte afskrift fra bogen. Søndagsudgavens forside var udelukkende en reklame for artiklen, og det er oplyst, at avisens "spisesedler" om søndagen ligeledes udelukkende handlede om artiklen i avisen. Teksten i avisen gengiver i ordrette citater bogens omtale af bl.a. Helle Thorning-Schmidts møde med Stephen Kinnock, hendes ægteskab, forældrenes skilsmisse, hendes fars sygdom og død, forholdet til moderen, forholdet til hendes børn, og skattesagens indledende faser. Teksten i BT er koncentreret på en sådan måde, at læseren umiddelbart får det indtryk, at bogens hovedindhold er gengivet i avisen.

Bogen blev udgivet den 24. maj 2011, og er efter de forliggende oplysninger solgt i 1.254 eksemplarer pr. 24. september 2012.

Sagsøgte Brüchmann har i en e-mail 22. juni 2011 erkendt, at de sagsøgte har citeret for meget fra bogen.

Efter en samlet vurdering finder retten, at teksten i BT har et sådant omfang og et sådant indhold, at det må anses for tilstrækkeligt sandsynliggjort af sagsøgerne, at folk, ved at læse teksten i BT, er blevet bibragt det indtryk, at de nu havde læst hovedindholdet af bogen, og derfor ikke behøvede at købe bogen.

Retten finder det derfor bevist af sagsøgerne, at der er sket en krænkelse af sagsøgernes ophavsret, jf. ophavsretslovens § 2, stk. 1, idet citeringerne i BT

går væsenligt ud over, hvad der er lovligt efter ophavsretslovens § 22.

Endvidere er uddragene af bogen sammenstillet i BT's artikel på en sådan måde, at det må anses for krænkende for Ninkas litterære anseelse og egenart, jf. lovens § 3, stk. 2.

Det forhold, at Anja Desirée Lykkeberg har overladt bogen til de sagsøgte uden at give konkrete anvisninger for brugen af bogen, kan ikke fortolkes som et samtykke til at citere i videre omfang end tilladt efter loven. Det samme gælder det af de sagsøgte anførte om pr-værdien af avisens omtale af bogen, idet selve bogen kun er nævnt to steder på avisens side 4.

Det er ikke bevist af sagsøgerne, at ophavsretslovens § 3, stk. 1, ligeledes er krænkende, idet det på side 4 i avisens artikel er angivet, at

..."Det fortæller S-dronningen i en ny bog af den legendariske interviewer Anne Wolden-Ræthinge, kaldet Ninka....".

Retten finder, at denne omtale af forfatteren er tilstrækkelig til, at navngivningsretten i lovens § 3, stk. 1, er opfyldt.

Sagsøgerne har efter det ovenstående krav på et vederlag og en erstatning for de sagsøgtes krænkelse af sagsøgernes ophavsret, jf. lovens § 83, stk. 1, nr. 1 og nr. 2, jf. § 76, stk. 1, nr. 1, jf. § 2 og § 3, stk. 2.

Ved vurderingen af størrelsen af det vederlag og den erstatning, der tilkommer sagsøgerne, lægger retten på den ene side vægt på, at bogens hovedide har været i interview-form at skildre Helle Thorning-Schmidts private forhold på et tidspunkt af hendes liv – i maj 2011 – hvor hun var oppositionens kandidat til statsministerposten, og hvor der i vide kredse af befolkningen var en forventning om, at hun kunne blive Danmarks kommende – og første kvindelige – statsminister, samtidig med, at skattesagen vedrørende hende og hendes ægtefælles forhold var i sine indledende faser.

Det må derfor antages, at bogen i sig selv havde en betydelig nyhedsværdi og dermed et betydeligt salgspotentiale, som kunne have været udløst, hvis ikke BT havde lukket luften ud af bogen ved at bringe sin artikel den 22. maj 2011.

På den anden side lægger retten – i mangel af objektive oplysninger herom iøvrigt – nogen vægt på sagsøgte Karkers oplysninger i retten om, at bøger

om politikere, både med personligt og med politisk indhold, fx Niels Krause-Kjærs biografi om Lars Løkke Rasmussen, eller sagsøgte Karkers egne bøger om Bertel Haarder og Svend Auken, og om Erik Skov-Pederen og Henriette Kjær, ikke har haft et salgspotentiale, der oversteg nogle tusinde eksemplarer.

Sagsøgerne har ikke sandsynliggjort, at den omtvistede bog har haft et salgspotentiale, der blot i nogen grad kan nærme sig udgivelser om kongehusets centrale personer, herunder Ninkas egne udgivelser om Dronningen, Kronprins Frederik og Kronprinsesse Mary.

Reg. revisor Carsten Thomsen har i nogle regneark angivet, at et salg på 36.000 eksemplarer af bogen ville indbringe et dækningsbidrag på 2.465.473 kr, og et salg på 100.000 eksemplarer af bogen ville indbringe et dækningsbidrag på 6.435.013 kr.

Efter en samlet vurdering, og under hensyn til, at bogens salgspotentiale efter det oplyste næppe ville overstige 5.000 – 6.000 eksemplarer, finder retten skønsmæssigt, at sagsøgerne har krav på et samlet vederlag og en erstatning på 250.000 kr.

Sagsøgeren, Anne Wolden-Ræthinge, har ikke for retten sandsynliggjort, at krænkelsen af hendes ophavsret har haft en sådan karakter, at der herudover er grundlag for at tilkende hende en godtgørelse efter lovens § 83, stk. 3.

Retten finder ej heller grundlag for at antage, at krænkelsen af sagsøgernes ophavsret er sket forsætligt eller med en uagtsomhed, der kan betegnes som grov.

Retten finder derfor ikke noget holdepunkt for at idømme de sagsøgte bødestraf efter lovens § 76, stk. 1.

Der afsiges herefter dom, som anført nedenfor.

Sagsomkostningerne er fastsat således, at 6.300 kr er refusion af beregnet retsafgift i forhold til det vundne beløb, og resten, 31.700 kr., er udgift til advokatbistand.

Thi kendes for ret:

De sagsøgte, Peter Brüchmann, Normasvej 6, 2000 Frederiksberg, Andreas Karker, Hillerødgade 17, 2200 København N og Morten Mærsk, Burmeistergade 1B, 5.tv., 1429 København K, skal inden 14 dage, en for alle og alle for en, betale 250.000 kr. med tillæg af procesrente af beløbet fra 27. oktober 2011, til Anja Desirée Lykkeberg og Anne Wolden-Ræthinge.

De sagsøgte skal endvidere inden for samme frist, en for alle og alle for en, betale sagsomkostninger til sagsøgerne med 38.000 kr.

Torkel Hagemann
dommer

Udskriftens rigtighed bekræftes.
Retten på Frederiksberg, den 2. maj 2013.

Stine Sylvest Olsen, Afdelingsleder

Bilag C

3. AFDELING

DOMBOG 10

DON

Afsagt den 28. juni 1991 af Østre Landsrets 3. afdeling
Landsdommerne Tjærsgaard, Grønning-Nielsen og Jørgen Skude
(kst.)

1. afd. a.s. 42. 271/1992.

**Denne protokol, der foruden af dette blad består af 201
paginerede sider, autoriseres herved som dombog for domme og
kendelser afsagt af rettens 3. afdeling i tiden fra den 28-6-
1991 til den 6-2-1992.**

(Solv v. direktør Thorvald Rasmussen)

Fredrikshørg 202s dom af 10. november 1992 (SS 3-1155/92) er
udst. af Leif Andersen med påstand som for byretten m. at
Lars Lødermose ApS principielt dommes til med udlevering af
en vandbøffelskærm af at betale 10.000 kr. subsidært dommes
til at betale 1.000 kr. i bygge påstande med processorens
egenes valg.

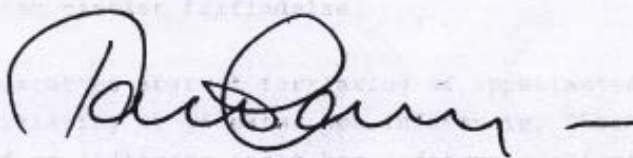
Præsidenten for Østre Landsret

København, den 18/01-93

Indstævte, Danneberg Lødermose ApS, har påstået frifindelse.

og har til udsættelse dom påstået appelleret dom til at be-
tale 400 kr. med processorens egenes valg.

P.p.v.



Der er i dommen påstået appelleret dom til at be-
tale 400 kr. med processorens egenes valg.

Appelleret dom påstået appelleret dom til at be-
tale 400 kr. med processorens egenes valg.

DOM

Afsagt den 28. juni 1991 af Østre Landsrets 3. afdeling
(landsdommerne Kjærsgaard, Hanne Duetoft og Jørgen Skude
(kst.)).

3. afd. a.s. nr. 229/1990:
Dansk Journalistforbund som
mandatar for Charlotte Kabell
(advokat Anne Troelsen)

m o d

Ekstra Bladet v/ ansvarsha-
vende redaktør Bent Falbert
(advokat Rasmus Reeh).

Københavns byrets dom af 10. september 1990 (afd. K nr.
1527/89) er anket af Dansk Journalistforbund som mandatar for
Charlotte Kabell med påstand som for byretten om, at Ekstra
Bladet v/ ansvarshavende redaktør Bønt Falbert, dømmes til at
betale 6.000 kr. med procesrente fra den 6. august 1989.

Indstævnte, Ekstra Bladet v/ ansvarshavende redaktør Bent Fal-
bert, har principalt påstået frifindelse, subsidiært frifin-
delse mod betaling af et mindre beløb end tilkendt appellanten
ved den indankede dom, og mest subsidiært stadfæstelse.

Det er oplyst, at indstævnte har opfyldt den indankede dom.

Af en i sagen fremlagt skrivelse af 10. april 1990 fra advokat
Anne Troelsen til landsretssagfører Rasmus Reeh fremgår:

"I forlængelse af skriftvekslingen skal jeg anmode Dem om at oplyse, om De er indforstået med, at sagsøgte under sagen tegnes af chefredaktør Bent Falbert og ikke af chefredaktør Svend Ove Gade. I bekræftende fald beder jeg Dem bekræfte dette, gerne ved påtegning på vedlagte kopi af nærværende skrivelse."

Ved en påtegning af 11. april 1990 har landsretssagfører Rasmus Reeh erklæret sig enig heri.

Det er under sagen oplyst, at Gaby Jeppesens artikel i Ekstra Bladet citerer ca. 1/4 af artiklen i Alt for Damerne, og at artiklen i Ekstra Bladet blev bragt fem dage efter Lars Kampmanns død.

Der er under sagen afgivet forklaring af Charlotte Kabell og af Bent Falbert.

Charlotte Kabell har i det væsentlige forklaret som angivet i den indankede dom.

Bent Falbert har bl.a. forklaret, at han også i marts 1989, da artiklerne i anledning af Lars Kampmanns død blev bragt, var ansvarshavende redaktør. Når en kendt person afgår ved døden, er det i dagspressen normal rutine, at en eller flere journalister gennemgår bladets arkivmateriale, der bl.a. indeholder tidligere trykte artikler fra forskellig side om eller af den pågældende, ligesom der normalt søges interviews med de pårørende.

Han har ikke personligt gennemgået Gaby Jeppesens artikel, men alle artikler gennemgås altid af en redaktionschef, før de optages i avisen. Det er efter arkivgennemgangen ikke normalt, at der søges indhentet tilladelse hverken fra det citerede presseorgan eller den citerede journalist, hvorimod det citerede presseorgan normalt nævnes. Det hører derimod til sjældenhederne, at den pågældende journalsists navn tillige angives.

Som følge af det anførte gives der ikke vederlag hverken til

det citerede presseorgan eller den citerede journalist. Når Ekstra Bladet eller en af dets journalister citeres andetsteds, kræves der således intet vederlag, men han erindrer dog eet tilfælde, hvor en journalist ansat på Ekstra Bladet har forlangt betaling af et andet blad for gengivelse af en komplet artikel.

Videre har Bent Falbert forklaret, at dagbladene normalt ikke - hverken helt eller delvist - ønsker at købe artikler, der tidligere har været bragt i andre indenlandske blade. Det kan derimod ikke udelukkes, at Charlotte Kabell eller "Alt for Damerne" kunne have solgt artiklen til udenlandske blade.

Endelig har Bent Falbert forklaret, at Ekstra Bladets daværende korrespondent i USA, Paul Gazan, har oplyst, at han i forbindelse med mordet på Lars Kampmanns bror i september 1988 førte en samtale med Lars. Denne ville ikke interviewes på daværende tidspunkt, men tilkendegav, at han ikke ville afvise et interview i forbindelse med udgivelsen af sin bog senere i efteråret 1988.

Parterne har i det væsentlige gentaget deres procedure for byretten.

Landsretten skal udtale:

Aftalen mellem parternes advokater af 10. og 11. april 1990 findes at være en procesaftale, hvorved indstævnte, Ekstra Bladet ved ansvarshavende redaktør Bent Falbert, i dette tilfælde har accepteret at være rette sagvolder i henseende til anbringender om ophavsretlige krænkelse.

Af de i den indankede dom anførte grunde tiltrædes det, at artiklen i "Alt for Damerne" nyder ophavsretlig beskyttelse, og at ophavsretten hertil udelukkende tilkommer Charlotte Kabell.

Ved bedømmelsen af, om indstævnte har overtrådt bestemmelsen i ophavsretslovens § 14, stk. 1 om adgangen til citat, lægger landsretten vægt på, at indstævnte har bragt uddrag på ca. 1/4 af Charlotte Kabells artikel i "Alt for Damerne". Der er ikke fornødent grundlag for at fastslå, at indstævnte herved er gå-

et udover, hvad der må antages at være en udbredt skik, når et dagblad orienterer sine læsere som led i dækningen af en aktuel begivenhed.

Da indstævntes brug af dele af Charlotte Kabells artikel herefter har været lovlig i forhold til hende, vil indstævntes påstand om frifindelse være at tage til følge.

T h i k e n d e s f o r r e t :

Ekstra Bladet ved ansvarshavende redaktør Bent Falbert frifindes.

I sagsomkostninger for begge retter betaler appellant, Dansk Journalistforbund som mandatar for Charlotte Kabell, til indstævnte, Ekstra Bladet ved ansvarshavende redaktør Bent Falbert 10.000 kr.

Det idømte betales inden 14 dage efter denne doms afsigelse.

ma/hm

Handwritten signature
/ /

Bilag D

Bilaget er fjernet af hensyn til andres ophavsrettigheder

Bilag E

Bilaget er fjernet af hensyn til andres ophavsrettigheder

H. sp. 2657

Forslag

til

Lov om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker.

Kapitel I.

Ophavsrettens genstand og indhold.

§ 1. Den, som frembringer et litterært eller kunstnerisk værk, har ophavsret til værket, hvadenten dette fremtræder som en i skrift eller tale udtrykt skønlitterær eller beskrivende fremstilling, som musikværk eller sceneværk, som filmværk, som værk af billedkunst, bygningskunst eller brugskunst, eller det er kommet til udtryk på anden måde.

Kort samt tegninger og andre i grafisk eller plastisk form udførte værker af beskrivende art henregnes til litterære værker.

§ 2. Ophavsretten medfører, med de i denne lov angivne indskrænkninger, eneret til at råde over værket ved at fremstille eksemplarer af det og ved at gøre det tilgængeligt for almenheden, i oprindelig eller ændret skikkelse, i oversættelse, omarbejdelse i anden litteratur- eller kunstart eller i anden teknik.

Som fremstilling af eksemplarer anses også det forhold, at værket overføres på indretninger, som kan gengive det.

Værket gøres tilgængeligt for almenheden, når det fremføres offentligt, eller når eksemplarer af det udbydes til salg, leje eller lån eller på anden måde spredes til almenheden eller vises offentligt.

§ 3. Ophavsmanden har endvidere krav på at blive navngivet i overensstemmelse med, hvad god skik kræver, såvel på eksemplarer af værket som når dette gøres tilgængeligt for almenheden.

Lovforslag. Folketingsåret 1959—60.

Værket må ikke ændres eller gøres tilgængeligt for almenheden på en måde, der er krænkende for ophavsmandens litterære eller kunstneriske anseelse eller egenart.

Sin ret efter denne paragraf kan ophavsmanden ikke frafalde, medmindre det gælder en efter art og omfang afgrænset brug af værket.

§ 4. Den, som oversætter, omarbejder eller bearbejder et værk eller overfører det til en anden litteratur- eller kunstart, har ophavsret til værket i denne skikkelse, men han kan ikke råde over det på en måde, som strider mod ophavsretten til originalværket.

Ophavsretten til et nyt og selvstændigt værk, som er frembragt gennem fri benyttelse af et andet, er ikke afhængig af ophavsretten til det benyttede værk.

§ 5. Den, som ved at sammenstille værker eller dele af værker frembringer et litterært eller kunstnerisk samlewerk, har ophavsret til dette, men hans ret gør ingen indskrænkning i ophavsretten til de enkelte værker.

§ 6. Har et værk to eller flere ophavsmand, uden at de enkeltes bidrag kan udskilles som selvstændige værker, har de ophavsret til værket i fællesskab. Enhver af dem kan dog påtale retskrænkelser.

§ 7. Som ophavsmand anses, når ikke andet er oplyst, den, hvis navn eller alment kendte pseudonym eller mærke på sædvanlig måde er påført eksemplarer af værket, eller opgives, når det gøres tilgængeligt for almenheden.

64456

Er et værk udgivet, uden at ophavsmanden er angivet i overensstemmelse med stk. 1, kan udgiveren, hvis han er nævnt, og ellers forlæggeren, handle på ophavsmandens vegne, indtil denne bliver angivet på et nyt oplag eller ved anmeldelse til underskningsministeriet.

§ 8. Et værk anses for offentliggjort, når det lovligt er gjort tilgængeligt for almenheden.

Det anses for udgivet, når eksemplarer af værket lovligt er bragt i handelen eller på anden måde spredt blandt almenheden.

§ 9. Love, administrative forskrifter, retsafgørelser og andre offentlige aktstykker samt udtalelser og meddelelser fra offentlige myndigheder og organer er ikke genstand for ophavsret.

§ 10. Fotografiske billeder omfattes ikke af denne lov.

Beskyttelse efter lov om mønstre udelukker ikke ophavsret.

Kapitel II.

Indskrænkninger i ophavsretten.

§ 11. Af et offentliggjort værk må enkelte eksemplarer fremstilles til privat brug, men de må ikke udnyttes på anden måde.

Denne bestemmelse medfører ikke ret til at lade andre eftergøre brugskunst eller billedhuggerværker eller fremstille kunstneriske gengivelser af andre kunstværker, og heller ikke ret til at opføre bygningsværker.

§ 12. Det kan ved kgl. anordning tillades arkiver og biblioteker på nærmere i anordningen fastsatte betingelser til brug i deres virksomhed at fremstille eksemplarer af værker ved fotografering.

§ 13. Bygninger og brugsgenstande kan ejeren uden samtykke af ophavsmanden ændre, såfremt hensynet til deres praktiske anvendelighed eller tekniske grunde gør det påkrævet.

§ 14. Af et offentliggjort værk er det tilladt at citere i overensstemmelse med god skik og i det omfang, som betinges af formålet.

Med samme begrænsninger er det tilladt i kritiske og videnskabelige eller alment oplysende fremstillinger i tilslutning til teksten at gengive tidligere offentliggjorte kunstværker. Gengives i en alment oplysende fremstilling to eller flere værker af samme ophavsmand, har denne krav på vederlag.

§ 15. I aviser og tidsskrifter kan artikler om dagens religiøse, politiske eller økonomiske spørgsmål optages fra andre aviser eller tidsskrifter, når der ikke i disse er taget forbehold mod eftertryk.

Offentliggjorte kunstværker kan afbildes i aviser og tidsskrifter ved omtale af dagbegivenheder. Dette gælder dog ikke værker, der er frembragt med henblik på gengivelse i aviser og tidsskrifter.

§ 16. I samleværker til brug ved guds-tjeneste eller undervisning, sammenstillet af bidrag fra et større antal ophavsmænd, er det tilladt at optage mindre dele af litterære værker og musikværker eller sådanne værker af ringe omfang, når 5 år er forløbet efter udløbet af det år, da værket blev udgivet. I tilslutning til teksten kan også kunstværker og de i § 1, stk. 2, angivne værker gengives, når 5 år er forløbet efter det år, da de blev offentliggjort. Værker, der er udarbejdet til brug ved undervisning, må ikke uden samtykke fra ophavsmanden gengives i et samleværk med samme formål.

Ophavsmanden har krav på vederlag.

§ 17. Inden for undervisningsvirksomhed er det tilladt ved lydoptagelse at fremstille eksemplarer af offentliggjorte værker til midlertidig brug ved undervisningen. De således fremstillede eksemplarer må ikke udnyttes i andet øjemed.

Bestemmelsen medfører ikke ret til direkte eftergørelse af gramfonoplader eller bånd, fremstillet med salg for øje.

§ 18. Af udgivne litterære eller musikalske værker må fremstilles eksemplarer i blindskrift, ligesom eksemplarer af værkerne må affotograferes til brug ved undervisningen på skoler for døve og talelidende.

§ 19. Når udgivne mindre digte eller dele af digte er sat i musik, må de som tekst til musikværket gengives i musikaler og frem-

af nærmest formel natur) fremsattes påny i rigsdagssamlingen 1932-33. Under behandlingen i landstinget undergik lovforslaget nogen ændring på visse punkter, af hvilke dog ingen var af særlig vidtgående betydning. Folketinget vedtog lovforslaget i den af landstinget vedtagne affattelse, hvorefter det stadfæstedes af kongen som lov nr. 149 af 26. april 1933.

Loven trådte i kraft den 1. juli 1933.

Ved kgl. anordning af 12. september 1933 blev den nye forfatter- og kunstnerretslov (med hjemmel i lovens § 36) gjort anvendelig på værker fra alle de lande, der har tiltrådt Bernerkonventionen.

Ved kgl. anordning af 12. september 1933 blev loven derhos gjort anvendelig på værker, frembragt af statsborgere i U. S. A.

I bekendtgørelse nr. 298 af 31. oktober 1934 gav undervisningsministeriet visse retningslinier med hensyn til udøvelsen af de ministeriet i den nye lov tillagte rettigheder („droit moral“).

I § 8 i lov nr. 40 af 14. februar 1935, jfr. lov nr. 174 af 13. april 1938, gaves visse regler med hensyn til afslutning af kontrakter vedrørende dramatiske værkers og musikværkers offentlige opførelse eller udførelse.

Ved kgl. anordninger af 10. februar og af 13. juni 1955 er loven af 1933 gjort anvendelig på værker, frembragt af argentinske og mexicanske statsborgere.

Som de vigtigste af de punkter, på hvilke loven af 1933 adskiller sig fra 1912-loven, kan nævnes følgende:

Det er udtrykkelig fastslået, at loven beskytter mod enhver form for offentliggørelse af de værker, den vedrører (jfr. § 1).

Erhvervsmæssig oplæsning er blevet ubetinget forbudt, (jfr. § 14 g).

Der er fastslået beskyttelse for reklamers opstilling, (jfr. § 2 c).

Forfatterens og kunstnerens personlige ret (beskyttelse for forfatternavnet og mod væsentlige forringelser og ærekrænkende forvanskninger af værker) er udtrykkelig fastslået, endog som stedsevarende (jfr. § 9, 4. og 5. stk. og § 27, 7. og 8. stk.).

Reglerne om komponistens beskyttelse mod offentlig udførelse af hans værker, der tidligere var stærkt begrænset, er undergået en væsentlig forandring (jfr. § 14 h).

Reglerne om dagbladenes ret til gensidige lån hos hinanden er ændrede i nogen grad (jfr. § 15).

I øvrigt blev der foretaget en række andre ændringer, nemlig vedrørende §§ 6, 5. stk., 8, 9, 12, 2. stk., 14 a, 14 b, 17, 18, 19, 20, 25, 27, 3. og 4. stk., 31 og 37.

Efter gennemførelsen af denne lov blev Bernerkonventionen i dens i Rom i 1928 reviderede skikkelse tiltrådt af Danmark uden forbehold af nogen art fra 16. september 1933 at regne.

Almindelige bemærkninger om lovforslaget.

Den gældende danske lov behandler forfatterretten og kunstnerretten i to adskilte afsnit. Da de afgørende retsregler er de samme inden for kunstnerretten som inden for forfatterretten, har man ved udformningen af lovforslaget valgt at følge det system, som også er det, der anvendes i alle moderne lovgivninger på forfatter- og kunstnerrettens område, at samtlige beskyttede værker nævnes under ét, og at de derefter opstillede regler gælder dem alle, medmindre andet udtrykkeligt er nævnt.

Den ret, der tillægges frembringerne af litterære eller kunstneriske værker, har hidtil i Danmark været betegnet som forfatter- og kunstnerretten. Når loven nu opbygges som en enhedslov, hvis væsentlige bestemmelser omfatter både forfatter- og kunstværker i videste forstand, er det naturligt at søge et kort samlende udtryk for den ret, som tilkommer alle, der har frembragt et litterært eller kunstnerisk værk. Et sådant udtryk mener man at have fundet i det i de gældende norske og finske love allerede benyttede ord „ophavsretten“. Svarende til udtrykket „ophavsret“ anvendes udtrykket „ophavsmanden“ om den, der har frembragt et litterært eller kunstnerisk værk.

I lovforslaget har man i øvrigt søgt at løse de ophavsretlige problemer ved hjælp af almene, kort affattede bestemmelser. Man har ønsket på en så overskuelig måde som muligt at angive de ledende ophavsretlige principper, og der er kun undtagelsesvis, når et særligt behov herfor har gjort sig gældende, givet mere detaljerede bestemmelser om de på ophavsrettens område talrigt forekommende specialspørgsmål.

Bemærkninger til de enkelte paragraffer.

Til § 1.

I denne paragraf angives arten af de frembringelser, der omfattes af den ophavsretlige beskyttelse.

Medens den gældende danske lov (lov 1933) i §§ 1 og 2 opregner en række former for værker som omfattet af den forfatterretlige beskyttelse, hvori- mod kredsen af beskyttede værker inden for billedkunsten defineres mere generelt i § 24, har man i lovforslaget efter Bernerkonventionens mønster angivet kredsen af beskyttede værker som omfattende enhver frembringelse på det litterære eller

til størrelsesforholdet mellem det citerede stykke og hele værket. Det i sidste instans udslaggivende må være, om citatretten er benyttet på en loyal måde efter sit formål, således som det nu også er tilkendegivet ved lovtekstens ord om, at citering skal ske i overensstemmelse med god skik.

I almindelighed medfører bestemmelsen ikke ret til at citere et værk i dets helhed, selv om værket er af ringe omfang. En undtagelse må dog sikkert gøres for værker, der behandles i kritiske eller videnskabelige fremstillinger; her bør det være tilladt at gengive f. eks. et kortere digt in extenso.

I lovforslaget er intet optaget om adgangen til at referere offentliggjorte værker, idet man har anset det for uden videre klart, at adgangen hertil er fri. En gengivelse af værkets idé og hovedindhold kan ikke udgøre nogen ophavsretlig krænkelse. Det, der beskyttes, er den personligt prægede form, som idé og indhold er ikklædt.

Stk. 2. Lån af kunstværker. For kunstværkers vedkommende bliver der ikke tale om nogen citatret i almindelig forstand. En gengivelse af et brudstykke af et kunstværk vil tværtimod ofte være en krænkelse af kunstnerens *droit moral*.

Lov 1933 § 31, stk. 1, giver adgang til afbildning af enkelte kunstværker til forklaring af teksten og i forbindelse med denne i kritiske, oplysende og kunsthistoriske arbejder, i kataloger (se herom lovforslagets § 25) og i pressens redegørelser for begivenheder af mere almindelig interesse.

I forhold hertil giver den foreslåede bestemmelse, også i modsætning til reglen i betænkningen af 1951, en udvidet adgang til gengivelse af kunstværker i kritiske og videnskabelige fremstillinger, idet adgangen ikke begrænses til gengivelse af „enkelte“ værker. Denne begrænsning har man ikke ønsket at opretholde, idet den må synes i for høj grad at vanskeliggøre udgivelsen af kritiske monografier over kunstnere.

I alment oplysende fremstillinger må for så vidt også optages flere gengivelser af kunstværker; men gives mere end ét værk af samme ophavsmand, har denne krav på vederlag. På dette område stilles der altså som noget nyt forslag om indførelse af en tvangslicens-ordning.

Lån i henhold til § 14 stk. 2 er kun tilladt med de samme begrænsninger, som gælder med hensyn til citatretten, d. v. s. anvendelsen skal være i overensstemmelse med god skik og må kun finde sted i det omfang, som betinges af formålet.

Med hensyn til pressens adgang til at bringe billeder af offentliggjorte kunstværker ved omtale af dagsbegivenheder henvises til § 15, stk. 2.

Til § 15.

Stk. 1. Den heri optagne adgang til at låne artikler fra det ene presseorgan til det andet er den samme som i lov 1933 § 15 angivet og i øvrigt ganske svarende til Bernerkonventionens art. 9, 2. stk. Et forsøg under konferencen i Bruxelles i sommeren 1948 på yderligere at indskrænke pressens låneret strandede, og bestemmelsen blev uforandret fra konventionen af 1928. Til tidsskrifter henregnes også ugeblade.

Bestemmelsen giver ikke pressens radioavis eller Danmarks Radio nogen ret til lån fra aviser og tidsskrifter.

Et forbehold mod eftertryk af en artikel hindrer ikke et presseorgan i at bringe citater (jfr. § 14) fra eller at referere den pågældende artikel.

Stk. 2. Den her foreslåede regel betyder for pressens vedkommende en udvidelse af bestemmelsen i § 14, 2. stk., om ret til at gengive kunstværker i tilslutning til kritiske eller videnskabelige fremstillinger. En endnu videre adgang til afbildning af kunstværker i aviser gælder efter forslaget § 25 stk. 2 for så vidt angår værker, der er varigt anbragt på eller ved offentlig plads eller færdselsvej.

I betænkningen af 1951 var det foreslået kun at give pressen adgang til afbildning af kunstværker ved omtale af dagsbegivenheder på kunstens område. Det var imidlertid på det nordiske ophavsretsmøde i København i 1957 den almindelige opfattelse, at der ikke forelå tilstrækkeligt tungtvejende grunde til at sætte helt så snævre grænser for pressens låneret. I overensstemmelse hermed har man i lovforslaget udeladt ordene „på kunstens område“ men man har da fundet det nødvendigt fra bestemmelsen at undtage sådanne kunstværker, der er frembragt netop med gengivelse i aviser og tidsskrifter for øje.

Til § 16.

Lov 1933 § 14 b. tillader optagelse i læsebøger, skolebøger og i bøger til brug ved gudstjenester og møder af enkelte tidligere udgivne mindre digte, musikværker eller stykker af udgivne værker, når der er hengået mindst 2 år fra udløbet af det år, i hvilket det benyttede værk første gang er udgivet.

Med hensyn til kunstværker gælder det efter lov 1933 § 31 — som nævnt i bemærkningerne til § 14 — at enkelte sådanne værker frit kan afbildes i alle oplysende værker til forklaring af teksten og i forbindelse med denne.

Lovforslagets § 16 afviger på følgende punkter fra de gældende bestemmelser:

- 1) Låneadgangen indskrænkes til at gælde værker til brug ved gudstjeneste eller undervisning. Herefter er det eksempelvis ikke tilladt uden

Fremsat den 30. november 1960 af undervisningsministeren.

16

Spøtte 17

Forslag

til

Lov om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker.

Kapitel I.

Ophavsrettens genstand og indhold.

§ 1. Den, som frembringer et litterært eller kunstnerisk værk, har ophavsret til værket, hvad enten dette fremtræder som en i skrift eller tale udtrykt skønlitterær eller beskrivende fremstilling, som musikværk eller sceneværk, som filmværk, som værk af billedkunst, bygningskunst eller brugskunst, eller det er kommet til udtryk på anden måde.

Kort samt tegninger og andre i grafisk eller plastisk form udførte værker af beskrivende art henregnes til litterære værker.

§ 2. Ophavsretten medfører, med de i denne lov angivne indskrænkninger, eneret til at råde over værket ved at fremstille eksemplarer af det og ved at gøre det tilgængeligt for almenheden, i oprindelig eller ændret skikkelse, i oversættelse, omarbejdelse i anden litteratur- eller kunstart eller i anden teknik.

Som fremstilling af eksemplarer anses også det forhold, at værket overføres på indretninger, som kan gengive det.

Værket gøres tilgængeligt for almenheden, når det fremføres offentligt, eller når eksemplarer af det udbydes til salg, leje eller lån eller på anden måde spredes til almenheden eller vises offentligt. Som offentlig fremførelse anses også fremførelse, der finder sted i en erhvervsvirksomhed inden for en større sluttet kreds.

§ 3. Ophavsmanden har endvidere krav på at blive navngivet i overensstemmelse med, hvad god skik kræver, såvel på eksemplarer

Lovforslag. Folketingsåret 1960-61. 2. samling.

Undervisningsmin. 2. dept. j. nr. 1690-60.

af værket som når dette gøres tilgængeligt for almenheden.

Værket må ikke ændres eller gøres tilgængeligt for almenheden på en måde eller i en sammenhæng, der er krænkende for ophavsmandens litterære eller kunstneriske anseelse eller egenart.

Sin ret efter denne paragraf kan ophavsmanden ikke frafalde, medmindre det gælder en efter art og omfang afgrænset brug af værket.

§ 4. Den, som oversætter, omarbejder eller bearbejder et værk eller overfører det til en anden litteratur- eller kunstart, har ophavsret til værket i denne skikkelse, men han kan ikke råde over det på en måde, som strider mod ophavsretten til originalværket.

Ophavsretten til et nyt og selvstændigt værk, som er frembragt gennem fri benyttelse af et andet, er ikke afhængig af ophavsretten til det benyttede værk.

§ 5. Den, som ved at sammenstille værker eller dele af værker frembringer et litterært eller kunstnerisk samlewerk, har ophavsret til dette, men hans ret gør ingen indskrænkning i ophavsretten til de enkelte værker.

§ 6. Har et værk to eller flere ophavsmand, uden at de enkeltes bidrag kan udskilles som selvstændige værker, har de ophavsret til værket i fællesskab. Enhver af dem kan dog påtale retskrænkelser.

§ 7. Som ophavsmand anses, når ikke andet er oplyst, den, hvis navn eller alment kendte pseudonym eller mærke på sædvanlig måde er påført eksemplarer af værket

18239

eller opgives, når det gøres tilgængeligt for almenheden.

Er et værk udgivet, uden at ophavsmanden er angivet i overensstemmelse med stk. 1, kan udgiveren, hvis han er nævnt, og ellers forlæggeren handle på ophavsmandens vegne, indtil denne bliver angivet på et nyt oplag eller ved anmeldelse til undersøgningsministeriet.

§ 8. Et værk anses for offentliggjort, når det lovligt er gjort tilgængeligt for almenheden.

Det anses for udgivet, når eksemplarer af værket lovligt er bragt i handelen eller på anden måde spredt blandt almenheden.

§ 9. Love, administrative forskrifter, retsafgørelser og andre offentlige aktstykker er ikke genstand for ophavsret.

§ 10. Fotografiske billeder omfattes ikke af denne lov.

Beskyttelse efter lov om mønstre udelukker ikke ophavsret.

Kapitel II.

Indskrænkninger i ophavsretten.

§ 11. Af et offentliggjort værk må enkelte eksemplarer fremstilles til privat brug, men de må ikke udnyttes på anden måde.

Denne bestemmelse medfører ikke ret til at lade andre eftergøre brugskunst eller billedhuggerværker eller fremstille kunstneriske gengivelser af andre kunstværker, og heller ikke ret til at opføre bygningsværker.

§ 12. Det kan ved kgl. anordning tillades arkiver og biblioteker på nærmere i anordningen fastsatte betingelser til brug i deres virksomhed at fremstille eksemplarer af værker ved fotografering.

§ 13. Bygninger og brugsgenstande kan ejeren uden samtykke af ophavsmanden ændre af tekniske grunde eller af hensyn til deres praktiske anvendelighed.

§ 14. Af et offentliggjort værk er det tilladt at citere i overensstemmelse med god skik og i det omfang, som betinges af formålet.

Med samme begrænsninger er det tilladt i kritiske og videnskabelige eller alment op-

lysende fremstillinger i tilslutning til teksten at gengive tidligere offentliggjorte kunstværker. Gengives i en alment oplysende fremstilling to eller flere værker af samme ophavsmand, har denne krav på vederlag.

§ 15. I aviser og tidsskrifter kan artikler om dagens religiøse, politiske eller økonomiske spørgsmål optages fra andre aviser eller tidsskrifter, når der ikke i disse er taget forbehold mod eftertryk.

Offentliggjorte kunstværker kan afbildes i aviser og tidsskrifter ved omtale af dagsbegivenheder. Dette gælder dog ikke værker, der er frembragt med henblik på gengivelse i aviser og tidsskrifter.

§ 16. I samleværker til brug ved guds-tjeneste eller undervisning, sammenstillet af bidrag fra et større antal ophavsmænd, er det tilladt at optage mindre dele af litterære værker og musikværker eller sådanne værker af ringe omfang, når 5 år er forløbet efter udløbet af det år, da værket blev udgivet. I tilslutning til teksten kan også kunstværker og de i § 1, stk. 2, angivne værker gengives, når 5 år er forløbet efter det år, da de blev offentliggjort. Værker, der er udarbejdet til brug ved undervisning, må ikke uden samtykke af ophavsmanden gengives i et samleværk med samme formål.

Ophavsmanden har krav på vederlag.

§ 17. Til midlertidig brug ved undervisning er det tilladt at fremstille eksemplarer af offentliggjorte værker ved lydoptagelse, såfremt fremstillingen finder sted inden for undervisningsvirksomhed eller i en indspilningscentral, der er oprettet af offentlig undervisningsmyndighed. De fremstillede eksemplarer må ikke udnyttes i andet øjemed.

Bestemmelsen medfører ikke ret til direkte eftergørelse af grammofonplader eller bånd, fremstillet med salg for øje.

§ 18. Af udgivne litterære eller musikalske værker må fremstilles eksemplarer i blindeskrift, ligesom eksemplarer af værkerne må affotograferes til brug ved undervisningen på skoler for døve og talelidende.

Med henblik på udlån til blinde, svagtseende og andre, som på grund af invaliditet er ude af stand til at læse almindelige